

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKÖĞRETİM 8. SINIF TÜRKÇE
KİTAPLARINDAKİ OLAYA DAYALI METİNLERİN
ÖĞRENCİLERİN SÖZ VARLIĞINI GELİŞTİRMEDEKİ
ETKİSİ**

Ayşe Betül ERKUL

**İzmir
2008**

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKÖĞRETİM 8. SINIF TÜRKÇE
KİTAPLARINDAKİ OLAYA DAYALI METİNLERİN
ÖĞRENCİLERİN SÖZ VARLIĞINI GELİŞTİRMEDEKİ
ETKİSİ**

Ayşe Betül ERKUL

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA**

**İzmir
2008**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Olaya Dayalı Metinlerin Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirmedeki Etkisi” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yaralandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29./05./2008


Ayşe Betül ERKUL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafındanT¼rke Eğitimi.....

..... Anabilim Dalı

.....T¼rke ¼řretmenliđi Programı..... Bilim Dalında

Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İlhan GENÇ LAC

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet YARDIMCI

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA Nemin

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.... / / 2008

Prof. Dr. Sedef GİDENER
Enstit¼ M¼d¼r¼

**YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU**

Tez No : **Konu Kodu :** **Üniv. Kodu :**

Not : Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez yazarının

Soyadı : ERKUL

Adı : Ayşe Betül

Tezin Türkçe Adı: “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Olaya Dayalı Metinlerin, Öğrencilerin Söz Varlığını Geliştirmedeki Etkisi”

Tezin Yabancı Dildeki Adı: “The effect of texts based on events on the 8th grade elementary school Turkish books in the developing vocable circumstances skills of the 8th grade elementary school students”

Üniversite: DOKUZ EYLÜL Enstitü: EĞİTİM BİLİMLERİ Yılı: 2008

Diğer kuruluşlar

Tezin türü: Yüksek Lisans Dili: Türkçe Sayfa sayısı: 155

Tez Danışmanının

Ünvanı: Yrd. Doç. Dr. Adı: Nevin Soyadı: AKKAYA

Türkçe anahtar kelimeler:

- 1-Söz Varlığı
- 2- Olaya Dayalı Metin
- 3- Türkçe Ders Kitabı
- 4- Temel Dil Becerileri
- 5- Eğitim

İngilizce anahtar kelimeler:

- 1- Vocabular Circumstances
- 2- Texts Based On Events
- 3- Turkish Lesson Book
- 4- Basic Language Abilities
- 5- Education

ÖNSÖZ

İnsanı sosyal bir varlık olarak diğer canlılardan ayıran özelliği düşünebilmesi ve dil ile duygu ve düşüncelerini aktarabilmesidir. Aksan, dilin bir millet için çok önemli bir unsur olduğunu belirtirken (1977, 65), Kaplan da dilin milletlerin dününü ve bugünü yansıtacağını, geleceğine de ışık tutacağını belirtir.(1983, 136) Dil aynı zamanda kültürün de en önemli unsurudur. Dilin kültür taşıyıcılığı ile o dili konuşan insanların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, yerleşim birimi gibi unsurlara göre çeşitlenen bir söz varlığına sahip oldukları bilinmektedir. Bu unsurlardan çıkarak dilin değişik gruplarda kullanılma durumu bir bilim merakıdır.

İnsanın duygularını, düşüncelerini aktarabilmesi için aktif söz varlığına ihtiyacı vardır. Eğitimin her kademesindeki öğrencilerimizin kişisel söz varlıklarında ciddi bir sorun olduğu bir gerçektir. Çocuklar 1 yaşında 55 sözcüğü, 2-4 yaşında 170 sözcüğü anlar. 1 yaşında 10, 2 yaşında 275, 2-6 yaşında 530'dan fazla sözcüğü kullandığı varsayılmaktadır. (Baştürk, 2004: 34) 1977–1978 Eğitim-Öğretim yılında Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ile Hacettepe Üniversitesi'nin 1. ve 2. sınıfları arasından seçilmiş 458 öğrencilik örneklem üzerinde yapılan araştırmada, okuduğunu anlama becerisinde başarı yüzdesi 0.47, yazılı anlatım becerisinde ise başarı düzeyi 0.20 olarak belirlenmiştir. (Tekin, 1980: 39) MEB'in yaptırdığı bir saha araştırmasında 6–7 yaş grubundaki Türk çocuklarının pasif kelime serveti 3000 civarında tespit etmiştir. (Karakuş, 2001: 94) Araştırmacılar, İngiltere ve ABD'de 6–7 yaşına gelen bir çocuğun 3000 - 4000 kelime kullandığını belirtmektedirler. (Papalia ve Ols'dan aktaran: Yapıcı, 2005: 107) OECD tarafından 2003'te yapılan PISA (Programme international pour le suivi des acquis des élèves) anketlerinin sonuçlarına göre hazırlanan raporda 40 ülke, 10. sınıf öğrencilerinin başarı düzeyine göre değerlendiriliyor. Buna göre yazılı bir metni okuyup anlama becerisi sıralamasında Türkiye 33. sıradadır. Bir matematik problemini anlayıp çözme bilgi ve becerisi sıralamasında ise 34. sıradadır. Uruguay, Tayland, Meksika, Endonezya, Tunus ve Brezilya Türkiye'nin gerisinde kalan ülkelerdir. (Lenquête PISA, 2003)

Bu araştırmada, düşünceye dayalı oluş özellikleri de göz önünde bulundurularak İlköğretim 8. sınıfta okutulan Türkçe ders kitabındaki olaya dayalı metinlerin öğrencilerin söz varlığı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bunun için tipik modelini “hikâye”nin oluşturduğu roman, tiyatro eseri, masal, efsane, destan, fabl, anı ve günlük gibi olaya dayalı metinler ele alınmıştır.

Böylece, orta öğretimin hemen öncesinde bulunan, izleyen yılda edebiyat dersi almaya başlayacak öğrencilerin söz varlığı açısından yeterliliklerinin ortaya çıkması beklenmektedir.

Manisa Merkez Vicdan Karaosmanoğlu İlköğretim Okulu ile Manisa Demirci İlçesi Atatürk İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencilerinden veriler toplanmış, verilen bir konuda kompozisyon yazdırılmıştır. Kompozisyonların söz varlığı; kelimeler, kelime grupları, deyimler, atasözleri açısından değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde; dil öğretimi, ders kitaplarındaki metinler ve olaya dayalı metinler ele alınmıştır. Daha sonra bilimsel çalışmanın basamakları ortaya konmuştur.

İkinci bölümde alanla ilgili araştırmalar gözden geçirilmiştir.

Üçüncü bölümünde araştırmanın yöntem basamakları belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde söz varlığı Türkçe Eğitimi Programı çerçevesinde ele alınıp söz varlığında metinleri rolü, önemi, söz varlığını geliştirme yolları incelenmiştir.

Beşinci bölümde Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel'in hazırladıkları (2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılı) “ İlköğretim Türkçe Ders Kitabı-8” kitabındaki olaya dayalı metinlerdeki söz varlığı, anket formunda yer alan yazılı anlatıma göre öğrencilerin söz varlığı incelemesi ve öğrencilere uygulanan anket bulguları ve yorumları ele alınmıştır.

Altıncı bölümde de söz konusu ders kitabındaki olaya dayalı metinlerin ve öğrenci kompozisyonlarının söz varlığından yola çıkılarak ulaşılan sonuçlar değerlendirilip öneriler sıralanmıştır.

Kaynaklarda, en az ilgili olan kaynaklara da yer verilmiştir. Bu vesileyle eserlerinden yararlandığım değerli yazarlara, araştırmacılara teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışma konusunda yol gösteren, rehberliğini esirgemeyen sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Nevin Akkaya'ya ayrıca teşekkür ederim.

Ayşe Betül ERKUL

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Dil Nedir?.....	1
1.2 Dil Öğretimi ve Araç Gereçler.....	2
1.3 Ders Kitabı Nedir?.....	3
1.4 Ders Kitaplarındaki Metinler.....	4
1.4.1 Öğretici Nitelikli Metinler / Düşünceye Dayalı Metinler.....	4
1.4.2 Yaşatıcı Nitelikli Metinler / Olaya Dayalı Metinler.....	5
1.4.2.1 Hikâye (Öykü).....	7
1.4.2.2 Roman.....	8
1.4.2.3 Destan.....	10
1.4.2.4 Masal.....	11
1.4.2.5 Efsane.....	12
1.4.2.6 Fabl.....	13
1.4.2.7 Tiyatro.....	13
1.4.2.8 Anı (Hatıra).....	14
1.4.2.9 Günlük.....	15
1.5 Problem Durumu.....	16
1.6 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	16
1.7 Problem Cümlesi.....	17
1.8 Alt Problemler.....	17
1.9 Varsayımlar (Sayılıtlar).....	18
1.10 Sınırlılıklar.....	18

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR

2.1 İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	19
---------------------------------------	----

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli.....	22
3.2 Evren ve Örneklem.....	22
3.3 Verilerin Toplanması.....	22
3.4 Verilerin Çözümlemesi.....	22

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1 Söz Varlığı.....	24
4.2 Türkçe Eğitim Programında Söz Varlığı.....	27
4.3 Temel Dil Becerileri ve Söz Varlığı Etkinlikleri.....	28
4.3.1 Anlama.....	28
4.3.1.1 Okuma	29
4.3.1.2 Dinleme.....	30
4.3.2 Anlatma.....	30
4.3.2.1 Konuşma	30
4.3.2.2 Yazma.....	30
4.4 Söz Varlığında Metinlerin Rolü ve Önemi.....	31
4.5 Dil Gelişimi ve Kelime Öğretimi.....	33
4.6 Kelime ve Kavram.....	34
4.7 Kavram Geliştirme Yöntemi.....	38
4.8 Söz Varlığını Geliştirme Yolları.....	39
4.8.1 Okuma Etkinlikleri.....	40
4.8.2 Dinleme / İzleme Etkinlikleri.....	42
4.8.3 Konuşma Etkinlikleri.....	43
4.8.4 Yazma Etkinlikleri.....	44
4.8.5 Dilbilgisi Etkinlikleri.....	46
4.8.5.1 Doğrudan Kelime Öğretme.....	46
4.8.5.2 Kök ve Eklerden Yeni Kelime Türetme.....	47
4.8.5.3 Çekim Eki Getirerek Anlam Çalışması Yapma.....	48
4.8.5.4 Kelimelerin Zıt Anlamlarını Bulma.....	48
4.8.5.5 Eş anlamlı Kelimeleri Bulma.....	48
4.8.5.6 İlişkilendirici Yöntem.....	49
4.8.5.7 Yansıtma.....	50

4.8.5.8 Cümle ve Metin Ortamındaki İpuçlarını Kullanma...	51
4.8.5.9 Muhtemel (Olası) Cümleler.....	52
4.9 Soyut Kelimelerin Öğretimi.....	53
4.10 Sözlük Kullanma.....	53
4.11 Sözlükten Kelime Bulma.....	55
BÖLÜM V	
5.1 “İlköğretim Türkçe Ders Kitabı – 8” Kitabındaki Olaya Dayalı Metinlerdeki Söz Varlığı.....	56
5.2 Anket Formunda Yer Alan Yazılı Anlatıma Göre Öğrencilerin Söz Varlığı İncelemesi.....	82
5.3 Öğrencilere Uygulanan Anket Bulguları ve Yorumları.....	99
BÖLÜM VI	
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME – ÖNERİLER	
6.1 Sonuç ve Değerlendirme.....	119
6.2 Öneriler.....	123
EKLER	
Anket Formu.....	126
Türkçe 8. Sınıf Kitabındaki Olaya Dayalı Metinler.....	128
KAYNAKÇA	152

ÖZET

Ana dili öğretiminin en önemli aracı, ders kitaplarındaki metinlerdir. Metinler de, öğrencilerin söz varlığı için son derece önemlidir. “Olaya dayalı metinlerdeki söz varlığının öğrencilerin söz varlığına etkisi”nin ele alındığı bu araştırmada, ilköğretim 8. sınıf öğrencileri hedef alınmıştır. Bugüne kadar yapılan söz varlığı araştırmalarıyla hangi kelimenin, ne kadar ve nasıl öğretileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylece, daha çok, zihin faaliyetlerinden oluşan eğitim ve öğretim sürecine nereden başlanacağı bilinecektir.

Bu çalışmada; söz varlığına açıklık getirilip, söz varlığının Türkçe Eğitimi Programındaki yerinden söz edilmiştir. Daha sonra temel dil becerilerindeki söz varlığı incelendi, en sonunda da söz varlığında metinlerin rolü ve söz varlığını geliştirme yolları etkinliklerle pekiştirilmiştir.

Bulgular değerlendirilmiş, ulaşılan sonuçlar dikkate alınarak öneriler sıralanmıştır.

ABSTRACT

The most important means of teaching native language are the texts on the lesson books. The texts are also too important for the students' vocabularies. The students at the class of 8 in the Primary school are the target group for this research. In this research; it was carried out to investigate the effects of vocabularies of texts 'based on events' on the students' vocabularies. With the results of the researches that have been done so far; it was aimed at which word would be taught how many times and how. In this way, it will be known from where the period of teaching and education involving more mental activities will be started.

In this study; the vocabulary was explained and the vocabulary on the Turkish education programme was mentioned. Then, the vocabularies on the basis of language skill were investigated. At the end of this study; the roles of the texts on the vocabularies and the ways of developing vocabulary were consolidated by the means of activities.

Conclusions were evaluated and the implications were arranged by considering the results that were gained in this study.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Dil Nedir?

Felsefe, mantık, sosyoloji, psikoloji, dilbilim ve göstergebilim gibi alanlarda değişik yaklaşımlarla incelenen dilin, ne olduğu ve ne olmadığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. En genel çizgileriyle dil, “bütün canlılarda görülen bir iletişim aracı”dır. Dilin temel fonksiyonu, insanların bir arada yaşamalarının sonucu olarak ortaya çıkan iletişimin gerçekleştirilmesidir. İnsan, dil aracılığıyla isteklerini bildirir, insanlarla karşılıklı ilişki kurar, kendini ifade eder ve tanıtır, olup biteni öğrenir, bilgi edinir, hayal kurar, diğer insanlara bilgi verir, görüşlerini ileri sürer, kendini ispatlamaya çalışır. Bir süreç olarak iletişimde; bilgiyi üretme, anlamlandırma, iletme ve alma söz konusudur. İletişim yoluyla etkileşme oluşurken bilgi üretilmiş olur. Buna göre dil, bilime dayalı gelişmenin de temel unsurudur.

Araştırmalar, günümüzün %50 ile %80’lik bölümünü iletişim kurmakla geçirdiğimizi göstermektedir. İletişim için ayrılan zamanın %45’ini dinleyerek, %30’unu konuşarak, %16’sını okuyarak ve %9’unu da yazarak harcıyoruz. (Nalıncı, 2000:130-131) Günlük iletişim ortamında kişisel kelime serveti ölçüsünde kazançlı çıkarız. Kültürün ve bilginin olgunlaşması ve diğer sosyal gelişmelerin oluşumu böyle bir hareketlilik içinde gerçekleşir.

Dil, iletişim aracı olmanın yanında bir düşünce aracıdır da. “ *Eskiden beri dil ile düşünce arasında ne gibi ilişki bulunduğu araştırılmıştır. Amerikan davranışçı ruh bilimini kuran Watson’a göre dil ile düşünce özdeştir. Bilişsel ruh bilimci Piaget içinse bilişsel gelişme dilden bağımsızdır ama anlatımını dilde bulur. Vigotsky açısından düşünce sözcüklerle açıklanmakla kalmaz, onlarla var olur. Ancak, Einstein yazılan ve konuşulan sözcüklerin düşünce biçimine bir etkisi olmadığını belirtmiştir.*” (Demircan, 1990: 23) Varılan sonuçlar ne olursa olsun,

düşünceler ifadesini dilde bulduğuna göre, dil çalışmaları düşünce dünyasını yönlendirip genişletirken, dili kullanma becerileri de işlerlik kazanır.

Dilin bir özelliği de öğrenme aracı olmasıdır. Çocuk, ana dilini cümlelerden öğrenir. Çünkü anne, çocuğuna cümlelerle konuşur. Çocuk, annesinin cümlelerini birçok kez tekrardan sonra anlar, cümlelerin sürekli tekrarıyla da konuşmayı öğrenir. İşitme yoluyla öğrenilen cümleler daha sonra okulda, okuma-yazma öğrenmeyle öğrenmeye dönüşür. (Güneş, 2002:35) Dili gelişmeyen insanın öğrenmesi, çevresindeki bilgilerden yararlanması ve kendisini geliştirmesi güç olur. Bu durum, öğrenci için de geçerlidir. Bu yüzden dili yeterince gelişmemiş bir öğrencinin ders kitaplarındaki metinlerden yararlanması, bilgi edinmesi güç olmaktadır.

1.2. Dil Öğretimi ve Araç Gereçler

Eğitim sisteminde bilgiler, öğrencilere, öğretmenin yanı sıra çeşitli araç ve gereçlerle sunulur. Öğretimin gerçekleşmesi için öğretim araç ve gereçlerine gerek vardır. Bu araç ve gereçler, öğrencilerin belirlenen davranışları kazanmalarında en önemli rolü oynar. Çok çeşitli olan öğretim araç ve gereçlerinin seçimi, öğretimin hedeflerinin gerçekleşmesi için önemlidir.

Öğrenciler, bilgileri genellikle dinleme, izleme ve okuma yoluyla edinirler. Bunlardan en etkilisi okuyarak bilgi almaktır. Elektronik ilerlemenin sonucu olarak ortaya çıkan araçlar ne kadar gelişirse gelişsin, bu araçlar sözlü bilgi aktarımında sınırlı kalmaktadır. Bir öğretmen öğrencilerine saatte en fazla 9000 kelime aktarabilmektedir. Oysa yavaş bir okuyucu saatte 15.000 kelime, iyi bir okuyucu 36.000 kelime, hızlı bir okuyucu da saatte seçmeli okuma yöntemiyle 100.000 kelime okuyabilmektedir. Bu veriler, gelecekte de okuma yoluyla bilgi edinmenin geçerli olacağını gösterir. (Güneş, 1993: 45) Öğretim ortamlarında en yaygın olarak kullanılan araçlar, kitaplardır. Eğitim sürecinde okumayla bilgi elde etmenin temel aracı ise ders kitaplarıdır.

1.3. Ders Kitabı Nedir?

Ders kitabıyla ilgili bazı tanımlar şöyle sıralanabilir:

1. Ders kitabı “ çeşitli alıştıırma ve tekrarlarla anımsamayı ve öğrenmeyi kolaylaştıran, bilgilerin aşamalı ve düzenli bir şekilde sıralandığı kitap”tır. (Babinger, 1975: 29, aktaran Güneş, 2002: 5)

2. “Ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacıyla kullanılan, öğrenmeyi ve anımsanmayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap”tır. (Güneş, 2002: 8)

3. Birçok ders aracının işlevini yerine getirme konumunda olan ders kitapları, öğretim programının hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun araçlardır. (Kılıç ve Seven, 2002:17–19)

4. “Ders kitabı, her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eserlerdir.” (MEB, Ders kitapları Yönetmeliği, 4. madde)

5. “Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir takım ölçülere göre incelenerek belirli bir okul, sınıf ve ders için öğrenci ve öğretmenlere temel kaynak olarak önerilen kitaptır.” (Alaylıoğlu, Ođuzkan, 1976: 68)

Ders kitapları; öğrencinin duygu ve düşünce ürünleri evrenine açılabilmesi için bir çıkış noktası, eğitim-öğretim sürecini kolaylaştıran, eğitimin verimini artıran, öğrencilerin bilgilerini düzenleyerek belleklerini geliştiren, öğrencilerin sözlü kültürden yazılı kültüre geçmesini kolaylaştırırken, onların yerel dilden milli kültür diline ulaşmalarına ve diğer kültürleri tanımlarına da yardımcı olan, eğitim ve öğretim programlarında belirlenen amaçlara kısa zamanda ulaşmayı

sağlayan, gelecek nesilleri kişisel, sosyal, ekonomik, kültürel yönlerden geliştiren ve güçlendiren en önemli ders aracıdır.

1.4. Ders Kitaplarındaki Metinler

Ders kitaplarındaki ünitelerin düzenlenmesinde yer alan metinler, kitabın en geniş bölümünü oluşturur. Öğrencilere, bilgilerin çoğu metinler yoluyla aktarılır. Ders kitaplarındaki metinler, bilgilerin öğretilmesinde bir araç olması açısından çok önemlidir. Öğrencinin kişisel söz varlığının gelişmesinde, hedeflenen seviyeye ulaşmasında metinler, önemli bir materyaldir.

Bilgi aktarmada en önemli metinler, “temel metinler”dir. Öğrencilere çeşitli mantık ve düşünme yollarının gösterildiği temel metinleri “yardımcı metinler” izler. Yardımcı metinler, temel metnin önemli noktalarının öğrencinin dikkatine tekrar sunmak, metinle ilgili ek bilgiler vermek amacını taşıyan metinlerdir. Bu metinler, temel metnin daha iyi anlaşılması ve konunun daha iyi öğrenilmesi amacını taşır. Bir metin, öğrencinin zihninde etki bırakırken öğrenmeyi kolaylaştırmalı, mesajları öğrencinin anlayacağı şekilde olmalıdır.

Ders kitaplarında kullanılan metinler, tür açısından “öğretici” ve “yaşatıcı” nitelikli metinler olmak üzere iki grupta toplanır.

1.4.1. Öğretici Nitelikli Metinler / Düşünceye Dayalı Metinler

Öğretici nitelikli metinlerin başında bir bilim dalıyla ilgili anlatımları içeren düz yazılar gelir. Makale, fıkra, deneme, eleştiri, gezi yazısı, röportaj, mektup, biyografi, otobiyografi vb. Bu metinlerde en önemli unsur, “ana düşünce”dir. Daha sonra “yardımcı düşünceler” gelir. Son olarak da küçük ve özel ayrıntılar metnin akışı içinde yer alır, Öğretici nitelikli metinler, yapı bakımından yüksek düzeyli metinler olup, öğrencilere öğretilmesi ve kavratılması kolay değildir.

1.4.2. Yaşatıcı Nitelikli Metinler / Olaya Dayalı Metinler

Yaşatıcı nitelikli metinler, bilgi vermektten öteye insanın yaşantısını zenginleştiren, hayal dünyasını geliştiren yazılardır. Bunlar; hikâye, roman, destan, masal, efsane, fabl, tiyatro, anı, günlük gibi olaya dayalı anlatı metinleridir. Olaya dayalı (tahkiyeli) metinleri, “belli zaman ve mekânda, belli şahıs kadrosu içinde bir olay veya bir ana olaya kuvvet veren olaylar dizisinin sunulduğu anlatı” olarak tanımlamak mümkündür. Kişi, yer, zaman, olay ve hareketlilik ön plana çıkan unsurlardır. Yaşatıcı nitelikli metinlerde, olaylar ele alınır. İşlenen düşünce olaylar içindedir, her şey hareket halindedir. Olayların akışı zincirleme olarak gelişir ve hareket unsuruyla birbirine bağlanır. Bu metinlerin öğretilmesi, öğretici nitelikli metinlere göre daha kolaydır. (Akyol 1999’dan aktaran Güneş, 2002: 88–89)

Olaya dayalı metinlerin tarihi, çok eskidir. İnsanoğlu eski tarihlerden beri yaşadıklarını birilerine anlatma ihtiyacı duymuştur. Anlatırken bazen eğlendirmek, bazen eğitmek bazen her ikisini de vermek istemiştir. Gerçeğe uygun hareket ederken bazen yaşananları saptırmış, abartmıştır. Böylece kurgulayarak anlatma başlamıştır. (Boynukara, 2000: 40) Ancak karşımıza çıkan “yaşanan bir olayı anlatma” ihtiyacından doğan ilk metinlerin bugünkü roman anlayışıyla pek ilgisi yoktur. Nazım şeklinde ifade edilen bu metinlerde, gerçek hayatta karşımıza çıkmayan tanrılar ve efsanevî kahramanlar anlatılır. XII. yüzyıla gelindiğinde Fransa’da tanrıların ve efsanevî kahramanların yerine saray hayatını anlatan şövalyeler konu edilmeye başlanır. Böylece gerçek hayatta var olan olaylara ve kişilere bir yönelme görülür. Bugünkü roman anlayışından farklı olan bu anlatımlarda da destansı unsurlar, fevkalâdelikler, olağanüstünlükler yer alır. Bilinen şekliyle roman, XVIII. yüzyıl Avrupa’sında görülür ve giderek gelişir. (Özdemir, 2000: 6)

Olaya dayalı metinleri meydana getiren belli başlı unsurlar şöyle sıralanabilir:

- Olay; problemi başlatan olay ve olaylardır.
- Mekân /sahne; olayın gerçekleştiği yerdir.
- Problem; metindeki çözülmesi gereken temel bilinmezliktir.
- Ana ve yardımcı karakterler; metnin en önemli kahramanı, başkarakterdir.

Problemin oluşmasında ve çözümünde en önemli görevi başkarakter yüklenir.

Diğer karakterler ise yardımcı karakterlerdir.

- Ana fikir; olaydan çıkarılması gereken derstir. Bazı metinlerde açıkça verilir.
- Sonuç; olayın çözümüyle ilgili problemde ulaşılan noktadır.

Çocuklar okul öncesi eğitim çağından itibaren, “hikâye” kavramı hakkında az da olsa bilgi sahibidir. Hikâye kavramını geliştirmek için çocuklara hikâye okunmalı ve okunanları onlarla tartışmalıdır.

- Hikâye edici metinler, çocukların dili kullanma bakımından gelişmelerini sağlarken, kelime hazinelerini zenginleştirir.
- Hikâye edici metinler, yeni kavramların kazanımında ve yaşanan toplumun kültürünü aktarmada en önemli araçtır.
- Hikâye edici metinler, hem işbirliğine dayalı sunum hem de diyalog becerilerini geliştirir.
- Hikâye edici metinler, tahmin etme ve çıkarım becerilerini geliştirir.
- Hikâyeler bir düşünme, açıklama, anlatma ve hatırlatma aracı olarak önemli metinlerdir. McEwan ve Egan’a (1995) göre hikâyeler, tecrübeler üzerine farklı açılardan yorum getirmede önemli katkılar sağlar. Shank (1999) hikâyeyi, dinleme ve dinlenenlerin hayatla ilişkilendirilmesini en önemli öğrenme yolu olarak görür. Chen, Fertig ve Wood (2003) hikâyeleri tecrübeye dayalı bilgiyi zihne depolama ve tanımlamada en doğal ve güçlü unsurlar olarak ifade eder. (Aktaran Akyol, 2006: 139)

Olaya dayalı metin türleri şunlardır:

1.4.2.1. Hikâye (Öykü)

Birçok anlamı yanında “bir kimseden bir söz nakletmek” demek olan hikâye, “anlatı, benzetme, tarih, destan, kıssa, masal, lâtife, fıkra, hurafe, roman, siyer, menkıbe, maktel” gibi birbirinden farklı anlatım unsurlarını da karşılayan bir kavramdır. (Enginün ve Kutlu, 1981: 225) Ortak bir tanımlı yapılamayan hikâye, “gerçek veya gerçeğe yakın olayları yer, zaman ve kişi göstermek suretiyle ayrıntılara yer vermeden anlatan yazı türü”dür. (Emir, 1985: 268) “Olay, kişiler, zaman” ve “mekân” hikâyenin temel unsurlarıdır. Kişi sayısı azdır. Olayın merkezine alınan kişi, ana figür, diğerleri ise yardımcı figürlerdir. Kişiler, her yönüyle tanıtılmasa da okuyucu onların hayatlarının bir bölümünü okur. Belli bir yer ve zaman dilimi içinde geçmesi gereken olay veya durum değişince yer ve zaman da değişebilmektedir. (Özdemir, 1994:218)

Bütün sanat eserlerinde olduğu gibi hikâyede de olay, aynı şahısta veya şahıslar arasında iki zıt gücün mücadelesi şeklinde ortaya çıkar. Aynı şahısta görülen iki zıt gücün mücadelesi olaya psikolojik bir muhteva kazandırır. Olay, çeşitli yönleriyle irdelenebileceği gibi, hikâye anlayışına bağlı olarak önemsenmeyebilir de. Olaya dayalı hikâyelerin başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerinin belirlenmesi klâsik anlayışı yansıtır.

Romandan ayrılan hikâyede kısalık, anlatımda hedef alınan tesirin uyandırılışında gerekli unsurların seçimi, düzenlenmesi ve ayrıntıların tayini ile sağlanır. Bu yüzden hikâyede kısalık, romanda olduğu gibi geniş ve gevşek karakter tahlillerine yer verilmesini engeller.

Hikâyeler, genellikle olay merkeze alınarak yazılır. Bu tür hikâyelere olay hikâyesi veya klâsik hikâye denir. “Maupassant tarzı hikâye” de denilen bu türde Türk Edebiyatı’nın en başarılı temsilcisi Ömer Seyfettin’dir. Yaşanmış bir durumdan yola çıkılarak yazılan hikâye, “durum hikâyesi”dir. Bu tür hikâyelerde,

olay ve gerilim yoktur. Olayın yerini değerlendirmeler, varılan sonuçlar, benzetmeler alır. “Kesit hikâye”si, bir başka tür hikâyedir. Bu hikâyelerde, hayatın herhangi bir yeri aktarılır. Olay yoktur, merak yoktur. Diyaloglara daha çok yer verilirken, tasvirler pek fazla yer almaz. Küçük ayrıntılara kimi zaman yer verilir, simgeler, alegoriler bazen kullanılır. (Tansel, 1978: 64, Emir, 1985: 268, Özdemir, 1986: 267–268, Özdemir, 1994: 267, Aktaş-Gündüz, 2001: 206)

Her devirde örnekleri görülen hikâye, en eski sanatlardan biridir. Öteden beri insanların birbirine anlatacakları hikâyeleri olagelmıştır. Bu sanatın ilk nüvesini yazılı metinler öncesinde bir araya gelen insanların, yaşadıkları olayları birbirlerine nakletmeleri teşkil eder. Bu sözlü hikâyelerden zamanla mitler, efsaneler, destanlar, fıkra ve kıssalar oluşur. XVIII. yüzyılda gelişmeye başlayan hikâye, XIX. yüzyılda kendine has bir tür olarak doruk noktasına ulaşır. Fransız Edebiyatı’nın kısa hikâye yazarlarından Guy de Maupassant “hikâyenin esasının hissettirmek, heyecanlandırmak olduğunu, düşündürmenin ikinci planda kaldığını” belirtir. (Tansel, 1978: 64) Modern anlamda kısa hikâyenin babası kabul edilen Amerikalı şair ve yazar Edgar Allen Poe, hikâyenin bir oturuşta okunulacak kısalıkta olması gerektiğini belirtirken (Boynukara, 2000: 42), Ahmet Hamdi Tanpınar, hikâye yazarının bütün sanat yeteneklerini tek bir çekirdekte toplaması gerektiğini belirtir. (Emir, 1985: 268) Olay ve kişi sayısı sınırlı olan hikâyede, kurgu, derinlemesine incelenmeyen tek bir olay ve birkaç kişi etrafında oluşur.

1.4.2.2. Roman

Özünde hikâye etme yönteminin yer aldığı roman, çeşitli şekillerde tanımlanmışsa da genel olarak yaşanmış veya yaşanması mümkün olayları anlatan uzun anlatımlara verilen addır. Roman, olay çokluğu, karakterler ve uzunluğuyla hikâyeden ayrılır. Her şey, romanın konusu olabilirken, karakter ve olaylar birbirinden ayrılamaz. Roman; geniş bir plan içinde kurgulanan olay, kişiler, zaman ve mekân kavramları üzerine kurulur. Ana düğüm, yardımcı düğümler kalabalık kişilerle verilir. Hem bu açıdan hem de değişen mekân ve zaman dilimlerine sahip olması açısından hikâyeden daha girift bir anlatım tekniğine sahiptir. Romanda

“figür” terimiyle ele alınan kişiler olduğu gibi eşyalar, hayvanlar veya bitkiler de yer alabilir.

Roman, uzun hikâyenin eski şekillerinin modern karşılığıdır. Uzun hikâyelerin ilki destan (epik)dır. Orta çağda destanın yerine önce manzum sonra mensur da yazılan romans geçer. Romans, kralların, şövalyelerin maceralarıyla ilgilidir. Romans, roman kelimesini ortaya çıkarır ve birçok Avrupa dilinde kullanılır. XVII. yüzyıl, roman tarihçesinde bir dönüm noktasıdır. Romanın asıl gelişmesi, XVIII. yüzyılda görülür. Psikolojik roman, macera romanları, polisiye romanlar, tarih romanları, aşk romanları, biyografik romanlar vb. ele aldıkları konular, edebiyat anlayışları, işleniş biçimleri, okuyucuları bakımından sayılabilecek bazı roman türleridir.

Türk Edebiyatı'na roman, batıdan geçmiştir. Eski Türk Edebiyatı'nda da batıda olduğu gibi destan, masal ve hikâye şeklinde geniş anlamda hikâye olan sözlü ürünler vardır. Bunlardan bir bölümü de, tasavvufî anlayışın aksettirildiği “mesneviler”dir. Asıl hikâyeye geçiş, XVII. yüzyıldan itibaren, sözlü hikâyelerin – meddah hikâyeleri - yazıya geçirilmesiyle başlar.

Romanlar; olayları; kişiler, yer ve zaman belirterek bir bakış açısı bütünlüğünde itibarî olarak anlatan metinlerdir. Romanların en dikkat çeken özelliği, fiktif yapıdır. Metin, bir kurgulama olayıdır. Anlatılanların bir bütünlük içinde bir araya getirilmesi, okuyucunun sanatın ortaya çıkardığı gerçeklik ortamında yoğun bir yaşantı içine sokulması bu kurgulamanın ürünüdür. Roman, dile yeni bir biçim ve nitelik kazandırır. Dil, roman aracılığıyla sadece içinde yaşanılan dünyayı yansıtmaz, bu yansıtma sırasında kendisini de yeniler, yeni bir nitelik kazanır. Dil, roman sanatında bir amaç olmaktan çıkar, araç haline gelir. Amaç ise, olaya uygun bir biçim ortaya koymaktır. Dil de bu biçim içinde bir boyut kazanır. Dil, yazarın üslûbuyla mecazî gücünü, renk ve eylem zenginliğini, canlılığını gözler önüne serer. (Tekin, 2003: 154–168)

1.4.2.3. Destan

Destanlar, bir milletin kahramanlıklarını, başarılarını, olağanüstü maceralarını belirleyen tarihi olaylara, kişilerin hayal güçlerini de katarak anlatan uzun ve manzum hikâyelerdir. Başlangıçta çekirdek bir olayın sözlü olarak zaman içinde katlanarak büyümesinden oluşan destanlar, efsanelerin ve olağanüstü güçlerin egemen olduğu, milli ve anonim ürünlerdir.

Destan, sözlü, manzum halk verimlerinin en iyi örneğidir. Destanlar, belli belirsiz tarih olaylarına, efsanelere dayanılarak toplumun hayal gücüyle meydana gelmiştir. Destanlar zamanla gelişir ve uzun zaman sonra kaleme alınır. Tarihî, çekirdek bir olay milletin ortak değerlerini zenginleştirir ve sonunda bir destan şairince bütün parçalar birleştirilerek destan gelecek kuşaklara sunulur.

Destanlar dünya edebiyatının en idealist eserleridir. Toplumun vicdanında istek, arzu, gelenek, değer halinde yaşayan her şey, destanlarda yer bulur. Milletlerin tarihî vasıfları, milli değerleri destanlarında açıkça görülür.

Destanların çoğu, manzumdur. Nazım-nesir olanlarına az rastlanır. Destan konuları, gerçek olayları anlatan roman konuları ile gerçek dışı olayları işleyen masal konuları arasında orta bir yer tutar. Masallarda ve romanlarda bulunması mümkün olan kişiler, destanlarda yan yanadır. Kahramanlar hem insanî hem de insanüstü özellikleri kendilerinde toplarlar. İnsan ölçülerine uyanlar bile idealize edilmiş tiplerdir. Çünkü onlar toplumun isteklerini sembolleştirilen milli varlıklardır. Destan olaylarının geçtiği zaman, aşağı yukarı belirlenebilir. Olayların geçtiği çevre, coğrafi kesinlik ile olmasa da belli belirsiz yansır. Destan anlatımının önemli özelliği ihtişamlı kelime ve cümlelerle kurulmuş olmasıdır. Sönük ve durgun bir anlatım destanlarla bağdaşmaz.

1.4.2.4. Masal

Masal kelimesiyle, halk arasında yüzyıllardır anlatılagelen içinde olağanüstü olayların bulunduğu, klişe bir anlatımla başlayan, belirli sözlerle biten, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan belli uzunluktaki anlatımlar kastedilir. Halk arasında masal diye adlandırılan türe mesel, metel, kara hikâyeye adları da verilmektedir.

Masallar, hem fayda hem de sanatın gözetildiği, halk sanatının en güzel örnekleridir. Her kahraman bir karakterin sembolüdür. İyiler yüceltilir, kötüler ayıplanır. Masallarda insanî yön ağır basar. Masal kahramanları, zaman ve mekân dışında aile, vatan ve millet gözetilmeden yaratılmıştır. Bu yüzden masalların milletler arası edebiyat ürünü sayılması yanlış olmaz.

Masallar genel olarak düz yazı şeklindedir. Masallar, çok eski dünya halk kültürünün, halk efsanelerinin, destanların mitolojik olayların nesilden nesile geçerek anonimleşmiş sözlü anlatım türlerindedir. Masal anlatma geleneği tarihten daha eskidir. Bu yüzden masallar belli bir yere mal edilmemelidir. Masalların kaynağı ve nereden geldikleri hakkında çeşitli teoriler vardır. Masalların mitolojilerden çıktığına inanma en yaygın olanıdır. Masallar, daha sonra yazıya geçirildiğinden, yazılı anlatım türleri içinde ele alınır. Masalların, insan unsuru dışında hayvanlar için yazılmış çeşitleri de vardır. Masal, diğer metin türlerine göre içerik açısından farklılık gösterir. Bu farklılık masala özgü özelliklerden kaynaklanır.

Masalı, destan ve hikâyeden ayıran husus, olağanüstü olayların yanında insan hayalinin ortaya koyduğu bir anlatım olmasıdır. Yine masallarda zaman, şahıs, dil özelliği, iyi, kötü gibi unsurlar geniş ölçüde yer alır. Sonuçta her zaman iyiler kazanır. Bu özelliğiyle çocukların zihninde yüksek erdemlerin öğretilmesinde önemli rol oynar.

Uzun anlatımlara dayanan masalda, temel bir olay, olayın oluşmasını sağlayacak zaman, kişiler ve mekân kesin olarak vardır. Ancak bu unsurlar kurmaca

zaman dilimi ve mekândır. “Tekerlemeyle başlama, daha çok öğrenilen geçmiş zaman anlatımının kullanılması, başkahramanın toplumdan seçilmesi, diğer kahramanları mitolojik şahıslar olması, mekânların yine mitolojik yerler olması, sonunda hep iyilerin kazanması, kötülerin cezalandırılması” masalları diğer anlatım türlerinden ayıran özelliklerdir.

1.4.2.5. Efsane

Farsça bir terim olan efsane; masal, söylenti, asılsız hikâye, dedikodu, olmayacak şey anlamlarında kullanılır. Edebiyatta, tabiatüstü nitelikler gösteren kişilerin hayatlarını, halk muhayyilesinin veya şairlerin oluşturduğu tarih olaylarını anlatan, olağanüstü olaylarla süslü hikâyelerdir.

Efsanelerde, halkın özlemlerini, muhayyilesinde oluşturduğu “ideal insan tipi”ni ortaya koyarken, tarihle halkın hayal gücü veya tarihle bir şairin ilhamı birleşir.

Efsane ile masal, olağanüstü olaylara yer vermeleri açısından birbirine benzerler. Efsaneler, inanılmaya daha uygun olmasıyla masaldan ayrılır, hikâye ve destanlara daha yakın bir tür sayılır. Destanlar daha sanatlı bir ifadeye sahipken, efsaneler konuşma dili etkisinde sade bir dille söylenmişlerdir.

Efsaneler, dört bölümde toplanmıştır. Bunlardan tarihî efsaneler, “menkıbe” denilen türü meydana getirir. Bugün halk hikâyesi olarak adlandırılan hikâyelerin büyük bölümü bir efsane etrafında doğmuş ve gelişmiştir. Kaynağı Arap ve Fars Edebiyatlarına dayanmakla beraber Türk diliyle Türk ruhunu ifade eden nesir veya nazım eserlerin büyük bir kısmı efsanelere dayanır. Halk edebiyatı derlemeleri içinde efsaneler önemli yer tutar. Bunun yanında efsanelerden faydalanılarak meydana getirilen modern roman, tiyatro, destan gibi eserler de vardır.

1.4.2.6. Fabl

Daha çok öğretici bir amaca yönelik, ahlâk dersi vermek isteyen hayvan hikâyelerine “fabl” denir. Fransızca “masal, efsane” anlamına gelen fabllarda; hayvanlar, bitkiler, eşyalar kişileştirme sonucu insan rolü verilerek ele alınır. Fablların manzum şekli, didaktik (öğretici) şiir çeşidine girer. Fabl; masal ve destan gibi en eski sözlü türlerdendir.

Küçük birer masal değerindeki fablda, dolaylı bir anlatım vardır. Her fablın kendi örgüsü içinde bir öğreti değeri vardır. Konuşma ve konuşurma ön planda olduğundan anlatım sade, açık, kısa ve yaşayan dille yapılır. Bir olay hikâyeye tarzında ele alındığından serim, düğüm ve çözüm bölümlerine göre planlanır. Olayla ilgili çevre ve kişilerin tasviri, diğer metin türlerinde olduğu gibi geniş, uzun ve derinlemesine değildir. Fazla süslü ve yapmacıklı ifadelerden kaçınılır.

1.4.2.7. Tiyatro

Tiyatro; hayattan alınmış konuların oyuncular aracılığıyla söz ve hareketlerle sahnede canlandırılmasıdır. Eski Grekçe “theatron”dan gelen tiyatro, bugün hemen bütün dillerde; “içinde temsil verilen bina, temsil edilen eser, oyun, temsil edilmek üzere yazılan edebî eser” gibi anlamlar taşır. Buna göre tiyatro sadece okunmak için değil sahneye konmak için de yazılan bir edebî türdür.

Tiyatro, gösterime dayalı bir sanat dalıdır. Tiyatronun temel esprisi, bir gösteri olmasıdır. Tiyatro konunun ele alınış şekline, bakış açısına ve yaklaşıma göre, tragedya, komedy, dram ve müzikli oyunlar şeklinde çeşitlenir.

İnsan yaşayışının sahnede canlandırıldığı oyunlarda olaylar, hareket yaratacak şekilde birbirine bağlanır. Her şey taklit yoluyla verilse de benzerlik yoluyla gerçeklik sağlanır. İfade aracı olarak insanın kullanılması, insanın ve hayatının inandırıcı olarak verilmesini sağlar. Oyun, ana dilin en doğru ve en güzel

konuşulduğu yerdir. Eserin dışında “oyuncu” ve “sahne” tiyatronun diğer temel unsurlarıdır.

Oyuncuların ve sahneye koyucuların rolü ne kadar önemli olursa olsun tiyatrodaki metin (tiyatro eseri), başlangıç noktası olması bakımından önemini daima korumuştur. Edebiyat otoritelerince, Aristoteles’ten beri devam eden klâsik kaidelere uyma mecburiyetinden dolayı, tiyatro yazarlığı, en güç yazarlık olarak kabul edilmiştir. Tiyatro sanatı, seyredilerek dinlenen bir konuşma sanatıdır. Tiyatro eserlerinde kullanılan ‘sahne dili’nin değişmez özelliği, konuşma diline yakınlığıdır. Amaç halka hitap etmek olduğuna ve seyredilen eserin anlaşılmayan kısımlarını anında tekrarlamak mümkün olmadığına göre tiyatro eserindeki dil, kolay takip edilmeli ve rahatça anlaşılabilir. Yine tiyatro eserinde kullanılan dil, seyircileri düşündürebilmelidir.

1.4.2.8. Anı (Hatıra)

Hatıra, geçmiş olayların ve izlenimlerin yeniden canlanmasıdır. Bir kişinin hayatındaki geçmiş olayları, durumları gözlem ve belgelere dayandırarak veya hatırladığı kadarıyla yeniden gündeme getirip yazmasıyla ortaya çıkan yazılara anı denir. Anılar, yaşananlardan bir seçmedir. Yazar, etkilendiği şeyleri kaleme alır. Günlük durumların tespiti ise “günlük” tür.

Anı yazıları kişinin kendini sorgulamasını, hayatını yeniden gözden geçirmesini, çevresini kritik etmesini sağlar. Kişinin yaşadıklarını gelecek nesillere aktarma, onlarla yaşadıklarını paylaşma isteği anıların en önemli yazılma nedenleridir. Anı yazılarının temel niteliği; gerçeğe uygunluk, içtenlik ve özgünlüktür. Anılar yaşandıktan sonra yazıldıklarından geçmişin buğusu her zaman gündemdedir.

1.4.2.9. Günlük

Yazarın yaşamakta olduğu olayları deneyimlerini, duygularını, düşüncelerini, belli aralıklarla, kendi görüşü açısından yazarak belirleyip bir tarih sırasına göre düzenlemesine “günlük” veya “günce” denir. (Aytaç, 1990: 455) Başlangıçta jurnal, rûznâme, hâtıra defteri, hâtirât, hâtıralar ve tahassüsler olarak adlandırılan bu yazı türünü yaygınlık kazansa da “günlük” kelimesinin tam olarak karşıladığını söylemek mümkün değildir. (Çelik vd., 2006: 150) Günlük yazarının özenli bir anlatım kullanması, anlatılanları estetik bir ürüne dönüştürmesi, edebiyat günlüğünü ortaya çıkarır.

Günlük, yazarın kendi düşünce ve duygularını aktarır. Günlükler, yazılanların yaşanılmışlığı açısından özeldir. Günlükler, günü gününe belirlenen olayları, duyguları, düşünceleri içine aldığından diğer metin türlerine göre gerçeğe daha uygundur. Olaylardaki, duygulardaki, düşüncelerdeki eksiklikler günlüklere en az oranda yansır.

Günlük, yaşanırken yazılır. Günlük yazarları, olayları daha canlı ve ayrıntılı olarak anlatırlar, bir bakıma kendi iç dünyalarını tanıtmak isterler. Günlük yazarlarının çoğuna şüpheli gözle bakan tenkitçiler, günlüklerin içeriğiyle yazarı arasında bir ilişki kurduktan sonra günlükleri gruplara ayırırlar. Çağdaş edebiyata giren günlüklerin edebiyat günlüğü özellikleri daha ağır basar.

Metin türleri, işlevleri açısından sınıflandırılırken günlük ile anı birlikte değerlendirilir. Yazarın okuduğu bir kitaptan, gördüğü veya yaşadığı bir olaydan dolayı, kendinden, olduğu ortamdan ayrıldığı sonuçta yine kendine döndüğü günlükler, biraz anı biraz da günlük özelliği taşır. Günlükleri, anılardan ayırmak gerekir. Günlük ve anı türünün ortak noktası, her iki türün de yazarlarının kendi yaşayışları hakkında bilgi vermeleridir. *“Anılar, daha çok yazarların yaşlılık çağlarında yaşadıkları, gördükleri olayları anlatmalarıyla meydana gelir. Anıcılar, olayların dışına çıkıp onları ele aldıkları için, daha nesnel bir biçimde davranabilirler. Yılların verdiği görüş keskinliği de bu olayları değerlendirmede en*

önemli bir rol oynar. Fakat günlükçüler olayları daha canlı ve daha ayrıntılı bir biçimde dile getirmiş olurlar. Bunlar olayları yaşar, onları günü gününe defterlerine geçirirlerken her günkü ilişkilerinin nedenlerini de araştırırlar. Denilebilir ki, günlükçüler kendilerini tanımak, anıcalar ise kendilerini tanıtmak çabası içindedirler.” (Birsell, 1962: 28)

1.5. Problem Durumu

Öğrencilerin söz varlıklarının gelişmesinde, ders kitaplarındaki metinlerin özel bir yeri vardır. Çünkü bilim ve eğitime dayalı işlevleriyle ders kitapları, öğretimin en önemli aracıdır. Öğrencilerin çoğu, yeni kelimelerin tamamına yakını ilk kez yazılı olarak ders kitaplarındaki metinlerden tanıdıklarından, ders kitaplarındaki metinlerin ve metinlerin oluşmasında kullanılan söz varlıklarının seçimine gereken önemin verilmesi gerekliliği, araştırmalarla ulaşılan sonuçlardır.

1.6. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Öğrencinin bütün derslerde başarılı olması, Türkçe dersindeki başarısı ile doğru orantılıdır. Türkçe dersi, bütün eğitim öğretim sürecinde öğrenmenin temelidir. Çünkü Türkçe dersi, kendi içinde bir amaç, tüm eğitim sürecinde ise diğer derslerde bir araçtır. Bu yüzden eğitim-öğretimin ilk yıllarından başlayarak güçlü bir Türkçe öğretiminin büyük önem taşıdığı bilinen bir gerçektir.

Bir dilde kullanılan kelimelerin tümüne “kelime hazinesi, kelime dağarcığı, kelime serveti, söz varlığı” gibi adlar verilir. Söz varlığını oluşturan kelime veya kelime grupları, bir bölümü sözlü ve yazılı anlatımda kolayca kullanılan (aktif) kelimeler, bir bölümü de ancak bir metinde karşılaşılan (pasif) kelimelerdir. Öğretim süresince önemle üzerinde durulması gereken konu, öğrencilerin edindikleri sadece bilinen (pasif) kelimeleri, bilinen ve kullanılan (aktif) kelimeler haline dönüştürmektir. Çünkü öğrencinin duyduğunu, okuduğunu anlayabilmesi; duygu ve düşüncelerini tam ve doğru bir şekilde ifade edebilmesi için zengin bir söz varlığına ihtiyaç vardır.

Araştırmanın önemi şöyle sıralanabilir:

a. Metin çözümlemesinde, söz varlığını geliştirme çalışmalarında, öğrencilerin günlük hayatta karşılaşacakları ve düşüncelerini, duygularını anlatabilmeye işlerine yarayacak, kullanabilecekleri kelimelere, kelime gruplarına, deyimlere vb. yer verilmelidir.

b. Kelimelerin nasıl kazandırılacağı belirlenmesi gerekir.

c. Söz varlığını geliştirme etkinlikleri önceden bir sisteme bağlanmalıdır.

d. Öğrencilerin, orta öğretim 1. sınıfta görmeye başlayacakları Türk Dili ve Edebiyatı dersinin özellikle “Edebiyat” konularını kavrayabilmesi, zevk alabilmesi için, gereken edebî dil ve kültür dili söz varlığına sahip olması beklenir.

1.7. Problem Cümlesi

İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki olaya dayalı metinlerdeki söz varlığının öğrencilerin eğitimi üzerindeki etkisi nedir?

1.8. Alt problemler

* Öğrencilerin Türkçe dersine ilgisi nedir?

* Öğrencilerin, ders dışında, olaya dayalı metinlerden oluşan kitaplarla ilişkisi nedir?

* Öğrenciler, olaya dayalı metinlerdeki kelimelerin ne kadarını kullanmaktadırlar?

* Öğrencilerin, olaya dayalı metinlerdeki kelimeleri anlama/kavrama düzeyleri nedir?

* Olaya dayalı metinlerin öğrencilerin söz varlıklarına katkısı var mıdır?

* Öğrenciler, olaya dayalı metinlerden hangisiyle daha çok ilgilidirler?

* Öğrencilerin Türkçe dersine ilgileri, ders dışında olaya dayalı metinlerden oluşan kitaplarla ilişkisi, bu metinlerdeki söz varlıklarını kavrayabilmeleri ve karşılaştıkları eski kelimelerden örnek verebilmeleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki nedir?

* Söz konusu Türkçe ders kitabındaki söz varlığı unsurları nelerdir?

* Söz konusu Türkçe ders kitabının söz varlığı yeterli midir?

* Söz konusu Türkçe ders kitabında en çok kullanılan söz varlıkları hangileridir?

1.9. Varsayımlar (Sayıtlar)

Öğrenciler, anket sorularına içtenlikle cevap vermişlerdir. Toplam 158 kompozisyon metni üzerinde çalışılmıştır. Bu rakam, araştırmanın yapıldığı okullardaki 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunu teşkil etmektedir. Araştırmanın sıhhati ve istatistik bilgiler için bu oranın yeterli olduğu düşünülmüştür. Öğrencilerin söz varlığını belirleme için başvuru kaynaklar ve kullanılan yöntemlerin yeterli olduğu düşünülmektedir.

1.10. Sınırlılıklar

2006–2007 eğitim-öğretim yılında İlköğretim Okullarında okutulan Türkçe ders kitabı, yalnız Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel'in hazırladıkları “İlköğretim Türkçe Ders Kitabı -8” olduğundan, araştırmaya konu olan olaya dayalı metinler, söz konusu ders kitabındaki metinlerle sınırlıdır.

Araştırma için geliştirilen anket formu, 158 öğrenciye uygulanmıştır.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR

2.1. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Çalışmamıza başlarken bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların eğitim ve öğretimin değişik kademelerinde öğrenim gören çocukların ve gençlerin kişisel söz varlıklarında yoğunlaştığı görülmüştür. Söz varlığını oluşturan unsurların belirlenmesi, kelime sayısının ortaya konulması konusunda farklı görüşler, uygulamalar dikkat çekmiştir. Çalışmamızda, her biri, daha sonraki çalışmalara ufuk açıcı olan bu araştırmalardan ve diğer eserlerden doğrudan veya dolaylı olarak yararlanılmıştır.

1. Pars (1954)'ın “Okuma Psikolojisi ve İlkokul Psikolojisi” adlı kitabında, ilköğretim 1. sınıf öğrencilerine öğretilecek kelimeleri belirlemek için 798 kelimelik bir liste, ek olarak verilmiştir. Eser taraması ve gözleme dayalı bir mukayese yöntemi uygulanan eserde, önce ilk okuma kitaplarındaki kelimeler belirlenmiş, bunlara Aritmetik ve Hayat Bilgisi derslerinde kullanılan kelimeler eklenmiştir. Daha sonraki basamakta da gözlem ve tahminle evde günlük hayatta kullanılan kelimeler belirlenip listeye katılmıştır.

2. Harıt (1972), “Samsun ve Ankara İllerinde 6–7 Yaş Çocuklarında Kelime Hazinesi Araştırması”nda, adı geçen illerdeki ilkokullar, çevrelerinin sosyo-ekonomik durumlarına göre gruplandırılmıştır. “Kelime Hatırlama Oyunu” yöntemiyle öğrencilerden materyaller toplanmış, elde edilen kelimeler iki gruba ayrılarak alfabetik sıraya göre bir liste halinde verilmiştir. Çocukların bildiği ve hemen hatırlayabildiği kelimelerin belirlenmesine çalışılmıştır. Bu çalışma sosyo-ekonomik gruplara göre çocukların bildiği, hemen hatırlayabildiği kelimelerin belirlenmesine yöneliktir.

3. Davaslıgil (1985), “Farklı Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi” adlı çalışmada, yetişme çevresinin dil gelişimine etkisini incelenmiştir. Bu çalışmada Andre Rey’in Resim Testi, Descoedres’in Dil Testi, N. Limbosch ve C. Volf’un Lügatçe ve Dil Testi, Objelerle Sözlü Tepki Testi kullanmış; tanıma, hatırlama ve adlandırmadan oluşan bir yöntem izlenmiştir.

4. MEB (1985) “Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Kılavuzu”nda kişisel kelime serveti üzerinde durulur. Elde edilen bulgulara nasıl bir araştırmayla ulaşıldığı, değerlendirmede ölçütlerin neler olduğu, çalışmanın hangi bölgede veya bölgelerde yapıldığı ve kim veya kimler tarafından gerçekleştirildiği belirtilmemiştir.

5. Bilgen (1988) “Kelime Hazinesi Konusunda Bir Araştırma” da ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıflarında okutulan kitaplardaki kelimeler sayılarak, çocukların kaç kelime kazanmış olabileceği araştırılmıştır. Tahmine dayalı çalışmada eser taraması yapılarak Türkçe, Matematik ve Hayat Bilgisi kitaplarındaki kelimeler sayılmış bir liste hazırlanmıştır. Bu çalışma bir öneri getirmekten öteye ders kitaplarının Türkçe öğretimi açısından durumunu belirlemeye yöneliktir.

6. Dökmen (1988), “ İlkokul Kitaplarındaki Dilin ve Türkçeyi Kullanma Becerisinin Psikolojik Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi” çalışmasında hece/cümle arasındaki nisbî mukayesenin farklı yaş ve öğrenim seviyelerindeki öğrenciler için de geçerli olup olmadığı incelenmiştir.

7. Aksarı, Köksal (1988)da kendi araştırmalarıyla ünitelere göre kelime hazinesi ve temel kelime hazinesini ihtiva eden bir kitapçık hazırlamışlardır. Almanya’daki 1–5. sınıflarda okuyan Türk çocukları için temel ve diğer gerekli kelimeler ile bu kelimelerin imlâlarına yönelik bir kitap hazırlamak isteyen bir grup Türkçe öğretmeni, Türkiye’deki resmî makamlardan bilgi istemişse de olumlu bir cevap alamayınca söz konusu çalışmayı gerçekleştirmiştir. (Çifçi, 1991: 18)

8. Baykoç vd. (1989) “12–30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması”nda, bu çocukların anladıkları kelimeler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada görüşme, gözlem, ses kaydı ve not tutma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda bir kelime listesi çıkarılmış, çocukların 100 kelimeyi anladıkları ortaya konmuştur.

9. Çifçi (1991), “Bir Grup Yüksek Öğrenim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması”nda, Yüksek Öğrenim son sınıf öğrencilerinden bir grubun yazılı anlatımda kullandıkları kelime serveti belirlenmiştir. Bu çalışmayla, Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi son sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda ortalama 3216 aktif kelime servetine sahip oldukları belirlenmiştir.

10. Özer (2005), “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Serveti Bakımından Değerlendirilmesi”nde, Milli Eğitim Bakanlığı’na hazırlanan 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki kelime serveti belirlenmiş ve ders kitabının Türkçe Öğretim Programına uygunluğu incelenmiştir. Kavramlar üzerinde yapılan değerlendirmeler sonunda ders kitabının, öğrencilerin kelime servetini artırmada yeterli olmadığı görüldüğü belirtilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, karşılaştırmalı tarama modeli uygulanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Manisa İli, Vicdan Karaosmanoğlu İlköğretim Okulu ve Manisa - Demirci İlçesi, Atatürk İlköğretim Okulları'dır. Adı geçen ilköğretim okullarının 8. sınıf öğrencileri de, çalışma evreninin örneklemine oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

a. Derslerin sona ermesiyle söz konusu iki ilköğretim okulunun 8. sınıf öğrencilerine, bir anket uygulandı.

b. Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel'in hazırladıkları "İlköğretim Türkçe Ders Kitabı - 8" kitabındaki olaya dayalı metinlerdeki söz varlığı belirlendi.

c. Öğrencilere uygulanan ankette yer verilen, unutamadıkları bir olayla ilgili olarak yazmaları istenilen kompozisyonların söz varlığı da belirlendi.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

a. Araştırma için hazırlanan anket formu ilgili öğrencilere uygulandıktan sonra elde edilen bulgular bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin çözümlemesinde Microsoft Excel-SPSS programı kullanılmıştır. Bu aşamada yüzde, aritmetik uygulama, cinsiyete göre anlamlılık için "t testi" uygulanmıştır.

b. Söz konusu ders kitabında yer alan olaya dayalı metinlerdeki söz varlığı; anlamlı ve görevli kelimeler olarak “isimler, fiiller, bağlaçlar”, ikilemeler, deyimler ve atasözleri biçiminde belirlenmiştir.

c. Çalışma evreni örnekleminde yer alan öğrencilerin kompozisyonlarındaki söz varlığı da aynı şekilde “isimler, fiiller, bağlaçlar”, ikilemeler, deyimler ve atasözleri olarak belirlenmiştir.

d. (b) ve (c) basamaklarında elde edilen söz varlığı verileri karşılaştırılarak, ders kitabındaki söz varlığının öğrencilerin söz varlığına etkisi ve öğrencilerin aktif kelime dağarcıkları belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Söz Varlığı

Her dilde, anadilden gelen bir temel kelime varlığı yanında daha yeni zamanlarda üretim ve birleşim ile yapılmış veya yabancı dillerden gelmiş kelimelerle oluşmuş söz varlığı da vardır. Bir insanın, toplumdaki herhangi bir kesimin veya genel olarak bir dilin sahip olduğu kelime sayısı ve anlatım gücüne kelime hazinesi / dağarcığı / serveti adı verilir. Söz varlığı, kaynaklarda; “kelime serveti, kelime dağarcığı, kelime hazinesi” gibi aynı anlama gelen terimlerle birlikte kullanılmaktadır.

Söz varlığının fakirliği veya zenginliği, darlığı veya genişliği insan boyutunda maddî ve manevî çevre ile genel dil boyutunda dilin geçmişiyle yakından ilgilidir. İnsanın kültür derecesi genişledikçe kelime dağarcığı da zenginleşir. Yeni buluşlar, görüşler, düşünceler yeni kelimelerin ve anlatım şekillerinin doğmasına yol açar. Kimi bilginler konuşma ve yazma sırasında en çok 4000–5000 kelimenin kullanıldığını buna rağmen temel söz varlığının ise 2000 kelime dolayında olduğunu genellikle benimserler. (Aksan, 1982: 22)

İnsanın yetiştiği çevrede hazır olarak bulduğu kelimeler, kavramlar ve bunların oluşturduğu ifade kalıpları dilin en önemli unsurlarıdır. Bunları öğrenme ve kullanma amacı, kişi ve çevre şartlarına göre farklılık gösterir. Bir dilin söz varlığı açısından zengin olması ve bu zenginliğin değerlendirilmesi sanata edebi eserlere ve kültüre yansır. İnsanlar geniş bir kültüre sahip olmak, yazılı ve sözlü anlatımlarını güçlendirmek, olayları daha iyi anlamak ve yorumlamak, çevreyle daha iyi bir iletişim kurabilmek için söz varlıklarını geliştirmek zorundadır.

Bir dilin kelime hazinesini oluşturan unsurlar şöyle sıralanır; İlmî kelimeler, edebî kelimeler, arkaik kelimeler, teknik kelimeler, halk dili kelimeleri, lehçe

kelimeler, ortak kelimeler, yabancı kelimeler, argo kelimeler, bayağı kelimeler (The Oxford English Dictionary, 1982, Aktaran, Oy, TDEA, 1982: 267)

“Bir dilde ne kadar kelime varsa, o milletin dünya görüşü o kelimelerle sınırlıdır. İnsanoğlu, bildiği ve dikkat ettiği varlıklara, duygu ve düşüncelere ad koyar; bilmediklerinin dilde adları da yoktur. Diller, sade varlıkları bakımından değil, kelime kadroları bakımından da birbirlerinden ayrılırlar. Ve bu ayrılık kültür ve medeniyet farkına delâlet eder. Arapça’da devenin renk nüanslarını anlatan yüze yakın kelime varmış. Bunun sebebi, devenin Arapların hayatlarında önemli, hayatî bir yer tutmasıdır. Biz devenin rengi ile ilgili tek bir kelime biliriz. Devetüyü rengi.. Bu gösterir ki, biz deve ile haşır neşir olmamış bir milletiz.” (Kaplan, 1986: 140)

Ahmet Haşim, Fransız eğitimcilerin Temp gazetesinin günlük nüshalarındaki kelimeleri sayarak kelime tespiti ettiklerinden hareketle şöyle der:

“Medenî dünyanın bir gününe ait havâdisi nakleden bir gazeteyi baştanbaşa okuyup anlamak için okuyucunun 4000 kelimelik bir lehçeye sahip olması lâzım geliyor. Zamanımızda, orta derecede bir fikir terbiyesinin zekâya verdiği inkişâfın genişliğine bundan daha katî bir ölçü tasavvur olunamaz. Gelişmiş bir dimağın tamamlayıcısı artık zengin bir lehçedir. Hâlbuki orta tabaka ve işçi sınıfı en fazla 1000 kelimelik bir sermaye ile yaşar. Köylünün lehçesi ise 500 kelime bile değildir. Onun için halk dilinde “işaret” birçok kelimenin yerini tutar. Pazarlarda, çarşılarda müşterilerin ekserisi, alacakları malın ismini bilmedikleri için satıcıya “şundan ver”, “bundan kes” derler, aile dili de bu cins vuzuhluklarla doludur.” (Haşim, 1981: 146–147)

TÜBİTAK Marmara Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Merkezi bünyesinde Nejat İnce’nin yaptığı araştırma Ahmet Haşim’in görüşlerini desteklemektedir. İnce’ye göre Avrupa’da bir aile ortalama 5000 kelimeyle konuşur, bizde ise bu rakam 200 civarındadır.

Kelime dağarcığının zengin olması, insanın dil başarısını etkilerse de yeterli değildir. Tam bir başarı için, kavram alanlarının, sentaksın, kelime gruplarının, terim, deyim, atasözü gibi özel ve genel anlam birliklerinin yanında estetiğin, sanatlı ifadenin yollarının da bilinmesi gerekir. Çünkü dil, bir sistemattir, kelimeler de bunun en belirleyici unsurlarıdır. Kelimelerin çok ve muhtevalı oluşu gelişmiş bir düşüncenin işaretidir.

Söz varlığının yüzde yüz ve saf ana dilin materyallerinden meydana gelmiş olmasını düşünmek ve istemek mümkün değildir. Bir dil, zaman içinde değişik ilişkilerin normal sonucu olarak başka dillerden aldığı kelimeleri, kavramları kendi işleyişi içerisinde bünyesine katar. Böylece dilin kelime dağarcığı, daha iyi ve üst seviyelerde düşünmeğe imkân verecek şekilde genişler.

Dil yaşayan bir organizma gibi zamanın ihtiyacına göre kendi yapısından kelimeler oluşturur ve diğer dillerden kelimeler alarak dağarcığını zenginleştirir. Bir yandan da bazı kelimeleri eskitir ve düşürür. Buna göre kelime dağarcığı bir yandan artan bir yandan da değişen ve yenilenen bir hazinedir. (Banguoğlu, 1986: 10-141) Dilin bu özelliği TDK sözlüğünde de “Bir dilde kullanılan veya bir kimsenin bildiği, kullandığı sözlerin bütünü, söz varlığı, vokabüler, kelime hazinesi” biçiminde tarif edilir.(Türkçe Sözlük, 1992: 1336) Tanımda “bir kişinin bildiği kelimeler” (Kişisel kelime serveti) ile “bir dilin bütün kelimeleri” (milli kelime serveti) aynı terim içinde ifade edilmiştir. “Temel söz varlığı” kavramından yeni yeni söz edilmektedir.(Aksan, 1998: 17) Konuyla ilgili çalışmalarda bu durumlar, farklı terimlerle karşılanmaktadır. Bir kişinin konuşma ve yazıda anlamını bilerek kullandığı kelimelerin toplamına “aktif kelime serveti”, okuduğunda ve işittiğinde anlamını çıkarabildiği ancak kendi cümlelerinde kullanamadığı kelimelerin toplamına “pasif kelime serveti” denmektedir. (Karakuş, 2000: 128–129) Kişinin konuşmasında yansıyan kelimeler “aktif (etkin) dil”, dinlerken, okurken anladığı, anlamını bildiği kelimeler de “pasif (edilgen) dil” yapısını oluşturur. (Yapıcı, 2005: 84; Tosunoğlu, 2000: 144; Güleriyüz, 2003: 13; Çifçi, 1991: 8)

Dinlediğini ve okuduğunu anlama ama derdini anlatamama kişinin aktif kelime serveti ile pasif kelime serveti arasındaki farkın büyüklüğünden kaynaklanır. Böyle bir durum da dil öğretiminde büyük bir sorundur.

Öğrencilerin söz varlığındaki temel kelimelerin sayısı, türü ve durumu onların yaşlarına göre değişir. Bunun yanında öğrencinin yetiştiği aile ve sosyal ortam da bu konularda etkili olmaktadır. Öğrencinin kendi düşünce ve davranışları sonucunda kelimeler, belleğinde depolanır. Bu kelimelerden dinleme ve okuma yoluyla kazanılan kelimeler “alınan kelimeler”, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi ve ortaya konulmasıyla oluşan kelimeler de “kullanılan kelimeler”dir. (Akyol, 1997: 46)

4.2. Türkçe Eğitimi Programında Söz Varlığı

22.09.1981 tarihli İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı’nda Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak İlköğretim Okulları Türkçe öğretiminin “genel amaçları”ndan 5. maddesi “*Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek*” olarak belirlenmiştir. “Açıklamalar” bölümünde de bu maddeyle ilgili olarak, insanın kelimelerle düşündüğü, başkalarına açıklamak istediklerini ancak kelimelerle anlatabildiği ifade edildikten sonra şöyle devam edilmiştir: Çocuğun annesinden öğrendiği dil, en ilkel yalın ihtiyaçlarını karşılayabilir. Yaşı ilerleyip çevresi genişleyerek ihtiyaçları çeşitlendikçe çocuğun kelime dağarcığı da genişler, zenginleşir. Bu gelişme, sistemsiz ve sınırlıdır. Çocuğun kelime dağarcığı okulda, özellikle Türkçe dersinde zenginleşir, sisteme bağlanır. Öğrenci, okulda kavramları kazanır. Kelimeler arasındaki ince anlam farklarını ve türlü ilişkileri de öğrenir. VI. ve VIII. sınıflar için sıralanan “özel amaçlar”ın 3. maddesinde de “Kelime dağarcığını, Türk Dil İnkılâbı ve çağdaş gelişimi doğrultusunda geliştirme” ifadesi kullanılır. (22.09.1981 tarihli İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı) Genel ve özel amaçlarda sözü edilen “kelime dağarcığının geliştirilmesi”, “öğrencilerin kazanacakları davranışlar” olarak temel dil becerisinde ayrıntılı olarak ele alınır. Buna rağmen “belirlenmiş olan hedef

davranışların ne kadar sürede kazandırılacağı, her yaş grubuna ne kadar kelime öğretileceği gibi hususlara” yer verilmemiştir. (Calp, 2005: 30)

4.3. Temel Dil Becerileri ve Söz Varlığı Etkinlikleri

Ana dili eğitiminin iki temel boyutu; “anlama” ve “anlatma”dır. Günlük hayatta söylenenleri anlamak, dille ilgili etkinliklerin başında gelir. Anlamayı en iyi sağlayan, söylenenleri doğru ve eksiksiz anlamadır. İyi bir Türkçe öğretimi gören kimse, kendisine anlatılanları atlamadan, bozmadan, olduğu gibi kavrayabilir, anlayabilir. Karşılıklı anlaşma için, söylenenleri tam ve doğru olarak anlama ne kadar önemli ise duygu, düşünce ve dilekleri aynı biçimde tam, doğru ve amaca uygun olarak anlatma da o kadar önemlidir. Anlama becerisi, okuma ve dinleme, anlatma becerisi de konuşma ve yazma becerilerinden oluşur.

4.3.1. Anlama

Anlama, okunan bir metnin veya dinlenen bir konuşmanın içeriğinin, mesajının algılanmasıdır; okuma ve dinleme çalışmalarının amacıdır. Çeşitli duyu organlarının harekete geçmesiyle karmaşık bir hâl alan anlama eyleminde, algılananlar önceki bilgilerle karşılaştırılır, yorumlanır ve yeniden anlamlandırılır.

“May’e göre anlama yeteneğinin %50’sini kelime bilgisi oluşturur. Anlama, yalnız başına birçok kelimeyi tek tek bilmekten oluşmaz.” Anlama, dil ile ilgili cümle bilgisi, anlam bilgisi, şekil-ses bilgisi ve şema (ön bilgilerin zihinde sınıflandırılmış hali) unsurlarının da kullanılması gerekir. (Aktaran Akyol, 2001:140)

Her yazının veya konuşmanın mesajını anlamak, kavramak her zaman gerçekleşmeyebilir. Bunun nedenlerinden biri de, anlatımın söz varlığının okuyan veya dinleyenle iletişim sağlayamamasıdır. Anlama eski bilgilerle yeni bilgilerin birleştirilmesi sonucu gerçekleştiğine göre okuyucu veya dinleyicinin yeterli bir bilgi seviyesine ulaşmış olması beklenir. Bunun için anlamayı geliştirme yollarından biri de söz varlığını zenginleştirmedir. Anlamanın temel şartı okunan metindeki veya

dinlenen konuşmadaki kelimelerin anlam ve değerlerinin bilinmesidir. (Calp, 2005: 66) Anlamın belirtileri, kelimelerdir. Kelimelerin anlamlarını bilmeden yazıyı veya anlatılanı anlamak mümkün değildir. Buna göre, anlamayı geliştirme yollarının en önemlisi çok kelime öğrenmektir. (Göğüş, 1978: 74) Böylece ulaşılabacak söz varlığı zenginliği, kişinin konuşma ve yazma becerisini de etkileyecektir.

4.3.1.1 Okuma

Okuma; anlamayı gerçekleştiren becerilerden biri olup çok yönlü düşünülüp değerlendirilmesi gerekir. Okuma, “Bir yazıyı, sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretlerini ve öteki öğeleriyle görme, algılama ve kavrama sürecidir.” (Kavcar vd. ,1997: 41) “Yazılı dilin anlamlı bir şekilde yorumlanmasıdır.” (Sipay, 1999: 10), “Bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir.” (Demirel, 2002: 77) Okuduğunu anlama gücünü öğretme-öğrenme sürecinde genel nitelikli bir bilişsel giriş davranışı olarak ele alan Bloom (1979: 48), okuduğunu anlama gücü ile matematik, fen bilimleri, dil ve edebiyat dersleri arasında bir ilişki bulunduğunu belirlemiştir. (Çelenk, 2005: 144)

Söz varlığındaki yetersizlik, okuma ve anlamayı olumsuz etkiler. Bu yüzden okuma işleminde, anlamayı etkileyen en önemli faktörlerden biri kelime bilgisidir. Türkçe eğitim programında,

* VI. sınıfta ortalama 150–200 kelimelik, VII. sınıfta ortalama 200–300, VIII. sınıfta yine ortalama 250–300 kelimelik bir fikir yazısını ya da

* VI. sınıfta 350–450 kelimelik, VII. sınıfta 400–500 kelimelik, VIII. sınıfta 450–550 kelimelik öykü yazısını anlamlı olarak (duraklama, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek) okuyabilmek kazanılacak davranış olarak belirlenmiştir.

4.3.1.2 Dinleme

Çevreyle başarılı bir iletişim kurmada temel dil becerisi, dinlemedir. Çevresiyle uyumlu ve dengeli ilişkiler kurabilenler, dinleyen ve anlayan kişilerdir. Dinleme sürecinde, kelimelerin ve düşünce birimlerinin anlamları zihinde araştırılır, iletilen mesajı anlamak ve yorumlamak için çaba sarf edilir. Bir bakıma kulakla sessiz okuma olan dinleme, genel dil kazanımı ve kullanımında ve özel olarak söz varlığını geliştirmede en doğal yoldur. Bu bağlamda dinleme öğretiminden beklenenlerden biri de dinlenenlerdeki kelimelerin anlamlarını tahmin etmedir.

4.3.2. Anlatma

4.3.2.1. Konuşma

Konuşma, insanın sosyal bir varlık oluşunun en önemli bölümüdür. İnsan konuşarak çevresiyle ilişki kurar, konuşmasıyla başarılı veya başarısız olur. Okulun sözlü anlatımdaki görevi, ana dilini epeyce öğrenmiş olan çocukların ana dilini geliştirmek, dilin yapısını ve işleyişini sezdirmektir. Bunun için öğrencinin dili iyice bilinmelidir. Bunun için sınıf içi çalışmalarda öğrenci bol bol konuşturulmalıdır. Bu gerçekleştirilirken öğretmenin konuşma yapan öğrenciye karşı takınacağı tavır çok önemlidir. Çok konuşan değil, çok konuşturan öğretmen tipiyle, konuşan, konuşmaktan çekinmeyen öğrencilerin sayısı artacaktır.

Bir dili konuşmak için bellekte iyi bilinen kelimelerin bulunması gerekir. Öğrencilerin yetersiz ve belirsiz söz varlıklarının geliştirilmesi, düzeltilmesi büyük ölçüde Türkçe dersinin oluşturacağı fırsatlarla sağlanır. (Calp, 2005: 163)

4.3.2.2. Yazma

Anlatımın bir süreci de yazılı anlatımdır. Yazılı anlatım, insanların duygu, düşünce ve tasarılarını dilin kurallarına göre doğru ve etkileyici bir biçimde anlatmasıdır. Yazma, kişiye bütün bildiklerini özgür bir düşünce ortamında tekrar

etme, unuttuklarını hatırlama imkânı sağlar. Güzel ve etkili bir şekilde yazmak için de geniş bir kelime servetine ihtiyaç vardır. Bunun için yazılı anlatımda da söz varlığını geliştirme, zenginleştirme çalışmalarına önem verilmelidir.(Calp, 2005: 200) Kelime kazanma ve kazanılmış kelimeleri aktif hale getirme konusunda en etkin çalışma biçimi, yazmaktır. Nitekim, Türkçe eğitim programında VI., VII., ve VIII. sınıflarda düzeyine uygun “ kelime, kelime grubu, atasözü, özdeyiş, deyim ve benzetmeleri açıklayabilmek” öğrencilere sözlü ve yazılı anlatım bakımından kazandırılacak davranışların içinde ifade edilmiştir.

4.4. Söz Varlığında Metinlerin Rolü ve Önemi

Ders kitapları, iletişim sürecinde, verici yani “mesaj”ların bir arada bulunduğu kaynaktır. Mesajların iletilmesinde kullanılan “kanal” birer yazılı anlatım ürünü olan okuma materyalleri / metinlerdir.

Metinler, ders kitaplarındaki ve diğer başvuru kitaplarındaki okuma materyalleridir. Çocukların kelime dağarcığını geliştirmek için bilinen kelimelerle oluşturulmuş metinlerin okutulması önemlidir. Ders kitaplarındaki metinler, öğrencilerde okuma alışkanlığı oluşturur ve anlama düzeyini geliştirir. Bu sırada öğrenciler, bilmedikleri dilbilgisi yapıları ile çeşitli kelimeleri, kelime gruplarını ve bunlardan yararlanarak yeni kelime ve kavramları öğrenirler. Öğrenciler, söz konusu kitaplarda karşılaştıkları yeni söz varlıklarının anlamlarını yavaş yavaş öğrenir, belleklerine yerleştirir ve kullanmaya başlarlar. Böylece öğrenilen kelimeler, kelime grupları yetiştiği aile ve sosyal ortamda öğrenilen söz varlıklarının önüne geçer. (Güneş, 2002: 73)

Söz varlığını besleyen önemli kaynaklardan birisi olan ders kitaplarında aranacak niteliklerle ilgili olarak hazırlanan ve 29.05.1995 gün ve 22297 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği’nde;

a. Kitaplardaki konuların sistemli bir şekilde işlenmesi için; “metinlerde doğru, açık anlaşılır bir dil ve anlatım kullanır.” (Madde 5, b / 7)

b. Kitaplardaki konuların öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır duruma getirilmesi için “ aynen yazılması gereken yabancı kelimelerin yanlarında parantez içinde Türkçe okunuşları da gösterilir.” (Madde 5, c / 3) denilmektedir.

Metinlerde başarılı bir anlatımın sağlanabilmesi için, yazılı anlatım unsurları olan; dil bilgisi kuralları, kelimeler, cümle, paragraf ve anlatım şekilleri iyi bilinmeli ve doğru kullanılmalıdır.

Metinlerdeki kelimeler, kavramların etiketleridir ve düşünce sürecini harekete geçirirler. (Akyol, 1997: 46) Kavramlar ise, düşünmenin temel unsurlarıdır. Kavram, bir nesne veya olguyu karşılayan kelime veya kelime grubudur. Kelime, dilin en küçük anlam birimidir. Her kelime, tek başına anlam taşımayabilir. Bu yüzden kelimelerin kullanımı anlamı ifade etmede etkilidir, anlamı oluşturma doğru ve yerinde kelime kullanımıyla mümkündür.

Ders kitaplarındaki metinlerde, kelime ve kavramların kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

- Kullanılan her kelime sonraki konuların anlaşılması için temel oluşturabilir. Bu yüzden dersle ilgili kavramların anlamı açıklanmalıdır.
- Güçlü bir anlatım için isim, sıfat, zarf, zamir, fiil, edat, bağlaç ve ünlem gibi değişik kelime türleri kullanılmalıdır.
- Metinlerdeki kelimeler, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Bu da, uygun kelimelerden oluşmuş metinlerin seçimiyle gerçekleşecektir.
- Kelimelerin uzunlukları, öğrencilerin okuma becerilerine uygun olmalıdır. Çünkü bu durum kelimenin okunabilirliğini etkileyecektir.
- Öğrencilerin söz varlıkları dikkate alınmalıdır. Söz varlığını geliştirmede ders kitaplarının dolayısıyla metinlerin etkin rolü vardır.
- Bir kavrama karşılık metinlerin her yerinde aynı kelimeler kullanılmamalıdır. Bunun için, kelimelerin nüansları dikkate alınarak değişik kelimeler kullanılabilir. Aynı anlamdaki kelimelerin kullanımı gerekiyorsa amaç söz varlığını geliştirmeye dönük olmalıdır. (Kılıç ve Seven, 2002: 101–102)

4.5. Dil Gelişimi ve Kelime Öğretimi

İnsan doğuştan itibaren, dil kazanımıyla ilgili etkinliklere yabancı değildir. Bu yüzden bebekler, konuşma seslerini ayırt edebilirler. İlk konuşmalar hece veya kelime uzunluğundadır. Çocuklar iki yaş içinde 50 kadar kelime dağarcığıyla iki kelimelik konuşmalara başlarlar. “Su ver, su bitti” gibi cümleler kurarlar. Bu dönemin hemen sonunda veya biraz ilerleyince dili farklı şekillerde kullanabilirler. “Baba yedi, babanın yeri, benim masam” gibi. Okul öncesi eğitimi çağına ulaştıklarında konuşma ve yazma dilinde takriben 8000 kelimeyi kullanabilirler. Soru, bağlı, olumsuz ve birleşik cümleleri kullanabilirler. Ayrıca dili sosyal amaçlı da kullanabilirler. İlk yaşlarda kelimelerin fonksiyonel özellikleri dikkate alınırken 10 yaşından sonra anlamaya geçiş yerini somuttan soyuta ve genele yönelmeye bırakır. Normal bir çocuk, birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar yaklaşık 3000 kelimeyi yazılı dilde doğru şekilde tanır (seslendirir), dokuz yaş civarında ise yaklaşık 10.000 kelimeyi hem tanır hem de anlamını bilir (ayırt eder). (Akyol, 2005: 151–152)

Çocukta gelişim çağlarıyla birlikte dil gelişimi de doğumdan önce başlar. Doğumun ilk günlerinde, çocuk, annesinin konuşmalarına tepki verir. Kelimelerin, sembollerin, sayıların kazanılması, saklanması ve uygun bir şekilde kullanılmasına çocukta dil gelişimi denir. (Aydın ve Temel, 1998: 117) Doğumdan kısa bir süre önce başlayan ve hayatı boyunca devam eden dili kullanma ve dil bilgisi gelişimini tamamlayan diğer öğeler; anlam ve kavram gelişimi, sözcük gelişimidir. (Yıldız, 2006: 23)

Çocukta kelime bilgisinin gelişimindeki çeşitli aşamaları Dale ve O'Rourke şöyle belirlemiştir:

1. Çocuk kelimeyi hiç görmemiştir.
2. Kelimeyi duymuş fakat ne demek olduğunu bilmez.
3. Kelimeyi metin içinde karşılaştıkça tanır, anlamını ve fonksiyonunu açıklar.
4. Kelimeyi tam ve doğru olarak bilir. (Aktaran Akyol, 2005: 153)

Çocuklar, ana dillerindeki kelimeleri, önce aile ve çevresinden öğrendikten sonra okula başladığında öğrenme alanlarındaki çeşitli etkinliklerde söz varlıklarını geliştirirler. Çocuklar okul öncesi eğitim çağına geldiklerinde yaklaşık 8000 kelimeyi kullanabilmekte, konuşma dilindeki temel dilbilgisine hâkim olabilmektedirler. Bu durum çocuğun yaşına, çevre şartlarına paralel olarak giderek artış gösterir. Basit bir dil yapısıyla okula gelen çocuklar, eğitim yoluyla söz varlıklarını geliştirirler. Okulda öğrenilen kelimeler, yavaş yavaş ailede öğrenilen kelimelerin önüne geçer ve gelişen eğitim dili öğrencinin hayatında etkin bir rol oynar. (Güneş, 2002: 36–37) Öğrencilerin bildikleri kelimelerin nitelikleriyle ilgili olarak yapılan araştırmalarda üç çeşit kelime belirlenmiştir: “Hiç bilinmeyen kelimeler”, “az bilinen kelimeler” ve “kazanılan kelimeler”. Söz gelimi; “arşın”, hiç bilinmeyen bir kelime iken “metre” az bilenen bir kelime, “cetvel” ise kullanılan, kazanılan bir kelimedir. (Güneş, 2002: 73–75)

4.6. Kelime ve Kavram

Çocukta dil gelişimi gerçekleşirken, sözcük ve kavram gelişimi de gerçekleşir. Çocuğun dünya ile ilgili bilgisi ve anlama kabiliyeti kelime dağarcığıyla ölçülebilir. Hazırda edinilmiş kelimelerle, geçmiş bilgilerle ilişkilendirilmeden kelime dağarcığının gelişmesi ve ilerlemesi mümkün değildir. (Flood, 2003: 936) Söz varlığını geliştirme, eğitim biliminin “öğrenme” konusuyula ilgilidir. Bu anlamda kavram öğrenme, öğrenme kuramları bilgilerini tamamen karşılamasa da, kavramların öğretimiyle ilgili yeterli bilgi verebilir.

Kelime, bir dil teşkil etmese de dilin, anlamı taşıyan en küçük birimidir. Kelime, yanındaki diğer kelimelerle belirli bir anlam değeri kazanır. Bu anlam, yalnız başınayken sözlük anlamından öteye geçemez. Dilin temel yapı taşları olarak kelimeler, birer gösterge özelliğine sahiptir. “Gösterge, kendisinden başka bir şeyin yerine geçerek onu belirten veya gösteren birimdir.” (Başkan, 1988: 18) Kelimeler, anlam dünyasını biçimlendiren önemli dil yapılarıdır. Kavramlar ise, ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık veya nesneyle ilgili genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dil kökenli her türlü tasarım, düşünce, imge,

gösterilendir. (Vardar, 2002: 132) Buna göre dilbiliminde kelime “gösterge”, kavram da “gösterilen” olarak birbirinden ayrılır. Ancak “toplumda standartlaşmış olan anlamıyla her sözcük, bir kavram olarak alınabilir.” (Özçelik, 1988: 7) Kavramlar önce düşünmenin bir parçasıdır. İmgeler, çoğunlukla birer kavramdır. İkinci olarak kavramların öğrenilmesi, bir tür problem çözmedir. Her nesnenin birkaç değişik özelliği olduğundan öğrenmeyi yapan kimse, bir kavramın özdesine (nature) ilişkin belirli bir denenceyi (hipotez) kabul ya da reddetmeden önce, o kavramın farklı nesnelere ilgili birkaç örneğini görmelidir. (Morgan, 1991: 158) Kavramlar bir iletişim ortamında öğrenilir. Bu nedenle dil, kavram öğrenmede önemlidir. Öğrenilen kavramın kapsamı genişledikçe, sayısı arttıkça, dil daha önem kazanır, kelime dağarcığı genişler. (Ülgen, 2001:126)

Kelime çalışmalarının, öğrencilere kazandıracığı bilgi ve beceriler şöyle sıralanabilir:

- a. Yeni kelimeler öğrenerek, söz varlığının yaşına uygun gelişmesini hızlandırmak,
- b. Kelimelerin yapıları tanıtarak, anlamlarını daha iyi belirleyebilecek bilgiler vermek,
- c. Kelimelerin karşıtlarını, yakın anlamlarını, karşılıklarını öğretmek, anlam sınırları üzerinde bilinç kazandırmak,
- d. Deyim, atasözü, birleşik kelime gibi kelime kümeleşmelerini tanıtmak, anlamlarını öğretmek,
- e. Kelimelerin terim olarak bir bilim veya sanat kollarında belli anlam taşıdığını fark ettirmek,
- f. Bilmediği kelimelerin anlam ve yapısını öğrenebilmek için sözlük ve başka kaynaklara başvurma alışkanlığı kazandırmak,
- g. Kelimeleri, deyimleri, terimleri sözlü ve yazılı anlatımda doğru ve yerinde kullanmayı öğretmek,
- h. Kısaltmaların hangi kelimeleri anlattığını tanıtmak.(Göğüş, 1978: 361–362)

Kişinin bilgisiyle söz varlığının zenginliği arasında doğrudan bir bağlantı olması gibi toplumlarda da kavramlar çeşitlenip arttıkça, dillerinde kelimeler artar. İleri toplumların dillerindeki söz varlığı zenginliği bundandır.

Kavram öğrenme yolları şöyle sıralanabilir: (Yıldız, 2005: 313–314)

a. Şartlanma: Bir nesnenin adının, o nesneyle veya nesnenin resmiyle öğretilmesidir. Uyarıcı konumundaki nesne olmasa da sestem (tepki) nesne hatırlanabilir. “Kelimeleri şartlı tepki hâline getirebilmek için eşyayı (şartlı uyarıcı), anlamı (şartsız tepki) her defasında bir araya getirmelidir. Bu tekrarlar neticesinde eşya, yani şartlı uyarıcı ortadan kalktığında eşyayı temsil eden kelime, şartlı uyaran hâline dönüşür.” (Alperen, 2001: 23)

b. Aktarma: Kavram öğrenme, temelde aktarmaya dayanır. Aktarma, yeni bir kavram öğrenmede, önceden bilinen bir kavramın benzerliğinden ve aynılığından yararlanmadır.

c. Bağlam: Daha önceden görülen veya duyulan bir kelimenin anlamının, metin içinde cümlenin genel anlamı da düşünülerek anlaşılabilmesidir.

d. Genelleme: Kavramın karşıladığı nesnenin benzer, farklı özellikleri verilmediğinde genelleme ile kavram öğretilir. Genellemde kavram öğrenmede, ortak öğeyi bulma çalışmasıdır.

“*Bütün kuşların gagası vardır*” genellemesinden öğrenci, gagası olan canlıların “kuş” olduğunu öğrenir.

e. Belirginleştirme: Kavramın dikkat çekici hâle getirilmesidir. Bunun için, ortak öğeler gruplandırılarak, kavram diğerlerinden ayrılıp tek başına bırakılır.

f. Ayırt etme: Kavramın belli bir özelliğinin ayırt edilip, ayırt edilmiş özelliğe sahip diğer nesne veya varlıklara genelleme yapılmasıdır.

“Göz” görmeye yarayan organ olması özelliğiyle diğer organlardan ayrılır. İnsan dışı diğer canlılarla genellendiğinde “balığın gözü, kuşun gözü vb.” gibi çoğaltılabilir. Bunların gözünün yapısı farklı olsa da görmeye yaradıkları anlaşılır.

g. Tanımlama: Bir kavramı, başka kelimelerle betimleyerek açıklamadır.

h. Anlamalı hale getirme: Kavramın, diğer kavramlarla olan ilişkisinin bütün hâlinde ele alınmasıdır. Anlamalı hâle getirmenin en güzel örneği kavram haritasıdır.

Kavram Haritası;

a Kelime veya kavram nasıl tanımlanır?

b Nelere benzer?

c Örnekleri nelerdir? soruları bu yöntemin hareket noktasıdır.

Kavram haritası için, çok kullanılan ancak öğrencilerin anlamakta zorlandığı kelimeler, kavramlar seçilmelidir. Bir metin işlenirken anahtar kelime seçilip, bu yöntemle öğretilebilir.

Tanım: Duygu ve düşünceleri yazmak, çizmek için kullanılan araç.

Özellikleri nelerdir? Genelde yuvaraktır.

Parmaklarla kolayca tutulabilecek inceliktedir. 10–15 cm uzunluktadır.

Örnekler: Kurşun kalem, tükenmez kalem, keçeli kalem

1. Sınıflandırma: Genel bir kavramı, farklı özelliklerine göre gruplandırmadır. Sınıflandırma, bir kavramın herhangi bir özelliğinden hareket edilerek yapılabilir.

Genel kavram: Ağaç

Sınıflandırma: İğne yapraklı ağaçlar, geniş yapraklı ağaçlar

Genel kavram: Bardak

Sınıflandırma: Su bardağı, çay bardağı, kulplu bardak, kadeh

4.7. Kavram Geliştirme Yöntemi

Kavram geliştirme yöntemi, kelimeleri, yalnız sözlük anlamlarıyla değil çok yönlü öğrenmeyi amaçlar. Kavram geliştirmede, anlamlı yaşantılarla işe başlanır. Çünkü çocuklar fonksiyonel özelliklerden anlam yönünden ayırt edici özelliklere doğru ilerlerler. Rentel'e göre bu yöntem beş aşamadan oluşur:

a. Önce kavram belirlenir. Uygun kelimelerle tanımlanır, hangi anlama gelebileceği üzerinde durulur.

b. Kavram benzer veya farklı kavramlarla karşılaştırılır, özellikleri üzerinde durulur.

c. Kavramın nerede ve nasıl kullanılabileceği vurgulanır.

d. Kavramın önemi vurgulanır, içeriği algılatılır.

e. Kavramın kullanımına fırsat verilir.

Uygulama: Kavram: Sıfat

Tanımı: Varlıkları niteleyen ve isimlerden önce gelen kelimelerdir.

Sıfat ve isim karşılaştırması:

a. İsim varlığın kendisini, sıfat ise ismin özelliklerini belirtir.

b. Sıfatlar isimlerden önce gelirler.

Kullanım Alanları: Etkili bir anlatımı sağlamak amacıyla bütün yazı türlerinde kullanılır. (mektuplar, dilekçeler, kompozisyon yazıları vb.)

Önemi: Sıfatsız anlatımlar kuru ve detaysız direkt anlatımlardır. Duygulara fazla hitap etmez. Etkileyici anlatım için sıfatların kullanımı gereklidir.

Kullanım fırsatları: Kompozisyon veya herhangi bir nesneyi tanımlama çalışmaları yapılabilir. (Akyol, 2005: 67–168)

Uygulama: Kavram: Bayrak (Türk Bayrağı)

a. Tanım: İstiklâlin sembolü, rengi, kanımızın rengi

b. Belirlenen kavramın başka kavramlardan ayrılan özellikleri üzerinde durulur. Benzer veya farklı bir kavramla karşılaştırılabilir.

Türk bayrağı ile yabancı bir bayrağın karşılaştırılması: ölçüleri, üzerindeki şekiller ve anlamları

c. Kavramın kullanılacağı yerler, örneklendirilir. Nerelerde ve nasıl kullanılacağı vurgulanır.

Kullanım alanları: okullar, diğer resmi daireler, evimiz vb.

d. Kavramın önemi vurgulanarak, içeriğinin algılanması sağlanır.

Önemi: Manevi değer taşıması, milleti temsil etmesi, devlet olmanın gerekliliği.

e. Kavramın kullanımı için fırsatlar verilir.

Kullanım fırsatları:

Törenlerde bayrağı çocuklara taşıt.

Bayraklarla sınıfı süslet. (Akyol, 2001: 148–149)

4.8. Söz Varlığını Geliştirme Yolları

Öğrencinin başlangıçta öğrendiği dil, ailesinin, yakın çevresinin sosyal ve kültürel seviyesine göre değişmekle beraber, ancak temel ihtiyaçlarını karşılayacak durumdadır. Yaşı ilerleyip çevresi genişledikçe, ihtiyaçları çeşitlenip çoğaldıkça öğrencinin söz varlığı da zenginleşir. Sistemsiz ve çevreyle sınırlı olan bu gelişme,

okulda sistemli çalışmalarla yoğunluk kazanır. (Calp, 2005: 228) Bundan dolayı, öğrencinin söz varlığını geliştirmek ve artırmak için kelime öğrenmenin ve öğretmenin geçtiği basamaklar iyi bilinmelidir.

“Türkçe dersi çok yönlü bir derstir. Bu bakımdan bu dersle ilgili çalışmalar sırasında, birden çok değişik yöntem ve tekniğe başvurulması hem doğal hem de zorunludur.”(Kavcar vd., 187: 14) Anlatma yöntemi, tartışma yöntemi, gösterip yaptırma yöntemi; teknik olarak gösteri, soru-cevap , rol yapma, drama, benzetim, ikili ve grup çalışmaları, inşâat, tartışma soruları (Demirel, 2002: 33-46), anlatma-aıklama metodu, tekrar metodu, oyunlaştırma ve gösteri metodu, gözlem ve inceleme metodu, tümevarım-tümdengelim metodu, analiz metodu, sentez metodu, küme çalışması, (Karakuş, 2000: 181-185) Türkçe öğretiminde başvurulan yöntem ve tekniklerdir. Öğrenci düzeyine en uygun yöntem ve tekniğin seçilmesi de çok önemlidir. (Cemiloğlu, 1998: 81)

Eğitim-öğretim sürecinde beklenen önemli beceriler; okuma, okuduğunu anlama ve anladığını üretime dönüştürmedir. Bu becerilerin başlangıcını oluşturan okumanın içeriğini oluşturan en önemli unsurlardan birisi söz varlığı ve bu varlığın geliştirilmesidir.

Karşılaşılan her olay, içinde bulunulan her durum söz varlığına az veya çok katkıda bulunur. Ancak ana dil öğretimi rastlantılara bırakılamaz. Ana dili öğretiminde bir takım araç gereç ve pek çok etkinlikten söz edilebilir.

4.8.1. Okuma Etkinlikleri

Söz varlığını geliştirmenin en önemli yolu “okuma”dır. Bunun için öğrencilere, her şeyden önce okuma alışkanlığı ve zevki kazandırılmalıdır. Yapılan araştırmalara (aktaran Akyol, 2005: 155–157) göre, ilk yıllarda kelime tanıma üzerinde durulmalı, kelime öğretimi gerçekleştirilirken sesli ve sessiz okumadan yararlanılmalıdır. Okuma sırasında kelimeyi tanımaya fazla zaman ayrıldığında anlam bölüneceği için, kelime öğretiminin başarısı düşer. Serbest okuma çalışmaları

yapılacak ilk çalışmalardır. Okunan metindeki bilinmeyen kelimeler, okumayı ve okuduğunu anlamayı olumsuz yönde etkiler. Bu konuda metin seçimi çok önemlidir. “Okumada belli bir düzeye gelen öğrencilere verilen okuma metinlerinde, öğrencinin anlamını bilmediği ve öğrenmesi gerekli olan kelimeler özellikle verilmelidir. Çünkü dil öğretiminde kelime zenginliğinin artması, öğrencinin becerisini artıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır.” (Yalçın, 2002: 58)

Okuma, söz varlığını zenginleştirmenin en önemli yoludur. Bu yüzden öğrencilere her şeyden önce okuma alışkanlık ve zevki kazandırılmalıdır. Bu alışkanlık ve zevki kazanan öğrenciler, okuma metinlerinde birçok kelimeyle karşı karşıya kalırlar. Bu sırada “ anlamını bilmediği yeni kelimelerin grafik yönünü görsel algı yoluyla tanır, daha sonra söz konusu kelimeye değişik bağlamlarda rastladığında kelimenin anlamı hususunda belli bir yargıya ulaşır. Böylece kişi, gizil öğrenme yoluyla kelimenin grafik özelliği yanında semantik (anlamsal) yönünü de sezer; bunu zamanla içselleştirir; aktif kelime dağarcığına transfer edebilir.” (Calp, 2007: 261–262) Kelimeler, varlıkların karşılıkları olarak düşünme mekanizmasını harekete geçirir. Okuma programının önemli bir bölümü, okuma materyallerindeki kelime sayısını belirleme ve değerlendirmedir. Bu sırada öğrencinin kelimeleri öğrenirken, kelimenin birden çok anlamını da bilmesi (kelime derinliği) ve kelimenin verilen anlamları arasından cümle ortamında uygun olanını seçebilmesi (kelime esnekliği) üzerinde de durulmalıdır.

Ders işlerken okunan metindeki kelimelerin öğrencilere kazandırılmasında şunlara dikkat edilmelidir:

- a. Kelimelerin anlamını sözün gelişinden çıkarma,
- b. Kelimelerin temsil ettiği kavramın örneklerini sunma,
- c. Kelimenin anlamını sözlük ve ansiklopedilerden buldurma,
- d. Kelimenin yapısını inceleme,
- e. Kelimenin cümle içindeki görevini ve diğer kelimelerle ilişkisini belirleme,
- f. Kelimenin eş, zıt ve yakın anlamlarını verip birbirleriyle karşılaştırma,
- g. Kelime, soyut ise tanımından hareketle öğretme

- Derste okunan bir metinde karşılaşılan ve bilinmeyen kelimelerin,
- sözün gelişinden anlamını çıkararak ve öğrencilere çıkarttırarak,
 - sözlük, ansiklopedi, indeks ve dipnotlardan buldurarak,
 - bir varlığı ifade ediyorsa resmini (mümkünse kendini) göstererek,
 - eş, karşıt, yakın anlamlarını vererek,
 - başka kelimelerle karşılaştırma yaparak,
 - soyut kelime ise tarifini yaparak

öğrencilerin kelime dağarcığına eklemelerine yardımcı olunur. (Karakuş, 2000: 129–130)

Etkinlik: Anahtar kelimeler

Metnin iskeletini oluşturan kelimeleri belirleme

Uygulama:

- Öğrenciler okuma parçasını bir defa sessizce okurlar.
- Metnin konusu tahtaya tek kelime olarak yazılır ve yuvarlak içine alınır. Mevsimler, sağlık gibi.
- Öğrencilerden metni, önemli kelimelerin altı çizilerek tekrar okumaları istenir.
- Birkaç öğrencinin bulduğu kelimeler incelenerek önemli ve önemsiz kelimeler netleştirilmeye çalışılır.
- Öğrencilerden, daire içine alınan konulardan oklar çıkararak buldukları sözcükleri defterlerine yazmaları istenir.
- Çalışmalarını bitirdikten sonra, bu sözcükler tahtadaki konunun etrafına yerleştirilir. Niçin önemli olduğu tartışılır.
- Öğrencilerin metni tekrar sessizce okuması istenir.

4.8.2. Dinleme / İzleme Etkinlikleri

Dinleme genel olarak dilin kazanılması ve kullanılmasında özel olarak da söz varlığının geliştirilmesinde en doğal yoldur. Okuma çalışmalarıyla birlikte yürütülür.

Dinleme / izleme etkinliklerinde şunlar yapılabilir:

1.a. Öğrencilerin ilgisini çekecek bir metin, bazı kelime ve anlam kalıpları silinerek öğrencilere dağıtılır.

b. Öğretmen metni hızla okurken, öğrencilerden ilgili yerlere uygun kelime veya kelime gruplarını yazmaları istenip doğrusu buldurulur.

c. Öğrencilerden, yaptıkları hataları metnin altına çıkarmaları istenir. Böylece öğrencilerin yaptıkları hataları bilmeleri ve ileride yapılacak uygulamalardaki kelime dağarcığı gelişmesini adım adım izlemesi sağlanır. (Yalçın, 2001: 129)

2.a. Somut kelimelerin öğretiminde varlıkların kendisi veya resmi gösterilerek, ne olduğu sorulur.

b. Resim gösterilirken tepegöz, slayt veya projeksiyon kullanılarak öğrenme, daha kalıcı hâle getirilir.

c. Kısa film veya skeç izlettirilip, anlatılanların, olayların içinden öğrenilebilecek kelimeler, kavramlar sıralanır. (Yıldız, 2006: 330)

4.8.3. Konuşma Etkinlikleri

Dildeki edilgen kelimelerin, etkin hâle gelmesini sağlayabilecek etkinlikler konuşma etkinlikleridir. Kelimeler, konuşmada kullanıldıkça belleğe yerleşirse de konuşma etkinliğini kelime dağarcığı henüz çok gelişmemiş olabilecek öğrencilerce gerçekleştirileceğinden dinleme ve okuma etkinliklerine göre daha az kelime öğrenilir.

Bu durumda öğretmen “ Öğrenilecek sözcüğün temsil ettiği kavram soyut ise kavramın temel özellikleri açık olarak tanımlanmalıdır. Sözel olarak (konuşmayla) tanımlanan bu özellikler, dramatizasyon tekniğinden yararlanılarak daha anlamlı

hâle getirilebilir. Kavramın özelliklerini, sergilenen durum içinde gören öğrencilerin, kavram ve sözcük arasında bir bağ kurmaları da sağlanmış olur.” (Vural, 2004: 91)

Öğretilecek kelimeler listelenir. Listedeki seçilen kelimelerin, sınıf içi konuşmalarda kullanılması istenir. Yine seçilen kelimelerden bazıları tahtaya yazılır. Bu kelimelerle girişi anlatılan bir olay veya hikâyenin tamamlanması istenir. Sınıf içi konuşmalarda, bir konu seçilir veya öğrencilere seçtirilir. Gruplara ayrılan öğrencilerin daha önce oluşturulan listeden kelimeleri, kavramları seçip anlatması istenir.(Yıldız, 2006: 331)

4.8.4. Yazma Etkinlikleri

Kelime öğretimi, konuşmada olduğu gibi yazma etkinliklerinde de sınırlıdır.

1. Dinleme, okuma ve konuşma etkinliklerinde öğrenilen kelimeler için bir kelime defteri tutturulur.

2. Seviyeye uygun olarak seçilen 30 kelimeye her hafta 10 kelime daha eklenerek mektup, masal, hikâye, hatıra, haber vs. yazdırılır.

3. Çalışma kâğıdında verilen kelime listesi, metindeki boşluklara yazılır. Öğretmen metni okur, doğru kelimeyi boşluğa yerleştirir. Öğrenciler de yazdıkları kelimeyle doğru kelimeyi karşılaştırırlar.

4. Herhangi bir kavram etrafında tahtaya kelimeler ve kavramlar yazılır. Öğrenciler, bu kelime ve kavramların geçtiği metinler yazarak yeni kelimeler öğrenir ve kullanırlar. (Cluster metodu)

5. Öğrenciler, okunan bir metindeki konuyla ilgili olarak tahtaya yazılan kelimeleri, cümlelerinde kullanırlar. Öğrenciler, bu sırada konuyu kavrayarak başarılı bir dinleme gerçekleştirirler ve yazarak metin üretmiş olurlar. (Metne karşı metin oluşturma)

6. Seviyeye uygun bulmacalar ipuçları verilerek çözdürülür.

7. Öğrenilen kelimelerden oluşturulan listelerdeki kelimeler, diğer etkinliklerindeki kelimelerle birleştirilerek, bir yıl boyunca öğrenilen kelimeler ortaya çıkarılır. (Yıldız, 2006: 331–332)

8. Yazma becerisi kazandırma ve bu beceriyi geliştirme konusunda son derece verimli bir uygulamadır. Mektup yazma, öğrencinin kişisel söz varlığını artırmaktan öteye ona güzel davranışlar da kazandıracaktır. Öğrenci beğenilmek isteğiyle cümlelerini düşünerek kurar ve düzgün cümle kurmayı öğrenir. Duygularını, düşüncelerini daha güzel anlatma isteğiyle yeni kelimeler, deyimler, sözler, mısralar, şiiirler öğrenme ihtiyacı hisseder. Böylece kişisel söz varlığını zenginleştirir.

Verilen sözcüklerle paragraf oluşturma: Bu etkinlik için öncelikle öğrencilerin seviyeleri dikkate alınır. Öğretmenin, değişik kavram, madde ve eylemleri karşılayan en az 200–250 kelimeyi küçük fişlere yazıp önceden bir torbaya koyması gerekir. Kelimeleri torbadan öğrencilerin çekmesi, onların sürece katılmaları açısından daha uygun olur.

Öğrencilerden, önceden hazırlanmış kelimelerin yer aldığı torbadan rast gele çekilen, yeter sayıda (söz gelimi 5) kelimeyle bir paragraf oluşturulmaları istenir. Torbadan “kâğıt, uygarlık, eser, bilim, yazar” sözcükleri çekilmiş olsun. Öğrencilere, içinde bu sözcüklerin yer aldığı kısa, anlamlı bir paragraf yazmaları söylenir.

Uygulama: “Kâğıt, her yerde uygarlığın temelini atmıştır. Yazarlar, kâğıt sayesinde eserlerini bize ulaştırmışlardır. Kitaplar yazıldı böylece bilim, ezbere dayanmaktan kurtuldu. Uygarlık geliştikçe gelişti.”

Verilen Cümlelerle paragraf oluşturma: Daha çok öğretici metinlerden (makale, deneme, söyleşi) seçilen bir paragrafı oluşturan cümlelerinin yerleri değiştirilir. Öğrencilerden yerleri değiştirilen cümleleri, anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıraya koymaları istenir.

Uygulama: Aşağıdaki cümlelerden bir paragraf oluşturunuz.

Ev sahibi imkânları ölçüsünde elinden geleni yapar.

Bu arada dertler paylaşılır, anılar tazelenir, dostluklar pekiştirilir.

Geleneklerimize göre misafir, kısmetiyle gelir.

Konuk ağırlamak Türk toplumunda dayanışmanın önemli bir göstergesidir.

Çağrışımları Yazma: Öğretmen, sınıfa bir veya birkaç resim, fotoğraf ya da nesne getirir, bunu veya bunları öğrencilerin görebileceği bir yere koyar ve bu nesnenin veya nesnelerin çağrıştırdığı duygu ve düşünceleri yazmalarını ister. Söz gelimi, kendi çantasını gösterir veya bir çanta resmi getirir, öğrencilerden bunun, bu resmin çağrıştırdığı duyguları, düşünceleri anlatmalarını ister. “Çanta sizde ne gibi çağrışımlar yapıyor?” vb. sorular yöneltilerek yazma çalışması başlatılır.

4.8.5. Dilbilgisi Etkinlikleri

4.8.5.1. Doğrudan Kelime Öğretme

Doğrudan kelime öğretme, bir konuyla ilgili önemli kelimeleri öğrenemeyen öğrenciler için uygulanır. Bunun için;

a Kelime listesi hazırlanır, cümlelerde tanıtılır.

b Tahtaya yazılan cümlelerde, yeni kelimelerin altı çizilir veya kelimeler renkli tebeşirle yazılır. (Akyol, 2001: 147)

4.8.5.2. Kök ve Eklerden Yeni Kelime Türetme

Bu etkinlik, yapı ve anlam çalışması yapmadır. Bir kök kelime vererek ya da tahtaya yazarak “Bu kelime yalnız kalmış. Yakınlarını, ailesini yitirmiş. Siz ailesini bulup onların bir araya gelmesini sağlar mısınız?” vb. gibi bir sözle uygulama başlar. Öğrenciler verilen kökten türeyen kelimeleri bularak defterlerine yazarlar.

Temel amacı, öğrencilerin sözcüğün yapısını kavraması, Türkçenin sözcük türetme gücünü sezmesini sağlamak olan bu etkinlik, birey ya da küme çalışması olarak yapılabilir. Belirlenen sürede daha çok sayıda kelime bulan öğrenci ya da küme yarışmayı kazanır.

Uygulama: Öğretmen “seç-” sözcüğünü tahtaya yazar ve uygulamayı başlatır. Öğrencilerin aşağıda örneklendirilen sözcükleri ya da bazılarını bulması beklenir. “Seçenek, seçilmek, seçim, seçkin, seçme, seçmece, seçmeli, seçmen, seçtirmek.”

Uygulama: “Kelebekler, yakaladıklarımızı, arabadakilerden, dörtlüklerimizi” kelimelerinden hangisinin kökü, tek hecelidir?

Uygulama: Kelime kelime içinde: Sözcük dağarcığını zenginleştirmeyi amaçlayan bu oyunda, öğrencilerinden verilen bir ana sözcükten yola çıkarak on sözcük bulmaları istenir. Bu etkinlikle ana sözcük söylenmeden önce sözcükle ilgili açıklamalar yapılır. Öğrencilerden ana kelimeyi bulmalarına yardımcı olacak “Bulalım” bölümünde verilen tanım, açıklama vb. ipuçlarından yararlanarak bulunması istenen kelimeleri yazmaları istenir. Öğrencilere aradaki bir kelimenin bulunamamasının uygulamayı engellemeyeceği, sonraki kelimeyi veya kelimeleri bulduklarında o kelimeyi de bulabilecekleri söylenir.

Bu oyun için bulunması istenen kelimenin her birinin bulunduğu yerin karşısına (sayfanın yanına) kelimenin harf sayısınca nokta konur. Kelimeler buldukça ilgili yerlere yazılır. Uygulamanın “Kullanalım” bölümünde, öğretmence

hazırlanan cümlelerde bırakılan boşluklara uygun olan kelimelerin yazılması gerekir. Bu etkinlik birey ya da küme çalışması olarak gerçekleştirilebilir.

Uygulama: Öğretmen, kısa bir metni ilkelere uygun biçimde okur. “Bulalım” ve “Kullanalım” başlığı altındaki çalışmaları tahtaya yazar, yazdırır ya da çoğaltarak öğrenciye dağıtabilir.

Ana kelimeyi bulan ve “kullanalım” bölümündeki alıştırmaları doğru yapan öğrenci ya da kümelere pekiştirme verir.

4.8.5.3. Çekim Eki Getirerek Anlam Çalışması Yapma

Uygulama: Aşağıdaki cümlelerden hangisinde “ce” eki eklendiği kelimeye “göre” anlamı katmıştır?

Akılca herkesten üstündü.

Bence o yalan söylüyor.

Ailece gezmeyi çok severler.

4.8.5.4. Kelimelerin Zıt Anlamlarını Bulma

Bu çalışma, bir düşünceyi iki yönden inceleme alışkanlığı kazandırır.

Uygulama: Zıt anlamlı kelimeleri eşleştiriniz.

Az	Kötü
İleri	Aşağı
İyi	İhtiyar
Yukarı	Geri
Genç	Çok

4.8.5.5. Eş anlamlı Kelimeleri Bulma

Kelimelerin değişik anlamlarını öğretmek için “eş anlamlı kelimeler” üzerinde durulur. Bazı kelimeler arasında anlam açısından ortak yanlar varsa da gerçekte dillerde “eş anlamlı kelimeler” yoktur. “Şişman, şişko, tombul, toplu”

kelimeleri “eş anlamlı kelimeler” olarak düşünülürken, “toplu” kelimesi, insan için kullanıldığında “etine dolgun, balıketli” anlamındadır. Bu durum daha çok çocukların beden özelliklerini niteleyen “tombul” hatta “şişman” kelimeleri için de söz konusudur. “Tombul, toplu” kullanımda olumlu bir anlam kazanırken, “şişman, şişko” olumsuz anlamlar yüklenebilir. Buna göre bu tür kelimelerin zıt anlamlı oldukları söylenebilir.

Eş anlamlı gibi gözükken kelimelerin değişik kullanım alanları olduğu unutulmamalıdır. “Ali’nin babası vefat etmiş” denilirken, “Ali’nin köpeği vefat etmiş” denilmez.

“Sözün gelişinden doğru anlamı kavrama” eş sesli kelimeler öğretmede başvurulan yoldur. Böylece farklı metinlerde eş sesli kelimelere rastlayan öğrenci, ön bilgilerinden hareketle kelimelere farklı anlamlar yükleme becerisini geliştirir.

Doğru ve etkili anlatımın gerçekleştirilmesi için, kelimelerin gerçek anlamlarının yanında mecaz anlamlarının da bilinmesi gerekir.

4.8.5.6. İlişkilendirici Yöntem

Bu yöntemde ön bilgilerden hareket edilir. Anderson’a (1983, aktaran, Holden,1999) göre, kelimelerin ve kavramların öğretimi veya hatırlanılması sırasında çeşitli nesne veya olaylarla ilişkilendirme hafızayı güçlendirir. Bunun için kazandırılmaya çalışılan kelime veya kavram ile ilgili olarak bilgiler verilir, daha önceki yaşayışlar sorulur, karşılaştırmalar yaptırılır. Bu yöntem, kişisel tecrübelerin zengin olduğu ortamlarda daha etkilidir. (Akyol, 2001: 146–247)

Atasözünü bulma: Çok kullanılan bir atasözünün anlamı, atasözü söylenmeden, öğretmence açıklandıktan sonra, atasözünün bir bölümü (başı, ortası ya da sonu) verilerek geri kalanının öğrencilerce tamamlanması istenir.

Uygulama: “İyilik yapan iyilik, kötülük yapan kötülük bulur” açıklaması yapılır. Atasözünün bazı sözcükleri, ipucu olarak aşağıdaki biçimlerde tahtaya yazılır:

Kişi..... yaparsa

Kişi....., yapar.

Kişi... yaparsa, yapar.

Atasözü: Kişi ne yaparsa kendine yapar.

Deyim tamamlama: Çok kullanılan bir deyim anlamı, deyim söylenmeden öğretmence açıklandıktan sonra deyim bir bölümü (başı, ortası, sonu) verilerek geri kalanının öğrencilerce tamamlanması istenir.

Uygulama: “Bu deyim, artık geçinecek iş bulmak çok zorlaştı, anlamına gelir” açıklaması yapılır. Deyimin bir ya da iki sözcüğü, ipucu olarak aşağıdaki biçimlerde tahtaya yazılabilir:

Ekmek

Ekmek..... ağzında

Deyim: ekmek aslanın ağzında

4.8.5.7. Yansıtma

Şikâyet edilen veya yakınılan durum, gerçek kelimelerle değil imâ yoluyla anlatılır. Cümle veya paragraftaki genel durum, ipuçlarıyla olayın anlaşılmasını sağlar. (Akyol, 2001: 151)

“ *Gözlerim iyice kızarmış ve yaşarmıştı. Kendilerini öldürmeye söz vermiş insanlar, fabrika bacasından yükselen siyah dumanın, güneşin parıldayan ilk ışıklarıyla süslediği ilkbahar sabahının berrak havasını kirletmeğe çalıştığı gibi, okul koridorlarının havasını kirletiyorlardı.*” Bu paragrafta adı geçmediği halde “sigara dumanı” imâ edilmiştir. (Akyol, 2005: 170)

4.8.5.8. Cümle ve Metin Ortamındaki İpuçlarını Kullanma

1. Bilinmeyen kelimenin benzerini bulma

a. Parantez içinde olabilir. Poligami (çokeşlilik).....

b. Peş peşe gelebilir: Dersin muhtevası, içeriği....

c. Cümlenin içine karışmış olabilir. *Millet bitkin ve yorgundu.*

2. Olumsuzlukları anlama

“Ayşe eve vaktinde gelmek için çok uğraştı fakat Jale O’nu oyaladı.” Burada Ayşe’nin eve vaktinde gelemediği anlaşılmaktadır. Anahtar kelime “fakat”tır.

3. Tanımlar

a. Bilinmeyen kelime, parantez içinde tanımlanabilir.

Vurgu (cümlede asıl anlatılmak istenen öge), sözlü anlatımda ses tonuyla sağlanır.

b.Tanım, cümlenin devamında ara söz olarak verilebilir.

Kara iklimi; yazların sıcak ve kurak kışların soğuk ve yağışlı geçtiği iklim, İç Anadolu’da görülür.

Köy, bir yerleşim birimi olarak, ele alınmamış.

c.Tanım, cümlenin içinde olabilir.

“Özel okulların erkek müdürleri, genel olarak başöğretmen diye adlandırılır.” Burada başöğretmenin tanımı yapılmıştır.

d.Tanım, örnek verilerek yapılabilir.

Çift sayılar 2,4,6 diye gider.

e.Dipnotlar yoluyla bilinmeyen kelimelerin anlamları verilebilir. (Akyol, 2001:150)

4. Ön Yaşantılar

Varlıklar, ön yaşantılarla karşılaştırılabilir. Daha önce zebra gören bir öğrenci, zebra görmeyen arkadaşlarına derste bazı ipuçları vererek bir cümle kurabilir:

Zebra ata benzeyen bir hayvandır.

5. Özetleme

Sayfa kenarlarına veya sayfanın uygun bir yerine, resim altlarına temel kavramlarla ilgili kısa özetlemeler yapılabilir. (Akyol, 2005: 169)

4.8.5.9. Muhtemel (Olası) Cümleler

Bu teknik, zor kelimelerin tanınmasına ve anahtar kavramların hatırlanılmasına katkı sağlar. Önce temel kavram belirlenir daha sonra da kavramla ilgili kelimeler listelenir. Altı sekiz arası zor kelime seçilir ve bir o kadar da zor kelimelerin anlaşılmasına yardımcı olacak kelime belirlenir.

Listelenen kelimeler tahtaya yazılır ve öğrencilere okutulur. Öğretmen, okunamayan kelimelerin okunuşu ve anlamlarıyla ilgili yardımda bulunur. Öğrenciler kelimeler üzerinde konuşmaya teşvik edilir, kelimelerin okuyacakları metinden seçildiği söylenir. Öğrencilerin kelimelerden hareketle metinle ilgili tahminde bulunmaları istenir. Daha sonra önce öğretmenin örnek vereceği, üzerinde çalışılan kelimelerden en az ikisinin yer aldığı cümleler oluşturulur. Bir kelime, birden çok cümlede yer alabilir. Cümleler yanlış da olsa tahtaya yazılmalıdır. Tahtaya yazılan cümleler öğrencilere yeniden okutulur. Bu sırada öğrenciler, cümlelerin doğruluğunu kontrol eder. Sonra cümlelerle metinde anlatılanlar karşılaştırılır, yanlışlıklar ve yetersizlikler düzeltilir. Çocuklar temel kavramları defterlerine not alabilirler.

4.9. Soyut Kelimelerin Öğretimi

Kelime öğretiminde öncelikle somut varlıkları karşılayan kelimeler öğretilmelidir. Somut kelimelerin öğrenilmesi kolaydır. Öncelikle kavramlar (sıfatlar) kazandırılmalı, son olarak da varlıkların hareketlerini karşılayan kelimeler (fiiller) öğretilmelidir. Karşılaştırma, genelleme yapma ve soyutlama yetilerini kullanabildikleri bir hazır bulunuşluk seviyesine ulaşmalarından sonra doğacak fırsatlar değerlendirilerek soyut kavramları karşılayan kelimeler öğretilmeye çalışılır. Fizik ve zihin gelişimine paralel olarak öğrenim kademesi arttıkça, soyut kavramların dağarcığına katılması kolaylaşır. Soyut bir kavramı karşılayan kelime öğretilirken, varsa, o kelimenin önce somut anlamına dikkat çekilir sonra da kelimenin soyut anlamı üzerinde durulur. (Calp, 2005: 304)

Yabancı çocuk tren istasyonunun adresini sordu.

Çocuk, okula alışmaya kadar *yabancılık* çekti.

Yabancı kız herkesi kandırdı.

Yabancılık, sevilmeyen bir davranıştır.

Cimri adam, yoksulları hiç düşünmezdi.

Cimrilik, her halinden belli oluyordu.

4.10. Sözlük Kullanma

Söz varlığını geliştirmede başvurulabilecek kaynaklardan biri de sözlüklerdir. Bir dilin söz varlığı, sözlüklerde toplanır, bilim ve sanat eserlerinde sergilenir. Ancak sözlükler, konuşma dilinin bazı kavram ve kelimelerini ihtiva etmezler. Sözlü geleneği kuvvetli milletlerin konuşma dillerindeki pek çok kelime o dilin sözlüğüne yansımaz.

Bilim, teknoloji ve sanattaki ilerleme ve değişmelerle ortaya çıkan yeni anlam ve kavramlar mevcut kelimelere yüklenir ve bazı kavramlar insanların zihninde farklı anlamlar taşımaya başlar. Bu durum da “kavram karmaşası”na neden olabilir.

Sosyal - kültürel incelemeler açısından kelime servetinin “nasıl” olduğu, “ne kadar” olduğundan daha önemlidir. “Nasıl?” sorusuna bulunacak cevap, sosyal müştereklerin tespitine yardımcı olacaktır. “Ne kadar?” sorusunun cevabı ise, daha çok kültürel seviyeyle ilgili önemli noktaları işaretleyebilir. (Çifçi, 1991: 13)

Sözlük, bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan ve başka dillerdeki karşılıklarını veren eserdir. (Türkçe Sözlük, 1992) Sözlükler, dilin etken ve edilgen söz varlığını içine aldığı için önemli ve kullanışlı bir kaynaktır. Öğrenci metin içinde bilmediği kelimenin anlamını çağrıştıramıyorsa, öncelikle sözlüğe bakması gerektiğini bilmelidir. Kullanılan sözlüğün niteliğine göre zıt ve yakın anlamlarına bakma da bir alışkanlık haline getirilmelidir.

Sözlükler; niteliklerine, hacimlerine, hazırlanış amaçlarına göre özellikler taşır. “İlköğretim okullarına sözlükler hazırlanırken belli amaçları gerçekleştirmek için bazı kriterler göz önünde tutularak hareket edilmelidir.” (Göçer, 2001: 400) Kelimenin, dilde kesinleşmiş olan yazı biçimi, vurgusu ve söylenişi, dilbilgisi türleri (ad, eylem vb.) içindeki yeri, tanımı, gösterileninin çözümlenmesi gibi üç temel öğenin (Emecan, 1998: 34–35) sıralanması, örneklendirilmesi çeşitlilik gösterebileceğinden kelime öğretiminden önce, öğrencilere sözlük kullanma öğretilmelidir.

Sözlük kullanımında öğrencilere verilecek bilgiler şöyle sıralanabilir: (Göğüş, 1978: 368–369)

- Bir okul sözlüğü hazırlanırken dilde en çok kullanılan kelimeleri, kitapları, süreli yayınları, konuşmaları tarayarak sözcükler seçilir.
- Sözcükler çekimsiz, kök ya da gövde olarak alınır.
- Sözcükler alfabe sırasıyla dizilir.
- Sözcükler yalnız baş harfleriyle değil, bundan sonraki harfleriyle de sıraya konur. Sözcüğün türü (isim, fiil vb.) ve yapısı (birleşik isim vb.) belirtilir.
- Geniş sözlükler, sözcüklerin hangi dilden geçtiğini de gösterir.
- Sözcük çekim eki aldığı anda ses değişiyorsa gösterilir. (burun; burnu)

- Sözcüğün anlamının sözlükte açıklanışı tanımla, eş anlamlılarını, zıt anlamlılarını vererek, kullanımına örnek gösterilerek belirtilir.
- Çok anlamlı sözcüklerin her anlamı açıklanır. En çok kullanılan anlamı, en öne alınır. Her anlama ayrı bir anlam sırası verilir.
- Fiillerin hangi durumdaki tümeleşlerde kullanıldığı gösterilir.
- Deyimler, birkaç sözcükten oluşan terimler gösterilir.
- Terimlerin hangi bilim ya da sanat dalıyla ilgili olduğu kısaltmalarla belirtilir.
- Sözlükte kullanılan harf çeşitlerinin amacı belirtilir. (ince, kalın vb.)
- Sözlükte kullanılan kısaltmalar ve özel işaretler açıklanır.

Bu bilgilerden sonra sunuş yolu ve buluş yolu ile öğrencilerin kelimeleri, sözlükten nasıl bulması gerektiği gösterilir.

4.11. Sözlükten Kelime Bulma

Bu etkinlikle, verilen bir kelimenin sözlükten bulunması istendikten sonra, söz konusu kelimenin temel anlamı üzerinde konuşulur, diğer anlamları üzerinde örnek cümleler kurularak durulur. Daha sonra yapı ve anlam açısından verilen kelimeyle ilgili diğer kelimeler de sözlükten buldurup aralarındaki ilgi üzerinde durulur.

BÖLÜM V

5.1. Ahmet SARAÇOĞLU, Cengiz ÇİMEN ve Yunus GÜZEL'in hazırladıkları (2006–2007 eğitim öğretim yılı) “İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERS KİTABI -8” kitabındaki olaya dayalı metinlerdeki söz varlığı

Olaya dayalı metinler, söz varlıkları açısından şu şekilde incelenmiştir:

* Özel isimler, imlâlarına göre aynen alınmıştır. “Akşehir, Necati, Atatürk, Hakkı, Hitit, İstanbul” gibi.

* “Hiçbir, herhalde, her şey “ gibi kelimelerde her kelime ayrı ayrı alınmıştır. “Hiç, bir, her, hâl, her, şey” gibi.

* Birleşik isimler aynen alınmıştır. “Karadeniz, Sarayburnu, sonbahar, ayakkabı, başhekim, dedikodu” gibi.

* İkilemeler bir bütün olarak alınmıştır. “Alım satım, aygın baygın, baka baka, çoluk çocuk, iyi kötü, deli divane” gibi.

* Bitişik yazılan birleşik eylemler aynen alınmıştır. “Alabilmek, bırakıvermek, bakakalmak” gibi.

* “Hissetmek, halletmek, kaybetmek, sabretmek” gibi kelimeler ise isim ve fiilleriyle birlikte alınmıştır.

* Sıfat fiil ve zarf fiiller; ayrı bir kelime olarak düşünülmemiş, kök olarak alınmıştır. “Derken, çağırış; demek, çağırma” gibi.

* Deyimler, tek bir kelime gibi düşünülerek bütün olarak alınmıştır. “Akıldan geçmek, boynunu bükme, canavar kesilmek, derdine derman aramak” gibi.

* Sıfatlaşmış isimler, ekli şekliyle alınmıştır. “Anlayışlı, düzenli, gerekli, hastalıklı, meyvesiz” gibi.

* İ-mek fiili, çekim ekleri gibi düşünülmüş, “ise” ayrı bir kelime olarak alınmıştır.

* “Ne ... ne, hem... hem” gibi yapılar, beraber değerlendirilmiştir.

A

Ak: 4	Adam: 29
Asmak: 1	Adamcağız: 3
Açık: 3	Ateş: 6
Alet: 2	Akşam: 5
Anlamak: 19	Almak: 42
Ancak: 4	Ara: 17
Âşık: 3	Asırlarca: 1
Arka: 6	Atmak:7
Ama: 25	Anonim: 1
Adlı: 2	Aşağı: 8
Alınmak: 3	Ayak: 13
Alt: 9	Artık: 11
Analık:1	Ad: 18
Anne: 16	Ağabey: 2
Azıcık: 1	Anlatmak: 11
Ayakkabı: 4	Âdet: 1
Allahısmaıradık: 1	Ağaç: 15
Abuk sabuk (ikileme): 1	Allah Allah (deyim): 1
Akıl: 1	Altı: 5
Aman: 2	Akıldan geçmek (deyim): 1
Allah (özel isim): 10	Aslan: 2
Ambar: 1	Ali (özel isim): 5
Âdeta: 2	Araştırmak: 1
Aralık: 2	Ayrılmak:4
Aynı: 1	Açılmak: 3
Avuç: 4	Ava çıkmak (deyim): 1
Armağan: 5	Aygır: 3
Atlanmak: 1	Avlamak: 1
Avnik (özel isim): 2	Ansızın: 1
Akça: 1	Arslan: 1
Anmak: 1	Ata: 1
Artuk: 1	Alkışlamak: 1
Aygırlı: 1	Aşıt: 1
Aşmak: 1	Ağır:1
Alabilmek: 1	Atıştırmak: 1
Aramak:1	An: 6
Aynı: 2	Acaba: 2
Acep: 1	Ana:4
Ayol: 1	Alın: 1
Ayıp:2	Amca:1
Ameliyathane: 2	Ameliyat: 6
Açılmak:1	Ağırlık:1
Alım satım (ikileme): 1	Akıp gitmek (deyim): 1

- Ağa: 16
 Anlatılmak: 1
 Akşehir (özel isim): 2
 Ayaz: 1
 At: 15
 Ahır: 1
 Ağarmak: 2
 Asıl: 1
 Arkadaş: 3
 Alçak: 1
 Anadolu (özel isim): 2
 Ay: 10
 Ayırmak: 1
 Araya koymak (deyim): 1
 Amaç: 1
 Ayrılık: 1
 Araba: 1
 Ağlamak: 5
 Ankaralı (özel isim): 1
 Ankuva (özel isim): 1
 Ancora (özel isim): 1
 Acımak: 2
 Abdest almak (deyim): 1
 Atlamak: 3
 Akıl almamak (deyim): 1
 Ağız: 5
 Aşmak: 1
 Alkış: 1
 Ansiklopedi: 1
 Atabilmek: 1
 Amma: 2
 Atmak: 5
 Akıl öğretmek (deyim): 1
 Acı: 1
 Aklına yatmak (deyim): 1
 Adım: 2
 Arı: 1
 Ala: 3
 Av: 5
 Akmak: 1
 Avlanmak: 2
 Akıllı: 1
 Ağ: 8
 Açık: 1
 Artırmak: 1
 Acayip: 1
 Adalar (özel isim): 1
 Anlaşmak: 1
 Aleyh: 1
 Atlı: 2
 Arka: 2
 Aldırmak: 1
 Atılmak: 1
 Arzu: 2
 Âlem: 1
 Az: 4
 Aile: 1
 Aylık: 3
 Aç: 1
 Aldatmak: 1
 Ağır gelmek (deyim): 1
 Alışmak: 1
 Ankara (özel isim): 12
 Acı duymak (deyim): 1
 Atatürk (özel isim): 3
 Anlam: 1
 Ancyre (özel isim): 1
 Altın: 23
 Açlık: 1
 Ahmet (özel isim): 9
 Akli ermek (deyim): 1
 Anlaşılmak: 1
 Açmak: 1
 Anılmak: 1
 Araştırmak: 1
 Art: 1
 Aş: 1
 Artmak: 2
 A!: 2
 Ateşten gömlek (deyim): 1
 Ahu: 1
 Aygın baygın (ikileme): 1
 Ayvasız: 1
 Ağrıtmak: 1
 Ağızlı: 1
 Akli başından gitmek (deyim): 2
 Anlayışlı: 1
 Ağlatmak: 1
 Avcı: 6
 Alan: 1
 Açıklamak: 1
 Ada: 2
 Arkadaşlık: 1
 Aldanmak: 1

B

Bir: 329	Bağlamak: 1
Böyle: 22	Bunlar: 8
Beri: 3	Baş: 16
Ben (zamir): 101	Başka: 5
Bükmek: 1	Bina: 1
Bu: 160	Beş: 11
Bağ: 1	Bilmek: 21
Başlamak: 14	Bozmak: 1
Belki: 8	Biz: 28
Bağlı: 2	Birirmek: 1
Bulunmak: 9	Biraz: 4
Bura: 11	Binlerce: 1
Bakmak: 32	Büyük: 26
Birinci: 3	Buçuk: 2
Birkaç: 4	Bağırmak: 3
Beraber: 6	Baş: 6
Baba: 23	Betimleme: 1
Bazen: 1	Bile: 10
Bel: 2	Bellemek: 1
Beklemek: 10	Balıkçı: 3
Benzetilmek: 1	Buyurmak: 1
Bulmak: 16	Bey: 17
Borç: 4	Borç morç (ikileme): 1
Bırakmak: 14	Birdenbire: 5
Balıkçılık: 1	Bitişik: 1
Bahçe: 14	Balık: 2
Boşaltmak: 1	Boş: 2
Batmak: 1	Boşalmak: 2
Bembeyaz: 2	Bitmek: 2
Binmek: 5	Bakışmak: 2
Bırakıvermek: 1	Bilinçsiz: 1
Belli: 7	Boyunca: 2
Böcek: 2	Bıyık: 1
Birbiri: 7	Bî-tâb düşmek (deyim): 1
Beslemek: 1	Bebek: 1
Bütün: 10	Bunca: 1
Büyütmek: 3	Bayram: 3
Birçok: 2	Bacak: 1
Bölüm: 2	Bağlamak: 6
Beyazlık: 2	Boru: 1
Buğra (öze isim): 1	Bahşiş: 1
Baka baka (ikileme): 1	Böğür: 1

Binici: 1	Bir şey: 1
Bomboş: 1	Beyazıt: 1
Burun: 2	Balkon: 1
Bakkal: 1	Birilmek: 3
Bakan: 1	Boyun: 1
Beğenmek: 6	Basit: 1
Beydeba (özel isim): 2	Büyüme: 4
Böbrek: 1	Bakanlık: 2
Başhekim: 4	Bildirmek: 1
Binicilik: 1	Başhakem: 1
Başarılı: 1	Bin: 1
Başarı: 3	Baküs (özel isim): 5
Başak: 1	Bağışlamak: 2
Baş gelmek (deyim): 2	Buluşmak: 1
Bürümek: 1	Buluvermek: 1
Bela: 1	Boğaz: 4
Birden: 3	Bağrıışmak: 1
Bilgi: 1	Bezirgân: 20
Bakır: 1	Boynunu bükme (deyim): 1
Benzer: 1	Bülbül: 2
Buram buram (ikileme): 1	Bulut: 2
Büsbütün: 1	Beti benzi solmak (deyim): 1
Boynu bükümek (deyim): 1	Beşikli: 1
Bacı: 1	Bahar: 1
Bezenmek: 1	Beyaz: 2
Bölmek: 1	Bahadır: 1
Ben (isim): 1	Benzemek: 2
Buz: 1	Boz: 4
Bilge: 1	Batı: 3
Bilgelik: 2	Bol bol (ikileme): 2
Bol: 2	Bahtiyarlık: 1
Buyruk: 1	Bölüşmek: 1
Boşa gitmek (deyim): 1	Birlik: 4
Bitirmek: 1	Bekleşmek: 1
Birer birer (ikileme): 1	Boğmak: 1
Bilek: 1	Benekli: 1
Basit: 1	Bulutlu: 1
Bulunabilmek: 1	Barış: 1
Bamsı (özel isim): 1	Beyrek (özel isim): 1
Bay: 11	Büre (özel isim): 11
Buyruk vermek (deyim): 1	Bre: 7
Baş kesmek (deyim): 1	Basmak: 1
Bardak: 1	Bozoğlan: 1
Baş kaldırmak (deyim): 1	Bozulmak: 1
Bakakalmak: 1	Bamsam (özel isim): 1

C

Ceza: 1
 Civar: 1
 Cep: 1
 Cesaret: 1
 Cennet: 2
 Coşkun: 1
 Cengiz: 1
 Cezayir (özel isim): 2
 Cin: 2
 Cıvıl cıvıl (ikileme): 1
 Cumartesi: 1
 Cıvıltı: 1

Can: 7
 Cevap: 2
 Cehennem olmak (deyim): 1
 Ciğer: 1
 Coşmak: 1
 Canlanıvermek: 1
 Cerrahpaşa (özel isim): 1
 Cihan: 1
 Cirit: 2
 Canlı canlı (ikileme): 1
 Canavar kesilmek (deyim): 1

Ç

Çilingir: 5
 Çift: 2
 Çekmek: 2
 Çeşitli: 1
 Çıplak: 3
 Çevirmek: 3
 Çarpmak: 1
 Çare: 3
 Çekilmek: 1
 Çamur: 1
 Çörek: 1
 Çalmak (hırsızlık): 2
 Çarpıntı: 1
 Çoğalmak: 1
 Çıkar: 1
 Çete: 1
 Çelik: 1
 Çırılçıplak: 1
 Çalınmak: 1
 Çare: 1
 Çay: 2
 Çoluk çocuk (ikileme): 2
 Çelebi: 10
 Çok görmek (deyim): 1
 Çiçek çiçek (ikileme): 1
 Çoban: 1
 Çadır: 2

Çocuk: 35
 Çok: 33
 Çalışmak: 12
 Çıkmak: 25
 Çağırarak: 9
 Çam: 1
 Çarşı: 1
 Çıkarmak: 4
 Çekmek: 2
 Çalmak: 3
 Çocukluk: 1
 Çabuk: 2
 Çalınmak: 1
 Çizgi: 1
 Çakırsaraylı (özel isim): 4
 Çizme: 1
 Çılgın: 1
 Çevrilmek: 1
 Çarşafı: 1
 Çaktırmak: 1
 Çağdırtmak: 2
 Çapa: 1
 Çekememek (deyim): 1
 Çiçek: 3
 Çevre: 1
 Çağ: 1
 Çetin: 1

Çirkin: 1
 Çaba: 1
 Çığirtkan: 3
 Çoluklu çocuklu (ikileme): 1
 Çalımlı: 1
 Çıkarmak: 1

Çırpınmak: 1
 Çomak: 1
 Çayırılık: 1
 Çoğunca: 1
 Çalkara: 1

D

Dükkan: 6
 Dayanmak: 3
 Durmak: 14
 Düzenli: 1
 Deynek: 5
 Dürtmek: 1
 Daha: 20
 Değil: 15
 Değiştirmek: 1
 Devam: 2
 Dağ: 16
 Düşünmek: 12
 Durum: 9
 Duygu: 2
 Değirmen: 2
 Doyurmak: 2
 Düşmek: 11
 Denge: 1
 Duraksamak: 1
 Diz: 1
 Doğru: 26
 Dolap: 1
 Dört dönmek (deyim): 1
 Düdük: 1
 Dadı: 1
 Dehşet: 1
 Dakika: 2
 Dayak: 1
 Dergi: 1
 Dinlemek: 6
 Dert: 10
 Dokuzuncu: 2
 Devirmek: 1
 Derin: 1
 Damla: 1
 Dökmek: 3
 Duman: 1
 Düğün: 3

De: 121
 Demek: 130
 Dikkat: 2
 Düzgün: 1
 Demirci: 2
 Duvar: 1
 Delikanlı: 1
 Derece: 1
 Deniz: 22
 Dünya: 7
 Dilencilik: 1
 Dönmek: 15
 Dokunmak: 9
 Defa: 4
 Doktor: 22
 Dudak: 3
 Deli meli (ikileme): 1
 Darılmak: 1
 Dışarı: 3
 Dilemek: 6
 Dolu: 3
 Dolmak: 3
 Dümen: 1
 Dört: 5
 Duymak: 7
 Duyulmak: 2
 Dolaşmak: 3
 Dil: 4
 Dırlanıp durmak (deyim): 1
 Dayı: 1
 Dehliz: 1
 Dalgalanmak: 2
 Doğum: 3
 Dondurucu: 1
 Devamlı: 1
 Düşünce: 2
 Dinmek: 1

Dindirebilmek: 1	Dertleşmek: 1
Damat: 2	Dökülmek: 3
Dudaklarını bükmek (deyim): 1	Düşürmek: 1
Dilsiz: 1	Ders: 1
Değer vermek (deyim): 1	Demir: 1
Düşlemek: 1	Doğruca: 1
Düzenlemek: 1	Değerli: 1
Düstur: 1	Denmek: 1
Devir: 5	Diğer: 2
Diyonizos (özel isim): 1	Donanmak: 1
Değişmek: 2	Dua etmek (deyim): 2
Ders olmak (deyim): 1	Deneme: 1
Defalarca: 1	Deli: 2
Duyurmak: 1	Dip: 1
Düğüm: 2	Düzeltilmek: 1
Dua: 3	Demirli: 1
Denizci: 1	Doğancılar (özel isim): 1
Dirlik: 2	Düzenlik: 2
Dev: 1	Dikmek: 5
Devlet: 3	Demir: 1
Dal: 9	Derdine derman aramak (deyim): 1
Derdine yanmak (deyim): 1	Derman bulamamak (deyim): 1
Devletli: 1	Dün: 2
Dayanmak: 2	Dert edinmek (deyim): 1
Davul: 3	Değmek: 1
Deva: 1	Derdine derman olmak (deyim): 1
Dili tutulmak (deyim): 1	Duru: 1
Dokuz: 3	Deli divane (ikileme): 1
Destan: 1	Doğurmak: 1
Diş: 3	Durdurmak: 1
Danışman: 1	Düş: 2
Doğu: 3	Dek: 2
Danışmak: 1	Dost: 7
Dostluk: 3	Debşelim(özel isim): 1
Dehar (özel isim): 1	Delik: 3
Dayatmak: 1	Dimne(özel isim): 1
Damlacık: 2	Deri: 1
Dedikodu: 1	Doldurmak: 1
Durgun: 1	Düşündürmek: 1
Dilimli: 2	Dikilmek: 1
Diktirmek: 1	Denli: 1
Dede: 2	Davranmak: 1
Derdi söylemeyen derman bulamaz (atasözü): 1	

E

- Eski: 11
 Eşek: 1
 Evet: 5
 Etmek: 33
 Elektrik: 1
 Etki: 1
 Eskimek: 1
 Eğilmek: 1
 Estağfurullah: 1
 Elli: 2
 Erik: 1
 Ev: 7
 Evvel: 4
 Eğlenmek: 1
 Ele geçirmek (deyim): 1
 Elbette: 2
 Eyvah: 1
 Eşya: 3
 En: 9
 Erimek: 2
 Ebe: 1
 Eşelemek: 1
 Eyvallah: 1
 Ekmekçi: 1
 Eğitim: 3
 Esirgeme: 1
 Engûrî (özel isim): 1
 Ekin: 1
 Ele geçmek (deyim): 1
 El açmak (deyim): 2
 Ey: 7
 Eflatun: 1
 Efkâr basmak (deyim): 2
 Eylemek: 6
 Eğilmek: 1
 Eşikli: 1
 Emmek: 2
 Eda etmek (deyim): 1
 Ele geçirmek (deyim): 1
 Esmer: 4
 Edebiyat: 1
 Emrehorbaşı (özel isim): 1
 Erlik: 1
 El: 38
 Evlat: 4
 Emanet: 1
 Edip (özel isim): 2
 Esmek: 3
 Ekmek: 6
 Epeyce: 2
 Er: 2
 Emekli: 1
 Epey: 2
 Eksik olma (deyim): 1
 Emir: 2
 Eğlence: 1
 Etraf: 4
 Esna: 1
 Elde olmamak (deyim): 1
 Ertesi: 3
 Ekşitmek: 1
 Erken: 1
 Emretmek: 2
 Emine (özel isim): 3
 Eğer: 2
 Erkek: 8
 Etek: 1
 Efendi: 5
 Engûr (özel isim): 1
 Efsane: 6
 El atmak (deyim): 2
 Evlenmek: 1
 Elma: 13
 Emanetlik: 1
 Efkâr: 1
 Efkâr dağıtmak (deyim): 1
 Elvan elvan (ikileme): 1
 Eğmek: 2
 El gün (ikileme): 1
 Elçi: 1
 Esen kalmak (deyim): 1
 Eylül: 1
 Et: 1
 Erdemli: 1
 Eren: 1
 Edilmek: 1

F

Fena: 1
 Fakir: 1
 Fark etmek (deyim): 1
 Fındık: 1
 Falan: 2
 Fısıltı: 1
 Fiyat: 1
 Frigya (özel isim): 1
 Felek: 1
 Fidan: 3
 Filiz: 2
 Fare: 9
 Feryat: 1
 File: 1
 Fırsat vermek (deyim): 1

Fazla: 3
 Filan: 4
 Fakat: 18
 Fikir: 2
 Felaket: 3
 Facia: 1
 Farsça (özel isim): 1
 Fırsatı kaçırmak (deyim): 1
 Ferahlık: 1
 Filizcik: 2
 Filozof: 2
 Farkına varmak (deyim): 1
 Fırlamak: 1
 Flurya: 1

G

Gayet: 3
 Gene: 8
 Gürültü: 1
 Giymek: 2
 Gibi: 16
 Geçmek: 22
 Geçirmek: 2
 Görmek: 49
 Gerilmek: 2
 Gözü ilişmek (deyim): 2
 Gibi: 12
 Gerek: 6
 Göre: 5
 Gözlem: 1
 Gece: 11
 Gelip gitmek (ikileme): 1
 Gazete: 4
 Gurur: 1
 Gül: 4
 Gerekli: 3
 Gazeteci: 1
 Gözlerine inanmamak (deyim): 1
 Gemici: 2
 Gerekmek: 1
 Güneş: 6

Gün: 57
 Girmek: 10
 Görünmek: 9
 Gözü aydın (deyim): 1
 Gitmek: 32
 Göz: 16
 Görev: 2
 Gerçek: 3
 Gözlük: 2
 Gelmek: 57
 Genç: 5
 Götürmek: 14
 Gelmiş geçmiş (ikileme): 1
 Getirmek: 11
 Garip: 3
 Göğüs: 2
 Gözleri ıslanmak (deyim): 1
 Güven: 1
 Gözlerinin içi gülmek (deyim): 2
 Gemi: 11
 Galiba: 5
 Güzel: 11
 Güç: 3
 Geri: 14

Giydirmek kuşatmak (ikileme): 1	Gluglu!: 1
Gerçi: 1	Gevrek: 1
Göz atmak (deyim): 1	Görebilmek: 1
Gezinti: 1	Gazino: 2
Gümüş: 6	Genişçe: 1
Günah: 1	Gelin: 1
Göndermek: 6	Gönül: 4
Gülümsemek: 4	Gem: 2
Geç: 1	Gözüne ilişmek (deyim): 1
Göstermek: 4	Güçlük: 1
Görünmek: 1	Girişmek: 1
Gaga: 2	Getirtmek: 1
Görevli: 1	Gereksinim: 1
Geçmiş olsun (deyim): 1	Güreş: 3
Gülmek: 6	Gediz: 1
Galata (özel isim): 7	Gönül almak (deyim): 1
Güldürmek: 2	Gel gelelim (deyim): 2
Gam: 5	Gündüz: 1
Gök: 21	Güvendiği dağlara kar yağmak (deyim): 1
Gayri: 3	Gün gün (ikileme): 1
Göl: 2	Gümbür gümbür (ikileme): 1
Gözü gönlü açılmak (deyim): 1	Gücenmek: 1
Geçirmek: 1	Günaha girmek (deyim): 1
Gidedürmek: 1	Gözlü: 1
Geyik: 1	Gökyüzü: 6
Güney: 1	Güvercin: 23
Gür: 1	Gizlenmek: 1
Gözden geçirmek (deyim): 1	Gevşemek: 1
Gölge: 1	Geniş: 1
Güz: 3	Görebilmek: 1
Göz kırpma (deyim): 1	Gram: 1
Görür görmez (ikileme): 1	Görülme: 1
Gece gündüz (ikileme): 1	Gürz: 3
Gözü tutmak (deyim): 1	Gürcistan (özel isim): 1
Geçit vermek (deyim): 1	Gütmek: 1

H

Hariciye: 1	Hastalık: 2
Hastane: 8	Hasta: 6
Hep: 9	Her: 29
Hayatî: 1	Hareket: 3
Hazırlanmak: 3	Hissetmek: 2
Hamam: 2	Herkes: 4
Hastabakıcı: 1	Halka: 7
Hoş: 1	Hayvan: 2
Hiç: 15	Hazırlamak: 4
Hazır: 2	Hâl: 20
Hak: 1	Hız: 3
Hepsi: 5	Halide (özel isim): 2
Hikaye: 4	Hanım: 5
Hür: 1	Harika: 1
Hırçın: 1	Haykırmak: 3
Hatta: 2	Henüz: 2
Hayata gülmek (deyim): 1	Hem: 7
Hava: 6	Hâlâ: 2
Ha: 4	Hemşehri: 1
Hayırlı olmak (deyim): 2	Hayır: 2
Hani: 5	Halletmek: 1
Hazır: 1	Havuz: 2
Harem: 2	Haydi: 4
Hangi: 5	Hatırlamak: 1
Heyecan: 3	Hırs: 1
Henüz: 1	Hop: 1
Habersiz: 1	Hamal: 2
Hemen: 8	Hasan (özel isim): 4
Hiddet: 1	Hayhay: 1
Hesaplamak: 1	Hediye: 1
Hoca: 2	Hakkı (özel isim): 2
Haber: 4	Huysuzlanmak: 1
Hızlı: 3	Helva: 1
Hayat: 1	Haremlik: 1
Hacettepe (özel isim): 3	Hitit (özel isim): 1
Hata: 1	Haris: 1
Hâcet: 4	Hızır: 4
Hazerfen (özel isim): 5	Havalanmak: 3
Halk: 2	Han: 44
Huzur: 1	Hüner: 1
Hışma uğramak (deyim): 1	Husûmet çekmek (deyim): 1
Harami: 1	Hoşluk: 1
Hayır(iyilik): 1	Hayırlı: 1

Hazine: 1
 Hele: 2
 Hakanlık: 1
 Hüküm: 1
 Hazırlık: 1
 Halı: 1

Hatuncuk: 4
 Hakan: 2
 Hesaplı: 2
 Halbuki: 1
 Hey: 1

I

Işık: 7
 Isıtmak: 1
 Issız: 1
 Irak: 1
 Ilık: 1

Istırap: 2
 Israr: 2
 Ismarlamak: 1
 Irmak: 2
 Isırmak: 1

İ

İçin: 33
 İçmek: 7
 İşlemek: 5
 İlaç: 2
 İnce: 1
 İş: 24
 İhtiyar: 9
 İçerlemek: 1
 İlke: 2
 İyi: 4
 İnce: 2
 İsyân: 1
 İç: 28
 İnsan: 15
 İğreti: 2
 İlçe: 2
 İlginç: 1
 İlgili: 1
 İskele: 5
 İştah: 3
 İtmek: 1
 İmkân: 1
 İkilik: 1
 İçi yanmak (deyim): 2
 İstanbullu (özel isim): 3
 İse: 3
 İstanbul: 5
 İşhanı: 1
 İlgilenmek: 1

İstemek: 19
 İçeri: 3
 İlk: 4
 İnme: 6
 İşaret: 1
 İle: 17
 İhtiyarlamak: 1
 İddia: 1
 İnanmak: 1
 İki: 26
 İş tutmak (deyim): 1
 İncelik: 1
 İkdâm: 1
 İş gördürmek (deyim): 1
 İlkel: 1
 İşte: 4
 İşitmek: 3
 İmek: 17
 İstif: 1
 İstek: 3
 İhtiyaç: 1
 İstinye: 1
 İndirmek: 1
 İstiklâl: 1
 İleri: 2
 İpek: 2
 İl: 1
 İlişmek: 1
 İstasyon: 1

İlgi: 1
 İzah: 1
 İslâmlaşmak: 1
 İlerlemek: 1
 İnanmak: 1
 İkinci: 2
 İtil (özel isim): 2
 İzlemek: 1
 İçi cız etmek (deyim): 1
 İrilik: 1
 İstikamet: 2
 İskete: 1
 İçecek: 1

İdeal: 1
 İyilik: 1
 İnanç: 1
 İkide bir (deyim): 1
 İnşallah: 1
 İnci: 1
 İri: 1
 İyi kötü (ikileme): 1
 İsim: 1
 İskemle: 1
 İşaret çakmak (deyim): 1
 İndirmek: 1
 İncinmek: 1

J

Jandarma: 5

K

Koğuş: 3
 Kurtulmak: 5
 Karşılama: 1
 Kapı: 14
 Kök: 1
 Kadın: 6
 Kolayca: 1
 Kaynamak: 1
 Kamaşmak: 1
 Ki: 29
 Kaybolmak: 5
 Kaçmak: 2
 Körük çekmek (deyim): 1
 Kalmak: 14
 Kolay gelsin (deyim): 1
 Kadar: 28
 Kaliteli: 1
 Kırk: 8
 Kişi: 9
 Kısım: 1
 Kitap: 2
 Karanlık: 2
 Küçükük: 1
 Koltuk: 2
 Kocaman: 2

Küçük: 40
 Kahraman: 1
 Korkmak: 5
 Kapanmak: 1
 Kendine bağlamak (deyim): 1
 Korku: 2
 Kendi: 36
 Kımıldamak: 2
 Koku: 5
 Kloroform: 1
 Kuvvetli: 1
 Koyunpazarı (özel isim): 1
 Küçülmek: 2
 Kilit: 1
 Kolay: 1
 Kapamak: 1
 Karşılıklı: 2
 Karışmak: 3
 Karşılık vermek (deyim): 1
 Kurt: 2
 Kış: 1
 Konserve: 2
 Kandırmak: 1
 Kol: 4
 Kardeş: 8

Kısmak: 1	Konu komşu (ikileme): 1
Kız: 13	Kayıp: 1
Kim: 14	Kakılıp kalmak (deyim): 1
Kuvvet: 3	Kuruş: 4
Kazanmak: 2	Kafa: 2
Komşu: 3	Koşmak: 9
Karadeniz (özel isim): 1	Kaptan: 15
Kamara: 2	Köy: 7
Kusura bakmak (deyim): 2	Kilometre: 1
Kader kısmet (ikileme): 1	Kaya: 1
Karın: 2	Kasaba: 2
Kulağına çalınmak (deyim): 1	Korkulmak: 1
Koca: 3	Konuk: 2
Kapılmak: 1	Kalkmak: 3
Kaybetmek: 3	Kurtarmak: 10
Kanlıca: 1	Karışmak: 1
Kimse: 5	Kırmızı: 2
Kayıkçı: 1	Kenar: 1
Keyifli: 1	Kendinden geçmek (deyim): 1
Köpürtmek: 1	Kahve: 4
Kaldırmak: 5	Kapatmak: 3
Kimsecik: 1	Kanepe: 4
Koyulmak: 1	Kır: 3
Koy: 1	Kanatlı: 1
Küfe: 8	Kurum: 2
Karşı: 7	Kuzu: 2
Kırmak: 3	Kullanmak: 1
Kişisel: 1	Kovalamak: 1
Kalın kalın (ikileme): 1	Kuvayı milliye (özel isim): 1
Karı: 3	Katılmak: 1
Kovaltı: 1	Koru: 1
Kurtulmak: 4	Kucak: 1
Kokmak: 1	Kabarış: 1
Koşturmak: 1	Körük: 1
Kar: 3	Kuşbaşı: 1
Kırıntı: 1	Kör: 1
Kur'an(özel isim): 1	Kımıldamak: 1
Kuş: 40	Kağrı: 1
Kafes: 11	Kahveci: 4
Karışık: 1	Kaç: 2
Kömür: 1	Kıstırmak: 1
Kıymet: 1	Konuşulmak: 1
Konuşmak: 8	Külah: 2
Kondurmak: 1	Kayseri (özel isim): 1
Kıvrınmak: 1	Kesilmek: 3
Karşılamak: 3	Kaygılanmak: 1
Kez: 2	Kent: 2
Kurtdereli (özel isim): 4	Kaydetmek: 1

Klasik: 1	Kral: 8
Kurulmak: 4	Koparmak: 1
Kızartma: 1	Kusur: 1
Kılık: 1	Kavuşmak: 1
Kule: 6	Koşuşmak: 2
Kanatlanmak: 1	Kadırga: 1
Konu: 1	Kalabalık: 1
Kanat: 3	Kapanmak: 1
Kısa kısa (ikileme): 2	Kımıldanmak: 1
Kayık: 1	Köşk: 2
Kazasız belasız (ikileme): 1	Kese: 1
Kıskanç: 1	Kalbur: 1
Kavuşturmak: 2	Kurban olmak (deyim): 1
Kasavet: 2	Kara kara (ikileme): 2
Keder: 1	Kul: 2
Kırılmak: 2	Kader: 1
Kuru: 2	Koyun: 1
Kara: 6	Kere: 1
Kuğu: 1	Kat: 1
Kimi: 2	Kıl: 1
Kan: 1	Kanat: 3
Korumak: 1	Kurumak: 1
Koparmak: 2	Koskoca: 1
Kızarmak: 2	Kaşlı: 1
Kızıl: 1	Kapkaranlılık: 1
Kovuk: 1	Kabul: 1
Kuzey: 2	Kurdurmak: 1
Kurt: 5	Kıpkızıl: 1
Kılıç: 2	Kocamak: 1
Kurultay: 1	Kent: 1
Kötü: 4	Kurtulabilmek: 1
Karşı gelmek (deyim): 1	Konmak: 3
Kapalı: 1	Kesmek: 1
Kemirmek: 2	Kelile (özel isim): 1
Küme küme (ikileme): 1	Kenar: 2
Küme: 1	Kocaman: 1
Konstantin (özel isim): 5	Kalın: 2
Kanı donmak (deyim): 1	Kavgasız: 1
Koyu: 1	Kısaltmak: 1
Koşturmak: 1	Kan dökmek (deyim): 3
Konuklamak: 2	Karadervent (özel isim): 2
Kale: 2	Kâfir: 9
Koyulmak: 1	Kardaş: 1
Kılavuz: 1	Kaplan: 1
Kılıç çalmak (deyim): 1	Kamçılama: 1
Kovmak: 1	Korkut (özel isim): 2
Karlı: 1	Kanlı kanlı (ikileme): 1
Kalabalık: 1	Kutlu: 1

Kılmak: 1

L

Lokma: 1

Lapa lapa (ikileme): 1

Leyla (özel isim): 1

Leke: 2

Lâkin: 1

Lira: 2

Latince (özel isim): 1

Lodos: 1

M

Müddet: 2

Mühim: 1

Müthiş: 1

Masa: 1

Meydana gelmek (deyim): 1

Manzara: 2

Meşgul: 2

Memduh (özel isim): 1

Mahlûk:

Muharebe: 1

Misafir: 2

Mehmet (özel isim): 6

Mürdüm: 1

Maşallah: 1

Merak: 1

Meslek: 2

Manevra: 1

Mal: 8

Mutluluk: 1

Mahmuz: 1

Meraklanmak: 2

Mendil: 1

Mustafa (özel isim): 4

Meğer: 1

Mektup: 4

Memnun: 2

Midas (özel isim): 8

Meyve: 1

Mînnet: 1

Merak etmek (deyim): 1

Maalesef: 1

Memleket: 4

Menekşe: 1

Meyvesiz: 1

Meydan: 5

Mırıltı: 1

Meydan bırakmak (deyim): 1

Maske: 1

Mini mini (ikileme): 2

Menteşe: 1

Mi: 43

Metin: 2

Meme: 1

Mümkün: 2

Mutlu: 3

Muhakkak: 1

Mahsus: 1

Millet: 6

Maaş: 1

Merdiven: 1

Memur: 1

Mektep: 2

Metre: 1

Mesafe: 1

Meraklı: 2

Mecnun: 1

Milli: 3

Müdür: 2

Müsabaka: 1

Milât: 1

Mitoloji: 1

Musibet: 1

Murat (IV.)(özel isim): 1

Mırıldanmak: 1

Murat (özel isim): 7

Mintan: 1

Masal: 2

Muradına ermek (deyim): 1

Mavi: 3
 Mevsim: 2
 Mavilik: 2
 Müzik: 1
 Mâni olmak (deyim): 1
 Müslüman: 1

Mütevazı: 1
 Mülayim: 1
 Mahalle: 1
 Mesut: 1
 Minnetsiz: 1

N

Not: 1
 Nasıl: 19
 Ne: 90
 Neşeli: 2
 Nine: 3
 Ne...ne: 2
 Nargile: 1
 Neşelenivermek: 1
 Namaz: 2
 Necati (özel isim): 4
 Nazır: 1
 Nazlı nazlı (ikileme): 1
 Nice: 1
 Nesli tükenmek (deyim): 1

Nefes almak (deyim): 4
 Nefes: 1
 Niçin: 1
 Neyse: 1
 Nihayet: 2
 Narin: 1
 Nal: 1
 Nimet: 1
 Nafile: 2
 Nehir: 2
 Nüfuzlu: 1
 Nar: 1
 Nefsinin hakkımı gözetmek (deyim): 1
 Nesne: 1

O

Ocak: 2
 Olmak: 136
 Ora: 12
 Okyanus: 1
 Omuz: 1
 Oysa: 1
 Olay: 3
 Ortadan yok olmak (deyim): 1
 Olabilmek: 1
 Oğul: 40
 Oyalanmak: 1
 Okunmak: 1
 Oh: 1
 Onlar: 11
 Operatör: 1
 Oğlan: 1
 Oturtmak: 2
 Oynayabilmek: 1
 Od düşmek (deyim): 1
 Ordu: 2

O: 111
 Orta: 6
 On: 5
 Olanak: 1
 Oturmak: 13
 Okşamak: 2
 Oda: 11
 Oldukça: 2
 Okul: 1
 Olta: 2
 Oyun: 1
 Oynamak: 5
 Okutmak: 1
 Okumak: 9
 Ortaya çıkmak (deyim): 1
 Ortalık: 1
 Okmeydanı (özel isim): 1
 Oğuz (özel isim): 39
 Otak: 3
 Ok: 8

Orman: 1
 Otuz: 1
 Olsa olsa (ikileme): 1

Oracık: 1
 Onmak: 1

Ö

Ön: 15
 Önce: 9
 Öğle: 2
 Ölçmek: 1
 Öteberi: 1
 Özenmek: 1
 Ömür: 2
 Öksüz: 1
 Önem: 2
 Öpücük: 1
 Öğretmenlik: 1
 Öğüt: 2
 Öfkelenmek: 3
 Örnek: 1
 Önlem: 1
 Ökse: 4
 Öldürmek: 1

Öte: 4
 Öyle: 27
 Öğrenmek: 5
 Örtülü: 1
 Ödemek: 1
 Öteki: 5
 Ölme: 4
 Öpmek: 6
 Örtmek: 1
 Öğretmen: 5
 Öyleyse: 1
 Ömürlü: 1
 Övmek: 1
 Özgür: 1
 Ötmek: 1
 Önüne düşmek (deyim): 1
 Öykü: 1

P

Pek: 11
 Para: 16
 Poyraz: 1
 Parmak: 2
 Pencere: 2
 Pandispanya: 1
 Peyami (özel isim): 1
 Pilav: 1
 Pazarlık: 1
 Pehlivan: 7
 Pişman: 1
 Paramparça: 1
 Peri: 1
 Paylaşmak: 1
 Poyraz: 1
 Pasin(özel isim): 1

Parça: 4
 Paket: 2
 Pahalanmak: 1
 Peş: 3
 Piyes: 1
 Pilavlık: 1
 Pamuk: 1
 Para etmemek (deyim): 1
 Parlak: 4
 Peki: 2
 Padişah: 18
 Parmağı ağzında kalmak (deyim): 1
 Pay: 2
 Parlamak: 1
 Parça parça (ikileme): 1

R

Reze: 1
 Rüstem (özel isim): 7
 Rahat: 2

Rastlamak: 1
 Rüzgârın uluması (deyim): 1
 Rahatsız: 4

Reçel: 1
 Reddetmek: 1
 Rağmen: 1
 Ruh: 1
 Recep (özel isim): 8
 Rahatsızlanmak: 1
 Rekât: 1
 Rahatça: 1
 Renk: 1
 Razi: 2
 Resim: 1

Rastlantı: 1
 Rastgele: 1
 Roman: 5
 Rüzgâr: 2
 Ruhü tütme (deyim): 1
 Rahatsızlık: 1
 Rivayet: 2
 Rüyaya dalmak (deyim): 1
 Renkli: 1
 Rüzgârsız: 1
 Rumili: 1

S

Sekiz: 2
 Sabah: 10
 Sarsmak: 2
 Sefer: 1
 Sararmak: 1
 Söylemek: 22
 Sessiz: 2
 Seçkin: 1
 Safa: 1
 Sonuç: 2
 Ses çıkarmamak (deyim): 1
 Sessizlik: 2
 Söz: 25
 Sonra: 33
 Söndürmek: 1
 Sormak: 15
 Sarı: 1
 Satmak: 9
 Soğuk: 3
 Süpürmek: 1
 Sokmak: 2
 Silah: 1
 Söz etmek (deyim): 1
 Sokak: 4
 Sayvan: 2
 Sığınmak: 2
 Sürüklemek: 1
 Susmak: 2
 Sunmak: 2
 Sakın: 2
 Sevmek: 6
 Sağ ol (deyim): 1
 Sahip: 1
 Seçmek: 1

Su: 10
 Ses: 23
 Sürüklenmek: 1
 Siz: 19
 Söndürmek: 1
 Sıcak: 3
 Seçmek: 1
 Son: 10
 Sakallı: 3
 Süslü: 1
 Sanat: 6
 Sen: 52
 Sökmek: 1
 Saygısızlık: 1
 Sahil: 2
 Savaş: 5
 Sevgi uyandırmak (deyim): 1
 Sarılmak: 2
 Sallamak: 1
 Sezmek: 1
 Sözcük: 1
 Sevimli: 2
 Söz vermek (deyim): 1
 Sızı: 1
 Savcı: 17
 Sözünü kesmek (deyim): 1
 Sıra: 7
 Sayılmak: 1
 Soru: 2
 Sözün gelişi (deyim): 1
 Sağlam: 2
 Sudan çıkmış balık gibi (deyim): 1
 Sağlamak: 1
 Sadeleştirmek: 2

Sıkmak: 1	Suluk: 1
Selamlık: 1	Sicim: 1
Saat: 6	Sevinç: 4
Saklamak: 2	Seyretmek: 3
Simitçi: 3	Simit: 11
Sanmak: 4	Sönmek: 1
Sağ sol (ikileme): 2	Suç: 1
Saklanmak 2	Sürmek: 8
Sene: 4	Sabahleyin: 2
Sapmak: 1	Safahat: 1
Soba: 1	Sevgi: 3
Soy sop (ikileme): 1	Sindirmek: 1
Saadet: 1	Sıcak sıcak (ikileme): 1
Sabretmek: 2	Solumak: 1
Sarmak: 2	Sol: 2
Sağ: 5	Sanki: 1
Sevinmek: 9	Saz: 2
Söylenmek: 2	Sessiz sessiz (ikileme): 1
Sert: 1	Saka: 3
Süzmek: 1	Sizlere ömür (deyim): 1
Satılmak: 2	Saygı: 2
Sivas (özel isim): 1	Sancı: 2
Saymanlık: 2	Sağlıklı: 2
Sağlık: 1	Sır: 3
Sporcu: 1	Sporculuk: 1
Saray: 4	Sofra: 2
Sevgili: 1	Sultan: 8
Sokaklara dökülmek (deyim): 1	Seyir: 1
Sır ermemek (deyim): 1	Süzülmek: 1
Sırt: 3	Sarayburnu (özel isim): 1
Sinanpaşa (özel isim): 1	Semt: 1
Saman: 1	Soy: 1
Sökülmek: 1	Sallamak: 2
Sümbül: 1	Saç: 4
Salkım salkım (ikileme): 1	Söğüt: 1
Seyran: 1	Serilip serpilmek (deyim): 1
Solmak: 1	Salınmak: 1
Sözü uzatmak (deyim): 1	Saçlı: 2
Süt: 1	Saçmak: 1
Sizler: 1	Sıkışık: 1
Sık sık (ikileme): 1	Sopa: 1
Serpmek: 1	Sürü: 1
Saye: 1	Süre: 1
Sonbahar: 2	Seferber etmek (deyim): 1
Sallapatılık: 1	Seslenmek: 2
Sertleşmek: 1	Sümbülî: 1
Serçe: 1	Sadaka: 1
Seccade: 1	Soylu: 1

Sancak: 1

Ş

Şey: 34
 Şekil: 3
 Şaşkınlık: 2
 Şehzadebaşı (özel isim): 1
 Şu: 8
 Şişe: 3
 Şekerli şekersiz (ikileme): 1
 Şuur: 1
 Şafak: 1
 Şikâyet: 1
 Şehit: 1
 Şart: 1
 Şeref: 2
 Şarap: 1
 Şifa: 1
 Şadımanlık: 1
 Şimdilik: 1
 Şairane: 1
 Şiir: 1

Şüphesiz: 2
 Şevket (özel isim): 1
 Şehremânet (özel isim): 1
 Şimdi: 11
 Şaşmak: 1
 Şerr: 1
 Şura: 1
 Şakak: 1
 Şarkı: 1
 Şehit olmak (deyim): 1
 Şart koşulmak (deyim): 1
 Şarkışla (özel isim): 1
 Şehir: 1
 Şöyle: 1
 Şenlik: 1
 Şaşırmak: 1
 Şaka: 1
 Şahit: 1
 Şahbaz: 1

T

Taraf: 4
 Tekrar: 2
 Taktırmak: 1
 Takıvermek: 1
 Telaş: 1
 Tanımak: 4
 Tramvay: 2
 Taşımak: 7
 Teyze: 4
 Temas: 1
 Tarih: 1
 Takunya: 1
 Terk: 1
 Tıpkı: 1
 Tok: 1
 Tekne: 1
 Telaş: 1
 Tertemiz: 1
 Takım: 2
 Tabla: 6
 Tenha: 1

Takmak: 6
 Titiz: 2
 Takılmak: 1
 Türülü: 1
 Toplamak: 8
 Türbe: 1
 Teneke: 5
 Tercüman: 4
 Taş: 2
 Tane: 11
 Tuhaf: 2
 Tabii: 1
 Tamamlamak: 1
 Tepe: 14
 Teşekkür: 2
 Talih: 1
 Temmuz: 1
 Tat: 1
 Tamam: 4
 Taraf: 6
 Tıkanmak: 1

Tavşan: 1	Tekme: 1
Teker meker (ikileme): 1	Tâ: 2
Ter: 1	Tedavi: 2
Tutmak: 11	Titremek: 2
Tek tük (ikileme): 2	Tesir: 1
Temizlik: 1	Tek: 4
Terlik: 1	Talih: 1
Tecrübe: 1	Tarık: 1
Ters: 1	Tanrı (özel isim): 12
Türkü: 2	Temiz: 2
Tip: 1	Torun: 3
Tel: 3	Tren: 2
Tahta: 1	Telefon: 2
Tanıtmak: 1	Telgraf: 1
Terslik: 1	Türkiye (özel isim): 1
Türk (özel isim): 15	Tarihçi: 1
Tamah: 2	Taş: 4
Tokmak: 1	Tamahkâr: 1
Tılsım: 1	Toparlanmak: 1
Tasmalı: 14	Tebrik: 1
Takdir: 1	Taç: 1
Taht: 1	Top: 1
Toprak: 6	Tatlı: 3
Tutunmak: 1	Taşmak: 1
Taş üstünde taş bırakmamak (deyim): 1	Tomurcuk: 1
Talihine küsmek (deyim): 1	Tam: 1
Tan: 1	Tüylü: 5
Toplatmak: 1	Tuzak: 3
Tehlike: 1	Tutulmak: 1
Tabiat: 1	Tüccar: 1
Tirşe: 1	Tutturmak: 1
Tanıdık: 1	Taklit: 1
Teşrin: 1	Tozlu: 2
Tavla: 1	Tutulmak: 1
Tutsak: 2	Töre: 1

U

Uzun: 6	Uyuşturucu: 1
Uzatılmak: 1	Uyumak: 3
Uzaklaşmak: 1	Ufacık: 3
Ufak: 4	Ufak tefek (ikileme): 1
Usta: 6	Uç: 4
Uzatmak: 6	Usül: 2
Uyandırmak: 1	Uzak: 3
Ummak: 4	Uygun: 2
Uşak: 2	Umursamak: 1
Usanmak: 1	Usulcacık: 1

Uğurlu: 1
 Uymak: 2
 Uykusuz: 1
 Uyuklamak: 2
 Uzman: 1
 Uzunca: 1
 Ulus: 2
 Uğurlamak: 1
 Usulca: 2
 Uzay: 1
 Uyanmak: 3
 Uluğ (özel isim): 4
 Ulu: 3

Ü

Üç: 24
 Üst üste (ikileme): 1
 Üzeri: 9
 Üstün tutmak (deyim): 3
 Üstelik: 1
 Üzüntülü: 1
 Ün almak (deyim): 1
 Üsküdar (özel isim): 2
 Üstüne titremek (deyim): 2
 Üstün: 1
 Üşüşmek: 2
 Üleşmek: 1

V

Ve: 70
 Vermek: 58
 Vakit: 6
 Vallahi: 2
 Varlık: 1
 Vaat: 1
 Verilmek: 1
 Vücut: 1
 Vuruşmak: 2

Y

Yanmak: 2
 Yapmak: 32
 Yan: 22
 Yer: 33
 Yıllarca: 1

Unutmak: 1
 Uçmak: 17
 Uyanabilmek: 2
 Ucuz: 1
 Uğramak: 3
 Uzanmak: 3
 Ufak: 1
 Uçabilmek: 1
 Uzaklaşmak: 2
 Umur: 1
 Utanç: 1
 Uyku: 1

Üst baş (ikileme): 1
 Üşenmek: 2
 Üst: 13
 Üzere: 1
 Üzgün: 1
 Ünlü: 1
 Üzüm: 2
 Üstelemek: 1
 Üçüncü: 2
 Ülke: 2
 Ün: 2

Var: 50
 Vurmak: 5
 Veda: 1
 Vapur: 8
 Vatan: 1
 Varmak: 6
 Veya: 1
 Vefat: 1

Yüzlü: 2
 Yapılmak: 4
 Yıl: 14
 Yaptırmak: 6
 Ya: 11

Yol: 9	Yetkili: 1
Yıldız: 5	Yaklaşmak: 1
Yaşamak: 10	Yanıt: 1
Yok: 15	Yazmak: 2
Yardım: 3	Yokuş: 2
Yalnız: 6	Yürümek: 13
Yatmak: 7	Yenmek: 2
Yırtmak: 2	Yedi: 1
Yirmi: 1	Yüz: 16
Yaş: 10	Yağmur: 1
Yakalanmak: 1	Yadigâr: 1
Yüzmek: 1	Yolcu: 2
Yemek: 13	Yavaşça: 1
Yemiş: 2	Yooo: 1
Yan gözle bakmak (deyim): 1	Yumuşak: 1
Yardım: 1	Yapabilmek: 1
Yanlış: 2	Yeni: 2
Yaz: 2	Yaramazlık: 1
Yem: 7	Yumak: 1
Yarabbi (özel isim): 1	Yiğit: 20
Yeniçeri: 1	Yakın: 1
Yanaşmak: 1	Yutkunmak: 1
Yirmilik: 1	Yürek: 2
Yiyebilmek: 1	Yer yarılıp içine girmek (deyim): 1
Yapılı: 1	Yaşlı: 1
Yavru: 2	Yüksüz: 1
Yetim: 2	
Yük: 1	Yokuşlu: 1
Yatak: 2	Yelkenli: 2
Yandırmak: 1	Yine: 6
Yerinde duramamak (deyim): 1	Yaylanmak: 1
Yumuşacık: 1	Yapışmak: 1
Yükselmek: 3	Yaratılmak: 1
Yakasaray (özel isim): 1	Yapılmak: 1
Yağmak: 2	Yapı: 2
Yavaş: 1	Yaramaz: 3
Yaramak: 1	Yavaş yavaş (ikileme): 2
Yarım: 1	Yarı: 6
Yalvarmak: 5	Yedirmek: 1
Yasak: 1	Yataklı: 2
Yer ayırtmak (deyim): 1	Yerleştirmek: 1
Yatırmak: 1	Yurt: 5
Yarışma: 3	Yaşlanmak: 1
Yaşlı: 1	Yetişmek: 1
Yahut: 1	Yıkanmak: 3
Yüzyıl: 1	Yüksekçe: 1
Yön: 3	Yüreğini ağzına getirmek (deyim): 1
Yer yurt (ikileme): 1	Yer gök (ikileme): 1

Yaradan: 1
 Yedi: 3
 Yakmak: 2
 Yeşil: 5
 Yüreği kan ağlamak (deyim): 1
 Yoksa: 1
 Yürecik: 1
 Yaprak yaprak (ikileme): 1
 Yıldız: 4
 Yürek: 1
 Yahut: 1
 Yola koyulmak (deyim): 1
 Yitirmek: 1
 Yanıtlamak: 2
 Yüreği atmak (deyim): 1
 Yavaşlamak: 1
 Yalnızlık: 1
 Yüce: 2
 Yola çıkmak (deyim): 1
 Yahşi: 4
 Yaşa girmek (deyim): 1
 Yetmek: 1
 Yeğ: 1
 Yaymak: 1

Z

Zincir: 3
 Zayıf: 2
 Zarif: 1
 Zahmet etmek (deyim): 1
 Zararsız: 1
 Zâbit: 1
 Ziyaret: 1
 Zorluk: 1
 Zeyrek: 1
 Zenginlik: 1

Yakarmak: 2
 Yüreğine koymak (deyim): 1
 Yolmak: 2
 Yolunu beklemek (deyim): 1
 Yel: 2
 Yaprak: 5
 Yüzünü güldürmek (deyim): 2
 Yedirmek: 1
 Yay: 10
 Yollamak: 1
 Yeleli: 4
 Yağı: 4
 Yararlanmak: 1
 Yakın: 4
 Yorulmak: 3
 Yapışmak: 1
 Yazıhane: 1
 Yerleşmek: 1
 Yeşillik: 1
 Yol almak (deyim): 1
 Yağmalamak: 2
 Yiyecek: 1
 Yola düşmek (deyim): 1

Zaman: 17
 Zor: 3
 Zavallı: 2
 Zemberek: 1
 Zararlı çıkmak (deyim): 1
 Zihin: 1
 Zevk: 1
 Zaten: 2
 Zahire: 1
 Zırh: 1

5.2. ANKET FORMUNDA YER ALAN YAZILI ANLATIMA GÖRE ÖĞRENCİLERİN SÖZ VARLIĞI İNCELEMESİ

A

Arkadaş: 80	Ayrılmak: 17
Ay: 11	Anne: 76
Abi: 33	Anlamak: 11
Ama: 95	Azıcık: 1
An: 48	Araba: 56
Adam: 28	Ana: 1
Ayak: 11	Aklına gelmek (deyim): 3
Aile: 19	Akşam: 20
Ağlamak: 15	Adi: 1
Acaba: 2	Artık: 13
Asıl: 3	Asker: 2
Asla: 6	Ateş: 1
Aynı: 2	Allah razı olsun (deyim): 1
Açıkça: 1	Arz: 1
Ağrı: 4	Altıncı: 9
Ayrılık: 4	Atmak: 24
Ara: 18	Aniden: 10
Az: 9	Abla: 10
Almak: 45	Anı: 10
Aramak: 4	Allah'a şükretmek (deyim): 1
Ameliyat: 16	Arka: 17
Altı: 6	Ağrımak: 2
Akraba: 5	Ateşler içinde yanmak (deyim): 1
Açmak: 2	Ateş: 1
Acı: 12	Anlatmak: 4
Aramak: 3	Aşırı: 2
Allah (özel isim): 3	Amca: 25
Adım atmak (deyim): 1	Açmak: 5
Arkadaşlık: 1	Afacan: 1
Annesizlik: 1	Acısını yüreğinde taşımak (deyim): 1
Aşağı: 10	Akıl: 3
Ayrı: 1	Ambulans: 2
Ağaç: 13	Alt: 5
At: 1	Alışmak: 1
Acımak: 1	Acayip: 1
Ağız: 3	Aydın: 1
Allah'a şükür (deyim): 1	Ayrılmak: 1
Aklından gitmemek (deyim): 1	Artmak: 3

Aç: 3
 Akü: 1
 Atlamak: 2
 Ad: 3
 Azalmak: 1
 Açıklanmak: 1
 Acı çekmek (deyim): 1
 Aldırmak: 1
 Atılmak: 1
 Aksilik: 2
 Affetmek: 1
 Anadolu (özel isim): 1
 Ağabey: 1
 Alıvermek: 1
 Aksiyon: 1

B

Bir: 341
 Baba: 60
 Belki: 11
 Bilmek: 16
 Bırakmak: 4
 Baygın: 1
 Başından geçmek (deyim): 8
 Büyük: 9
 Biz: 107
 Bütün: 8
 Başı dik gezmek (deyim): 1
 Bitmek: 8
 Biraz: 21
 Başa gelmek (deyim): 5
 Boyunca: 6
 Baş: 10
 Binmek: 30
 Bekçi: 1
 Başlamak: 33
 Başka: 8
 Beri: 6
 Benzin: 1
 Bitkin: 2
 Bakmak: 25
 Bağ: 3
 Bırakmak: 4
 Bambaşka: 1
 Bıçaklanmak: 1
 Birazcık: 1
 Bazen: 3

Antalya (özel isim): 1
 Anımsatmak: 1
 Ayırt: 1
 Alışmak: 1
 Araştırmak: 1
 Anlık: 1
 Ayakkabı: 1
 Ayva: 1
 Ahmet (özel isim): 1
 Adeta: 1
 Akmak: 2
 Anayol: 1
 Asılmak: 1
 Akvaryum: 1
 Alarm: 1

Ben: 323
 Bu: 98
 Bisiklet: 38
 Beş: 21
 Basmak: 1
 Birlik: 11
 Boşluk: 1
 Birdenbire: 2
 Büyüme: 2
 Bulunmak: 2
 Boğaz: 2
 Bunlar: 5
 Bile: 5
 Bardak: 1
 Boğulmak: 2
 Beraber: 10
 Bahçe: 7
 Böyle: 15
 Birden: 9
 Böylece: 1
 Beklemek: 5
 Bacak: 6
 Bıkmak: 1
 Bulmak: 13
 Buz: 1
 Balık: 4
 Beşinci: 3
 Bıçak: 4
 Babasızlık: 1
 Bağırma: 7

Bahsetmek: 1
 Burnunda tütme (deyim): 1
 Bilinçsiz: 1
 Beden: 4
 Bozuk: 1
 Bayar (özel isim): 1
 Başlangıç: 1
 Bağlamak: 1
 Basmak: 1
 Bayram: 2
 Bozulmak: 3
 Bodrum: 1
 Boş: 1
 Bunlar: 1
 Bitirmek: 1
 Bulaşık: 1
 Bezli: 1
 Bağırma: 1
 Başsağlığı: 1
 Bulunmak: 2
 Buz: 2

 Böcek: 1
 Bursluluk: 1
 Burkmak: 1
 Burun: 1
 Başına dert olmak (deyim): 1
 Bey: 4
 Bin: 3

C

Canından çok sevmek (deyim): 1
 Cesur: 1
 Can: 2
 Civar: 1
 Canavar: 1
 Cenaze: 1
 Cami: 1
 Ceza: 1

Ç

Çok: 177
 Çıkmak: 46
 Çocuk: 277
 Çakmak: 1
 Çoğalmak: 1

Bozukluk: 1
 Bayılmak: 3
 Başına toplanmak (deyim): 1
 Bindirmek: 1
 Bıraktırmak: 1
 Birinci: 2
 Beyin: 4
 Bazı: 3
 Baş: 1
 Bakkal: 1
 Bafa: 1
 Birbiri: 3
 Bırakılmak: 1
 Baş sağlığı dilemek (deyim): 1
 Babaanne: 6
 Balta: 1
 Balkon: 3
 Boy: 2
 Bitirmek: 1
 Bayağı: 3
 Borlu (özel isim): 1
 Boşaltmak: 2
 Belli: 1
 Bölmek: 1
 Batmak: 1
 Birleşmek: 1
 Büsbüyük: 1
 Bakılmak: 1

Canından parça kopmak (deyim): 1
 Ciddi: 2
 Cevap: 1
 Celal (özel isim): 1
 Cam: 3
 Cep: 1
 Canı sıkılmak (deyim): 2

Çarpma: 25
 Çünkü: 23
 Çalışma: 19
 Çıkartılmak: 1
 Çağırma: 5

Çırlıçiplak: 1
 Çılgına dönmek (deyim): 1
 Çekinmek: 1
 Çırac: 1
 Çomak: 2
 Çobanlık: 1
 Çalınmak: 1
 Çam: 1
 Çoluk çocuk (ikileme): 1
 Çatıkati: 1
 Çaktırmak: 1
 Çeşme: 4
 Çanta: 2
 Çay: 1
 Çıt çıkmamak (deyim): 1
 Çatmak: 1
 Çekici: 1

D

Defter: 3
 Değil: 13
 Direksiyon: 4
 Demek: 84
 Defa: 8
 Ders olmak (deyim): 1
 Dolu: 4
 Denemek: 1
 Düşünmek: 7
 Dal: 8
 Ders: 9
 Dikkatsizlik: 1
 Dayı: 12
 Dolaşmak: 9
 Değmek: 1
 Dans: 1
 Darmadağın: 1
 Düdüklü: 1
 Dışarı: 5
 Dindirmek: 1
 Dert: 1
 Derece: 1
 Damar: 1
 Dökmek: 2
 Dikkat: 3
 Dost: 1
 Delik: 5
 Dede: 6

Çırpınmak: 1
 Çekmek: 4
 Çarşı: 4
 Çıkarmak: 4
 Çoban: 3
 Çaba: 1
 Çalmak: 5
 Çevirmek: 1
 Çıkıkçı: 1
 Çatı: 1
 Çekirdek: 6
 Çığlık: 1
 Çığlık atmak (deyim): 1
 Çıkış: 2
 Çukur: 3
 Çıgli (özel isim): 1

De: 142
 Daha: 39
 Düşmek: 38
 Dün: 1
 Duymak: 6
 Düğün: 14
 Davranış: 4
 Durmak: 18
 Doktor: 22
 Dünya: 1
 Durum: 5
 Dağ: 7
 Dere: 2
 Direk: 4
 Dağılmak: 1
 Diğer: 5
 Dayanmak: 5
 Düdük: 2
 Dinmek: 1
 Dört: 8
 Dalmak: 2
 Dokuz: 1
 Dayanabilmek: 1
 Dönmek: 14
 Davranmak: 2
 Dönem: 2
 Dinlemek: 2
 Durdurmak: 2

Dövmek: 5
 Düzeltmek: 1
 Dam: 3
 Dakika: 5
 Deniz: 3
 Devrilmek: 3
 Düşünce: 1
 Dolmak: 1
 Dikiş: 6
 Dirsek: 2
 Demirci (özel isim): 4
 Dört dönmek (deyim): 2
 Darmadağın: 1
 Düzgün: 1
 Devam: 4
 Delinmek: 1
 Devekuşu: 1
 Dirilmek: 1
 Duvar: 1
 Duygulanmak: 1
 Dik: 1
 Dikleşmek: 1
 Düz: 1
 Dere: 1
 Dengesini kaybetmek (deyim): 1
 Dar: 1

Düzelmek: 4
 Düzelve: 1
 Dil: 1
 Direnmek: 1
 Dondurma: 1
 Değıştirmek: 1
 Düşürmek: 2
 Dolap: 2
 Dördüncü: 3
 Doğal: 1
 Dönüş: 1
 Darbe: 1
 Doğru: 5
 Deneme: 1
 Dalga geçmek (deyim): 1
 Deve: 2
 Dikkatli: 3
 Direk: 2
 Doğum: 2
 Dağıtmak: 1
 Dilemek: 1
 Düzleşmek: 1
 Diken: 2
 Denge: 2
 Döndürmek: 1
 Deri: 1

E

Erzurum (özel isim): 3
 El: 19
 Eğlenmek: 9
 Eğer: 4
 Eğlence: 6
 Etmek: 48
 Evet: 2
 Erken: 1
 Emine (özel isim): 1
 Etki: 1
 Elinden geleni ardına koymamak
 (deyim): 1
 Ecel: 1
 Eziyet: 1
 Erkek: 2
 Emre (özel isim): 1
 Ezmek: 1
 Eyvah: 2

En: 27
 Enişte: 2
 Ev: 63
 Eli ayağı dolaşmak (deyim): 1
 Eğlenceli: 2
 Eşya: 7
 Eski: 12
 Ertesi: 3
 Etraf: 3
 Esna: 1
 Emniyet: 1
 Ettirmek: 1
 Ege (özel isim): 1
 Eğitim: 1
 Evlat: 1
 Edinmek: 1

F

Felç: 1	Feci: 2
Fakat: 2	Fenalaşmak: 2
Falan: 2	Fark: 2
Fikret (özel isim): 1	Fors: 1
Fotoğraf: 1	Fen: 2
Fuar: 3	Fevkalade: 1
Fazla: 4	Fedakârlık: 1
Fark: 2	Fatih (özel isim): 4
Fren: 9	Futbol: 1
Filan: 2	Farksız: 1

G

Geçmek: 51	Gitmek: 164
Götürmek: 23	Gün: 126
Gerçek: 1	Gelmek: 110
Gibi: 15	Görebilmek: 1
Görmek: 36	Gayet: 1
Güzel: 24	Gürültü: 1
Gelecek: 1	Gezmek: 20
Göz: 11	Gözünün önünden gitmemek (deyim): 1
Getirmek: 8	Geçirmek: 8
Gül: 1	Güçlük çekmek (deyim): 1
Gene: 3	Garip garip (ikileme): 1
Gök gürlemesi (deyim): 1	Gülmek: 3
Gerek: 4	Gelin: 2
Gece: 4	Gözüne uyku girmemek (deyim): 1
Gerekmek: 4	Gelip çatmak (deyim): 1
Gidebilmek: 1	Git gide (deyim): 1
Gözleri yaşarmak (deyim): 1	Gürle (özel isim) : 2
Geri: 10	Genel: 1
Genellikle: 1	Girmek: 10
Güvercin: 9	Göndermek: 2
Göstermek: 5	Gol: 2
Göz açıp kapayana kadar (deyim): 1	Geç: 2
Göl: 1	Göğüs: 1
Gururuna yedirememek (deyim): 1	Gar: 1
Gizli: 1	Günü güne salmak (deyim): 1
Gezi: 4	Gölet: 2
Güzel güzel (ikileme): 1	Görünmek: 1
Günlük: 1	Gemi: 1

H

Herkes: 27	Hemen: 20
Hastane: 29	Hoca: 5
Hiç: 61	Hafızasını kaybetmek (deyim): 1
Her: 39	Hâlâ: 21
Hayal kırıklığına uğramak (deyim): 1	Hissetmek: 5
His: 1	Hayat: 17
Hayır: 2	Hoş gelmek (deyim): 1
Hazırlanmak: 2	Hâl: 12
Heyecanlanmak: 2	Hareket: 1
Hep: 17	Hastalık: 4
Hasta: 5	Hem...hem: 5
Hafta: 7	Hepsi: 7
Hayatı sönmek (deyim): 1	Hazırlık: 3
Huzurlu: 1	Hüzünlü: 1
Halı: 1	Heyecan: 4
Hızlanmak: 1	Hepsi: 1
Hayvan: 8	Halk: 1
Hain: 1	Hazırlamak: 2
Halbuki: 1	Hakkı: 1
Helâl: 1	Hakkını yemek (deyim): 2
Hata: 4	Hatırlamak: 10
Heves: 1	Haber: 6
Hayal: 1	Haraç: 2
Hüseyin(özel isim): 4	Heyecanlı: 7
Hecesiz: 1	Hedeflemek: 1
Hikâye: 1	Hız: 3
Hazır: 1	Hızlı: 5
Hırs: 1	Hırsız: 5
Hafif: 1	Hava: 2
Hadi: 1	Hatıra: 1
Haydi: 1	Hayır gelmemek (deyim): 1
Hanım: 1	Harcamak: 1
Hasan (özel isim): 1	Hafifçe: 1
Havalanmak: 3	Havale geçirmek (deyim): 2
Hayatını kaybetmek (deyim): 1	Hamdi (özel isim): 3
Hisar: 1	Hızlı hızlı (ikileme): 1
Hidrolik: 1	Hava atmak (deyim): 1

I

Isırmak: 1	Ihlamur: 1
Israr: 2	

İ

İçin: 53	İşte: 8
İç: 17	İkinci: 1
İzlemek: 1	İçmek: 4
İlk: 19	İle: 9
İçi cız etmek (deyim): 1	İnsan: 24
İse: 13	İnanmak: 8
İstemek: 35	İyilik: 1
İzmir(özel isim): 12	İyileşmek: 6
İşlemek: 1	İki: 32
İçirmek: 1	İlkokul: 2
İçinde korku birikmek (deyim): 1	İnmek: 13
İş: 9	İçi ürpermek (deyim): 1
İlerlemek: 1	İstek: 1
İlgilenmek: 1	İşçi: 1
İndirmek: 1	İlaç: 1
İmek: 6	İçi rahatlamak (deyim): 1
İhtiyaç: 1	İşyeri: 1
İyi: 16	İkinci: 5
İncir: 6	İyice: 3
İz: 1	İp: 2
İlişki: 3	İndirmek: 1
İzin: 3	İtiş tıkış (ikileme): 1
İçine doğmak (deyim): 1	İleri: 2
İlkbahar: 1	İcikler (özel isim): 1
İlköğretim: 1	İngilizce: 1
İyi geçinmek (deyim): 1	İsim: 1
İğne: 1	İkram: 1
İçeri: 3	İlginç: 1
İsmail(özel isim): 2	İbrahim(özel isim): 1

K

Kitap: 3	Kardeş: 28
Kadar: 30	Kötü: 14
Kültür: 1	Kaçmak: 15
Kaza: 24	Kafa: 9
Kanamak: 2	Karşılaşmak: 3
Kaymak: 8	Kaybetmek: 5
Konuşmak: 11	Karşı: 16
Koşmak: 19	Kendi: 19
Köpek: 21	Korku: 11
Korkunç: 11	Komşu: 16
Korkmak: 44	Kimi: 4

Ki: 36	Korumak: 3
Kullanmak: 3	Karar vermek (deyim): 1
Kızamık: 2	Küçük: 25
Kurtulmak: 8	Kaldırmak: 3
Kız: 36	Komple: 1
Kopmak: 3	Kişi: 23
Kaç: 8	Kompozisyon: 4
Kalkmak: 10	Kez: 4
Karışmak: 1	Kere: 7
Kazanmak: 7	Kanal: 2
Kurtarmak: 6	Kavga: 6
Koparmak: 2	Kimse: 10
Kırılmak: 8	Kalmak: 27
Küçükbaş: 1	Korku bastırmak (deyim): 1
Kesmek: 5	Kusmak: 1
Küsmek: 2	Kına: 1
Kontrol: 1	Kısım: 2
Kapı kapı (ikileme): 1	Kocakarı: 1
Kapak: 2	Kurtulabilmek: 1
Korkutmak: 2	Kaybolmak: 6
Kurmak: 3	Kaçırmak: 2
Karne: 8	Kıskanmak: 1
Keşke: 2	Kuzen: 1
Kritik: 1	Kendinden geçmek (deyim): 1
Kesin: 1	Kovalamak: 1
Komik: 1	Kızmak: 4
Karar: 1	Koku: 1
Köy: 17	Kadın: 1
Kolonya: 1	Koymak: 5
Kuş: 1	Kırık: 2
Kedi: 5	Küçücük: 1
Karın: 1	Kanamak: 1
Kol: 13	Kalp: 2
Kriz: 2	Kırmak: 6
Katılmak: 1	Kapmaca: 1
Kickboks: 1	Kupa: 1
Kan: 6	Kendine gelememek (deyim): 1
Kilometre: 1	Kimya: 1
Koyulmak: 2	Kapatmak: 1
Karton: 1	Kafes: 1
Kar: 4	Kartopu: 1
Kum: 1	Katil: 1
Kuruş: 1	Kıyafet: 1
Kira: 1	Kaldırılmak: 1
Kola: 2	Keçi: 5
Kumsal: 2	Korna: 1
Kenar: 4	Kaya: 4
Koltuk: 4	Kutlama: 1

Kapatmak: 1
 Kontak: 1
 Kırıkçı: 1
 Kesilmek: 3
 Kayısı: 3
 Konu: 1
 Katılmak: 1
 Kovalamak: 2
 Kolaylık: 1
 Kale: 1
 Kasa: 1
 Kapı: 6
 Kaş: 1
 Kanser: 1
 Koşturmak: 2
 Kat: 1
 Kılmak: 1
 Korkulu: 1
 Komşuluk: 2
 Kuraklık: 1
 Kavis: 1
 Kavanoz: 2
 Konser: 1
 Konak: 1

L

Lise: 3
 Lazım: 2

M

Mahalle: 5
 Masraf: 2
 Mi: 11
 Mutluluk: 1
 Mutlu: 11
 Merhaba: 3
 Masada kalmak (deyim): 1
 Manisa (özel isim): 2
 Masa: 1
 Mesele: 1
 Mide: 3
 Maç: 6
 Milas(özel isim): 2
 Merkez: 1
 Makinist: 1
 Market: 2

Kararmak: 1
 Kayıt: 1
 Kangren: 1
 Kiremit: 1
 Kim: 2
 Kolay: 1
 Kitlemek: 1
 Kütahya(özel isim): 1
 Kaynak: 1
 Kafaya takmak (deyim): 1
 Koyun: 2
 Kemalpaşa (özel isim): 1
 Köşk: 2
 Kızamık: 1
 Kafayı yemek (deyim): 1
 Kucaklamak: 1
 Kağan (özel isim): 1
 Kabul: 1
 Kısa: 1
 Kaplıca: 1
 Kurban: 2
 Kirpik: 1
 Kıpkırmızı: 1

Lütfü(özel isim): 1

Motosiklet: 11
 Mayıs: 2
 Muhteşem: 1
 Memnun: 2
 Mezarlık: 2
 Midesi bulanmak (deyim): 1
 Metre: 5
 Merhem: 1
 Meğer: 1
 Merak: 4
 Mendil: 1
 Millet: 1
 Muğla (özel isim): 2
 Motor: 11
 Müdür: 5
 Mangal: 1

Maalesef: 2
 Makine: 1
 Mosmor: 1
 Muayene: 1
 Meraklı: 1
 Müdahale: 1
 Manzara: 1

Mevlâ: 1
 Mümkün: 1
 Müthiş: 2
 Merdiven: 2
 Mecbur: 1
 Marmaris(özel isim): 4

N

Ne: 31
 Neden: 7
 Nefes almak (deyim): 1
 Ne ekersen onu biçersin (atasözü): 1
 Nefes: 2
 Nefret: 2
 Nisan: 1
 Namaz: 1

Nasıl: 6
 Not: 5
 Neyse: 4
 Nazif: 1
 Neşesi kesilmek (deyim): 1
 Nere: 6
 Nokta: 1

O

Olay: 51
 Olmak: 161
 Oynamak: 27
 Okul: 27
 Ora: 74
 Onlar: 27
 Ortılığı kaplamak (deyim): 1
 Otobüs: 13
 Onsuz: 1
 Otuz: 1
 Okumak: 10
 Ormanlık: 1
 OKS(ortaöğretim kurumları sınavı) (özel isim): 1
 Olta: 1

O: 206
 Oyun: 7
 Orta: 5
 Oturmak: 13
 Oyuncak: 2
 Olay çıkmak (deyim): 1
 Odun: 1
 Ova: 2
 On: 14
 Oğul: 18
 Oğuzhan (özel isim): 1
 Olan biten (deyim): 1
 Ocak: 1
 Olabilmek: 1

Ö

Öğretmen: 25
 Öğrenmek: 9
 Ön: 25
 Önce: 17
 Ölüm: 4
 Önünü kesmek (deyim): 2
 Öldürmek: 5
 Örnek: 3
 Öğretmek: 1

Özlemek: 5
 Önemli: 4
 Ölmek: 21
 Öyle: 6
 Öğrenci: 2
 Öğretmenlik: 1
 Öfke: 3
 Ölçmek: 1
 Öğretilmek: 1

Özür: 1

Öğle: 1

P

Pedal: 2

Perişan: 3

Pantolon: 1

Parçalamak: 1

Piknik: 17

Para: 14

Pasta: 4

Pişman: 6

Pişirmek: 1

Puan: 2

Poşet: 4

Peş: 1

Protez: 1

Paten: 3

Piştı: 1

Pazartesi: 1

Patlamak: 4

Paça: 1

Peki: 2

Park: 5

Parti: 4

Pazar: 3

Prences: 1

Paylaşmak: 2

Pencere: 1

Plan: 2

Pek: 3

Polis: 5

Pist: 1

Pansuman: 1

R

Rağmen: 3

Refakatçi: 1

Rahatsızlanmak: 1

Ray: 1

Rize(özel isim): 2

Rahatlatmak: 1

Rahatsız: 1

Rahatlamak: 1

Rahmetle anmak (deyim): 1

S

Sonra: 125

Sahip: 1

Salı: 2

Son nefesini vermek (deyim): 1

Sevmek: 23

Söz: 3

Sıra: 11

Sürdürebilmek: 1

Saye: 4

Siz: 12

Sanki: 2

Su: 12

Sınıf: 33

Sevinmek: 8

Saat: 14

Sonsuz: 2

Söylemek: 20

Sadece: 11

Sevgili: 4

Sabah: 11

Son: 22

Sigara: 2

Sonu olmak (deyim): 1

Silah: 8

Sivilce: 1

Sürünmek: 1

Sene: 10

Saygı: 1

Sürmek: 8

Salıncak: 4

Süre: 2

Ses: 5

Söylenti çıkmak (deyim): 1

Sarı: 1

Sağ salim (ikileme): 1
 Sırılısıklam: 1
 Saklamak: 1
 Sormak: 11
 Sol: 5
 Sevgi: 4
 Sadaka: 1
 Saçma: 1
 Sınav: 9
 Saygılı: 3
 Sekiz: 4
 Sorun: 1
 Sevim(özel isim): 1
 Sirtüstü: 1
 Saldırmak: 3
 Sen: 2
 Serbest: 1
 Sağ: 3
 Sıkıştırmak: 2
 Sinyal: 1
 Sıkışmak: 1
 Sargı: 1
 Sarmak: 2
 Sanmak: 3
 Saklı: 1
 Selâ: 1
 Soğuk: 1
 Sebep: 2
 Sürüklemek: 1
 Sidas (özel isim): 1
 Saraycık (özel isim): 1
 Sinir: 1
 Sokak: 1
 Salihli (özel isim): 2
 Sancı: 1
 Sokmak: 1
 Salmak: 2
 Sıkmaq: 2
 Sürat: 1
 Sürüngen: 2
 Suçlanmak: 1

Ş

Şaşkınlık: 1
 Şimdi: 8
 Şimşek: 2
 Şekil: 1

Sünnet: 2
 Sürü: 6
 Süleyman (özel isim): 1
 Saçmasapan: 1
 Sakinleştirmek: 2
 Susmak: 1
 Seçmek: 1
 Sevinçli: 3
 Sosyal: 1
 Sekizinci: 3
 Süzölmek: 1
 Sıkılmak: 1
 Sıfır: 1
 Selam: 1
 Sakatlamak: 1
 Sürekli: 1
 Saatlerce: 1
 Sırt: 3
 Stad: 2
 Söndürmek: 1
 Savaş: 1
 Sakın: 1
 Sıkıca: 1
 Sefer: 1
 Sağ ol (deyim): 1
 Sarhoş: 1
 Soğukkanlı: 1
 Sökmek: 1
 Sart (özel isim): 1
 Sonuç: 1
 Sağlık: 1
 Son nefesini vermek (deyim): 1
 Sallamak: 1
 Sıkışmak: 1
 Silgi: 4
 Saha: 3
 Sinan (özel isim): 1
 Sağlamak: 1
 Sürdürmek: 1
 Suçlu: 5
 Surat: 1

Şu: 1
 Şuurunu kaybetmek (deyim): 1
 Şaşırmak: 6
 Şey: 48

Şu: 14
 Şişmek: 5
 Şirket: 1
 Şiddet: 1
 Şekil: 1
 Şeyma (özel isim): 1
 Şaka: 3

Şükür: 1
 Şaşmak: 1
 Şok: 1
 Şikâyet: 1
 Şoför: 3
 Şımarıklık: 1

T

Tatil: 15
 Takla atmak (deyim): 1
 Televizyon: 1
 Turp gibi (deyim): 1
 Tabi: 10
 Tarla: 4
 Taraf: 9
 Tedirgin: 1
 Tam: 11
 Tır: 1
 Talihsizlik: 1
 Tencere: 4
 Tedirginlik: 1
 Telaş: 3
 Tutmak: 14
 Takdir: 1
 Telefon: 8
 Toycu (özel isim): 1
 Tırmanmak: 4
 Titremek: 2
 Tur atmak (deyim): 1
 Tutunmak: 1
 Tokat: 3
 Tebrik: 1
 Takım: 1
 Taşımak: 1
 Taş: 7
 Temiz: 1
 Tariş (özel isim): 1
 Tavuk: 5
 Tütün: 1
 Tarla: 2
 Takmak: 3
 Telaş sarmak (deyim): 1
 Trafik: 3
 Tanışmak: 4
 Toparlamak: 1
 Turgutlu (özel isim): 4

Taksi: 2
 Tüm: 3
 Tanımak: 6
 Tren: 25
 Top: 12
 Tutulmak: 1
 Toplamak: 8
 Teyze: 9
 Trafikli: 1
 Tanık: 1
 Tek: 4
 Tamam: 3
 Telaşlanmak: 1
 Teşekkür: 6
 Türkçe(özel isim): 2
 Tane: 9
 Toplum: 3
 Taze: 2
 Tüy: 1
 Tuğla: 2
 Tekerlek: 3
 Tekme: 2
 Tekrar: 3
 Teneffüs: 1
 Tur: 2
 Tamamlamak: 1
 Takla: 5
 Tutuksuz: 1
 Türlü: 1
 Taksi: 3
 Traktör: 7
 Tatlı: 4
 Takılmak: 3
 Toplanmak: 1
 Tepe: 2
 Tayin: 1
 Takma: 1
 Timsah: 1

Torun: 1
 Taşınmak: 2
 Tütün: 1
 Transit: 1
 Tekne: 1

Tereddüt: 1
 Teker: 2
 Tümsek: 1
 Tecrübeli: 1

U

Unutmak: 53
 Uğraşmak: 5
 Uyanmak: 1
 Ufak: 1
 Uzaklık: 1
 Utangaç: 1
 Ulu: 1
 Uzanmak: 1
 Uslanmak: 1
 Uyandırmak: 1
 Uyutmak: 1
 Uçmak: 1
 Ucuz atlatmak (deyim): 1

Unutulmak: 3
 Uğurlamak: 1
 Ulaşmak: 1
 Umut: 1
 Uzatmak: 1
 Uzun: 4
 Urfa(özel isim): 5
 Uyumak: 3
 Uzak: 1
 Uyarmak: 1
 Utanmak: 1
 Uçurum: 2
 Uç: 1

Ü

Üzüntülü: 1
 Üç: 18
 Ürkmek: 2
 Üzüm: 3
 Üzmek: 1
 Üçüncü: 1

Üzölmek: 15
 Üzere: 2
 Üst: 11
 Üzeri: 6
 Üniversite: 1

V

Ve: 258
 Vakit: 3
 Vermek: 20
 Vurmak: 5
 Veda: 1
 Vefat: 2
 Voleybol: 1
 Viraj: 1

Var: 54
 Vücut: 1
 Vali: 4
 Veya: 7
 Varmak: 3
 Verilmek: 1
 Vites: 3

Y

Yaz: 9
 Yeni: 5
 Yol: 34

Yanmak: 2
 Yer: 41
 Yaralanmak: 2

Yapmak: 40	Yamultmak: 1
Yara: 3	Yemek:22
Yok: 15	Yazmak: 5
Yakalanmak: 3	Yaşam: 1
Yaş: 20	Yaşamak: 12
Yüksek: 3	Yardım: 11
Yüz: 18	Yön: 1
Yine: 11	Yakalamak: 2
Yağmur: 9	Yağmak: 5
Yarım: 2	Yanı: 3
Yan: 38	Yalnız: 3
Yenge: 8	Yürümek: 11
Yakın: 2	Ya: 5
Yaklaşmak: 5	Yaralanmak: 4
Yeter: 1	Yola koyulmak (deyim): 1
Yaralı: 2	Yıl: 9
Yatmak: 4	Yatırmak: 3
Yumurta: 2	Yokluk: 1
Yaklaşık: 1	Yakartop: 1
Yedi: 6	Yüz yüze gelmek (deyim): 1
Yelken: 1	Yepyeni: 1
Yıkmak: 1	Yapabilmek: 1
Yaşatmak: 1	Yuva: 5
Yüksek: 1	Yavru: 6
Yarı: 2	Yararlı: 1
Yarış: 1	Yılan: 14
Yolculuk: 9	Yavaş yavaş (ikileme): 1
Yargılanmak: 1	Yalvarmak: 3
Yaramak: 1	Yapılmak: 3
Yiyecek: 1	Yirmi: 3
Yiyecek: 1	Yağmurlu: 1
Yıkamak: 3	Yapıştırıcı: 1
Yapıştırmak: 1	Ya...yada: 1
Yanlı: 2	Yetmiş: 1
Yemyeşil: 1	Yorgun: 1
Yara bere (ikileme): 1	Ya da: 1
Yürüyebilmek: 1	Yukarı: 3
Yarmak: 1	Yalan: 2
Yetişmek: 3	Yedek: 1
Yurt: 2	Yüzmek: 3
Yaramaz: 2	Yakarmak: 1
Yavaş: 1	Yokuş: 6
Yerin dibine girmek (deyim): 1	Yavuz: 1
Yavaşlamak: 1	Yaptırmak: 1
Yarın: 1	Yüz (sayı): 2
Yuvarlanmak: 1	Yazı: 1
Yazılmak: 1	Yüzülmek: 1
Yanılmak: 1	Yaşlı: 3

Yer kapmak (deyim): 1

Z

Zaman: 50

Zamanın su gibi akması (deyim): 1

Zor: 49

Zaten: 4

Zekeriya (özel isim): 1

Zıplamak: 1

Zil 1

Zarar: 1

Zannetmek: 2

Zincir: 3

Zehir: 1

Zaman zaman (ikileme): 1

Zar zor (ikileme): 1

5.3.ÖĞRENCİLERE UYGULANAN ANKET BULGULARI VE YORUMLARI

1. ‘Türkçe dersini ne kadar seviyorsunuz?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 1

Öğrencilerin Türkçe dersini sevme düzeyleri:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hiç sevmiyorum	2	1,3
Az	15	9,5
Oldukça	53	33,5
Çok	88	55,7
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin Türkçe dersini sevmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Çok (3) Oldukça (2) Az (1) Hiç sevmiyorum

Tablo 1 incelendiğinde; ilgili soruyu, 158 öğrenciden 2’sinin (%1,3) ‘Hiç sevmiyorum’, 15’inin (%9,5) ‘Az’, 53’ünün (%33,5) ‘Oldukça’ ve 88’inin (%55,7) ‘Çok’ şeklinde cevapladığı görülmektedir. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama, 4 üzerinden 3,44 bulunmuştur. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin Türkçe dersini sevme düzeyleri “oldukça” ile “çok” arasındadır. Öğrencilerin Türkçe dersini yeterli düzeyde sevdikleri söylenebilir.

Öğrencilerin Türkçe dersini sevme düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi kullanılarak belirlenmiştir. Sonuçlar aşağıda Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğrencilerin Türkçe dersini sevme düzeylerinin cinsiyete göre farklılığı için t testi tablosu:

	Cins	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	T değeri	P (Anlamlılık düzeyi)
Türkçe dersini ne kadar sevdiği	Kız	79	3,62	3,315	0,001
	Erkek	79	3,25	3,315	

Tablo 2’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin Türkçe’yi sevme düzeylerine yönelik cevaplarına ait aritmetik ortalama 3,62 iken erkek öğrenciler için 3,25’tir. Bu iki aritmetik ortalama arasındaki fark $P=0,001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerin Türkçe’yi sevme düzeyleri erkek öğrencilerden daha fazladır.

2. ‘Ders dışında, tatilde olaya dayalı (hikâye, roman, tiyatro) eserler okuyor musun?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 3

Öğrencilerin ders dışında, tatilde olaya dayalı (hikâye, roman, tiyatro) eserler okuma düzeyleri:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hayır	19	12,0
Az	37	23,4
Kısmen	40	25,3
Evet	62	39,2
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin ders dışında, tatilde olaya dayalı eserler okumalarına yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 3 incelendiğinde; ilgili soruya, 158 öğrenciden 19'unun (% 12,0) 'Hayır', 37'sinin (% 23,4) 'Az', 40'ının (% 25,3) 'Kısmen' ve 62'sinin (% 39,2) 'Evet' cevabını verdiği görülmektedir. Verilen cevaplara yönelik aritmetik ortalama 4 üzerinden 2,92 bulunmuştur. Cevap derecesine göre bunun anlamı "az" ile "kısmen" arasındadır. Ancak "kısmen"e daha yakındır. Öğrenciler, olaya dayalı metinleri, 'kısmen okumaktadırlar' denilebilir.

Öğrencilerin ders dışında, tatilde olaya dayalı eserler okuma durumunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi kullanılarak belirlenmiştir. Sonuçlar aşağıda Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4

Öğrencilerin ders dışında, tatilde olaya dayalı eserler okuma durumunun cinsiyete göre farklılığı için t testi tablosu:

	Cins	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	T değeri	P (anlamlılık düzeyi)
Olaya dayalı metinlerin ne kadar okunduğu	Kız	79	3,16	3,023	0,003
	Erkek	79	2,67	3,023	

Tablo 4'de görüldüğü gibi kız öğrencilerin olaya dayalı metinleri okumasına yönelik cevaplarına ait aritmetik ortalama 3,16 iken erkek öğrenciler için 2,67'dir. Bu iki aritmetik ortalama arasındaki fark $P=0,003$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerin olaya dayalı metinleri okuma durumu erkek öğrencilerden daha fazladır.

3. ‘Anne babanızın eğitim durumu nedir?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 5

Anne babanın eğitim durumu:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Okumamış	9	5,7
İlköğretim	98	62,0
Orta öğretim	38	24,1
Yüksek öğretim	12	7,6
Toplam	157	99,4
Cevap vermeyen	1	0,6
	158	100,0

Öğrencilerin anne babalarının eğitim durumuna yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(1) Okumamış (2) İlköğretim (3) Orta öğretim (4) Yükseköğretim

Anne babanın eğitim durumuyla ilgili Tablo 5 incelendiğinde; 158 öğrenciden 9’unun (% 5,7) anne babasının ‘Okumamış’, 98’inin (% 62,0) ‘İlköğretim’, 38’inin (% 24,1) ‘Ortaöğretim’, 12’sinin (% 7,6) ‘Yüksek öğretim’ olduğu görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 1 öğrenci (% 0,6) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 2,34’tür. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin anne babalarının eğitim durumu “ilköğretim” ile “orta öğretim” arasındadır.

4. ‘Evinizde olaya dayalı metinlerden oluşan kitap / kitaplar var mı?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 6

Öğrencilerin evinde olaya dayalı metinlerden oluşan kitap / kitaplar olma durumu:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Yok	56	35,4
Var	96	60,8
Toplam	152	96,2
Cevap vermeyen	6	3,8
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin evlerinde olaya dayalı metinlerden oluşan kitap / kitaplar olmasına yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(2) Var (1) Yok

Tablo 6 incelendiğinde; ilgili soruya, 158 öğrenciden 56’sının (% 35,4) ‘Yok’, 96’sının (% 60,8) ‘Var’ cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 6 öğrenci (% 3,8) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 2 üzerinden 1,63’tür. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin olaya dayalı kitaplara sahip olma durumu “var” a daha yakındır. Ancak yeterli değildir.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

5. ‘Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) deki kelimeler her zaman kullandığınız kelimeler mi?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 7

Olaya dayalı metinlerdeki kelimelerin öğrencilerin her zaman kullandığı kelimeler olma durumu:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hayır	11	7,0
Az	31	19,7
Kısmen	68	43,0
Evet	47	29,7
Toplam	157	99,4
Cevap vermeyen	1	0,6
	158	100,0

Olaya dayalı metinlerdeki kelimelerin öğrencilerin her zaman kullandığı kelimeler olup olmadığına yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 7 incelendiğinde; ilgili soruya, 158 öğrenciden 11’inin (% 7,0) ‘Hayır’, 31’inin (% 19,7) ‘Az’, 68’inin (% 43,0) ‘Kısmen’, 47’sinin (%29,7) ‘Evet’ cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 1 öğrenci (% 0,6) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 2,96’dır. Cevap derecesine göre bunun anlamı, aritmetik ortalama “kısmen” ile “az” arasındadır. Ancak “kısmen”e daha yakındır. Bu yüzden öğrencilerin olaya dayalı metinlerdeki kelimeleri kullanma durumuna “kısmen” denilebilir.

6. ‘Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de, anlamada zorlandığınız kelimeler, sözler var mı?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 8

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerde anlamada zorlandığı kelimelerin olma durumu:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Var	39	24,7
Kısmen	45	28,5
Az	41	25,9
Yok	33	20,9
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerde anlamada zorlandığı kelimelerin olup olmadığına yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(1) Var (2) Kısmen (3) Az (4) Yok

Tablo 8 incelendiğinde; ilgili soruya, 158 öğrenciden 39’unun (% 24,7) ‘Var’, 45’inin (% 28,5) ‘Kısmen’, 41’inin (% 25,9) ‘Az’, 33’ünün (% 20,9) ‘Yok’ cevabını verdiği görülmektedir. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 2,43’tür. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin olaya dayalı metinlerde anlamada zorlandığı kelimeler “kısmen” ile “az” arasındadır.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

7. ‘Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de kullanılan kelimelerin değişik anlamlarını ayırt edebiliyor musunuz?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 9

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerde kullanılan kelimelerin değişik anlamlarını ayırt edebilme düzeyi:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hayır	13	8,2
Az	21	13,3
Kısmen	49	31,0
Evet	69	43,7
Toplam	152	96,2
Cevap vermeyen	6	3,8
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerde kullanılan kelimelerin değişik anlamlarını ayırt edebilmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 9 incelendiğinde; ilgili soruya, 158 öğrenciden 13’ünün (% 8,2) ‘Hayır’, 21’inin (% 13,3) ‘Az’, 49’unun (% 31,0) ‘Kısmen’, 69’unun (% 43,7) ‘Evet’ cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 6 öğrenci (%3,8) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 3,14’tür. Cevap derecesine göre bunun anlamı öğrencilerin, olaya dayalı metinlerde kullanılan kelimelerin değişik anlamlarını ayırt edebilme durumu “kısmen” ile “evet” arasında ancak “kısmen”e daha yakındır.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

8. a. ‘Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) vasıtasıyla yeni kelimeler, sözler öğrendiniz mi?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 10

Öğrencilerin olaya dayalı metinler vasıtasıyla yeni kelimeler, sözler öğrenme durumu:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hayır	22	13,9
Az	19	12,0
Kısmen	20	12,7
Evet	96	60,8
Toplam	157	99,4
Cevap vermeyen	1	0,6
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin olaya dayalı metinler vasıtasıyla yeni kelimeler, sözler öğrenmesine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 10 incelendiğinde; ilgili soruya, 158 öğrenciden 22’sinin (% 13,9) ‘Hayır’, 19’unun (% 12,0) ‘Az’, 20’sinin (% 12,7) ‘Kısmen’, 96’sının (% 60,8) ‘Evet’ cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 1 öğrenci (%0,6) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 3,21’dir. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin olaya dayalı metinlerden yeni kelimeler, sözler öğrenme durumu “kısmen” ile “evet” arasındadır. Ancak “kısmen”e daha yakındır.

8. b. ‘Karşılaştığımız yeni kelimelerden ikisini yazabilir misiniz?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 11

Öğrencilerin yeni karşılaştığı kelimelerden ikisini yazabilme düzeyi:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Yazmamış	108	68,4
Bir tane yazmış	18	11,4
İki tane yazmış	32	20,3
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin yeni karşılaştığı kelimelerden ikisini yazabilmesine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(2) İki tane yazmış (1) Bir tane yazmış (0) Yazmamış

Tablo 11 incelendiğinde; karşılaşılan yeni kelimelerden ikisini 158 öğrenciden 108’i (% 68,4) ‘Yazmamış’, 18’i (% 11,4) ‘Bir tane yazmış’, 32’si (% 20,3) ‘İki tane yazmış’ olduğu görülmektedir. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 2 üzerinden 0,52’dir. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrenciler yeni karşılaştığı kelimelerden ya hiç yazamamışlar ya da bir tane yazabilmişlerdir.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

9. “Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de geçen aşağıdaki söz varlıklarını kavrayabiliyor musunuz?” sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

a. Olaya dayalı metinlerdeki deyimleri kavrayabilme;

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerdeki deyimleri kavrayabilmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 12

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerdeki deyimleri kavrayabilme düzeyleri:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hayır	10	6,3
Az	20	12,7
Kısmen	20	12,7
Evet	88	55,7
Toplam	138	87,3
Cevap veremeyen	20	12,7
	158	100,0

Tablo 12 incelendiğinde; 158 öğrenciden deyimleri kavramada 10’unun (% 6,3) ‘Hayır’, 20’sinin (% 12,7) ‘Az’, 20’sinin (% 12,7) ‘Kısmen’, 88’inin (% 55,7) ‘Evet’ cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 20 öğrenci (% 12,7) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 3,35’dir. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrenciler olaya dayalı metinlerde geçen deyimleri “evet” ile “kısmen” arasında kavrayabilmektedir.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

b. Olaya dayalı metinlerdeki atasözlerini kavrayabilme;

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerdeki atasözlerini kavrayabilmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 13

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerdeki atasözlerini kavrayabilme düzeyleri:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hayır	5	3,2
Az	8	5,1
Kısmen	13	8,2
Evet	117	74,1
Toplam	143	90,5
Cevap vermeyen	15	9,5
	158	100,0

Tablo 13 incelendiğinde; 158 öğrenciden atasözlerini kavramada 5'inin (% 3,2) 'Hayır', 8'inin (% 5,1) 'Az', 13'ünün (% 8,2) 'Kısmen', 117'sinin (% 74,1) 'Evet' cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 15 öğrenci (% 9,5) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 3,69'dur. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrenciler olaya dayalı metinlerde geçen atasözlerini "evet" ile "kısmen" arasında ancak "evet"e daha yakın bir şekilde kavrayabilmektedirler.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

c. Olaya dayalı metinlerdeki terimleri kavrayabilme;

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerdeki terimleri kavrayabilmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 14

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerdeki terimleri kavrayabilme düzeyleri:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Hayır	12	7,6
Az	12	7,6
Kısmen	36	22,8
Evet	71	44,9
Toplam	131	82,9
Cevap vermeyen	27	17,1
	158	100,0

Tablo 14 incelendiğinde; ilgili soruya, 158 öğrenciden terimleri kavramada 12'sinin (% 7,6) 'Hayır', 12'sinin (% 7,6) 'Az', 36'sının (% 22,8) 'Kısmen', 71'inin (% 44,9) 'Evet' cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 27 öğrenci (% 17,1) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 3,27'dir. Cevap derecesine göre bunun anlamı öğrenciler olaya dayalı metinlerdeki terimleri "evet" ile "kısmen" arasında ancak "kısmen"e daha yakın bir şekilde kavrayabilmektedirler.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

10. ‘Deyim, atasözü, terim örneği verebilir misiniz?’ sorusuna, örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

a. Öğrencilerin deyim örneği verebilmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(1) Vermiş (2) Vermemiş

Tablo 15

Öğrencilerin deyim örneği verebilme durumu:

	Cevap sayısı	Yüzde si
Deyim yazmamış	73	46,2
Deyim yazmış	84	53,2
Toplam	157	99,4
Cevap vermeyen	1	0,6
	158	100,0

Tablo 15 incelendiğinde; 158 öğrenciden 73’ü (% 46,2) ‘Deyim yazmamış’, 84’ü (% 53,2) ‘Deyim yazmış’ olduğu görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 1 öğrenci (% 0,6) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 2 üzerinden 0,54’tür. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin ancak yarısı deyim örneği verebilmiştir.

b. Öğrencilerin atasözü örneği verebilmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(1) Vermiş (2) Vermemiş

Tablo 16

Öğrencilerin atasözü örneği verebilme durumu:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Atasözü yazmamış	24	15,2
Atasözü yazmış	134	84,8
Toplam	158	100,0

Tablo 16 incelendiğinde; 158 öğrenciden 24'ü (% 15,2) 'Atasözü yazmamış', 134'ü (% 84,8) 'Atasözü yazmış' olduğu görülmektedir. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 2 üzerinden 0,85'dir. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin birçoğu atasözü örneği verebilmiştir.

c. Öğrencilerin terim örneği verebilmelerine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(1) Vermiş (2) Vermemiş

Tablo 17

Öğrencilerin terim örneği verebilme durumu:

	Cevap sayısı	Yüzdesi
Terim yazmamış	104	65,8
Terim yazmış	54	34,2
Toplam	158	100,0

Tablo 17 incelendiğinde; 158 öğrenciden 104'ü (% 65,8) 'Terim yazmamış', 54'ü (% 34,2) 'Terim yazmış' olduğu görülmektedir. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 2 üzerinden 0,34'tür. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu terim örneği verememiştir.

Öğrencilerin deyim, atasözü, terim örneği verebilmelerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi kullanılarak belirlenmiştir. Sonuçlar aşağıda Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

Öğrencilerin deyim, atasözü, terim örneği verebilme durumunun cinsiyete göre farklılığı için t testi tablosu:

Cins	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	T değeri	P (anlamlılık düzeyi)
Kız	79	0,91	2,238	0,027
Erkek	79	0,78	2,238	

Tablo 18’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin deyim, atasözü, terim örneği verebilmelerine yönelik cevaplarına ait aritmetik ortalama 0,91 iken erkek öğrenciler için 0,78’dir. Bu iki aritmetik ortalama arasındaki fark $P=0,027$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerin deyim, atasözü, terim örneği verebilme düzeyleri erkek öğrencilerden daha fazladır.

11. ‘Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) den en çok hangisini okudunuz?’ sorusuna örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerden en çok hangisini okuduklarına yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

- (1) Hikâye (2) Roman (3) Tiyatro (4) Hepsi

Tablo 19

Öğrencilerin olaya dayalı metin türlerinden en çok okuma düzeyi:

	Cevap sayısı	Yüzde si
Hikaye	84	53,2
Roman	53	33,5
Tiyatro	1	0,6
Hepsi	19	12,0
Toplam	157	99,4
Cevap vermeyen	1	0,6
	158	100,0

Tablo 19 incelendiğinde; 158 öğrenciden 84'ünün (% 53,2) olaya dayalı metinlerden 'Hikâye', 53'ünün (% 33,5), 'Roman', 1'inin (% 0,6) 'Tiyatro', 19'unun (% 12,0) 'Hepsi (hikâye, roman, tiyatro)'ni okuduğu görülmektedir. Bu soruya cevap vermeyen 1 öğrenci (% 0,6) bulunmaktadır. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 1,71'dir. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrencilerin en çok okuduğu olaya dayalı metin türü "hikâye" ile "roman" arasında ancak daha çok "roman"a yakındır.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

12. a. 'Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de eski kelimeler var mı?' sorusuna örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 20

Olaya dayalı metinlerde eski kelimelerin olma durumu:

	Cevap sayısı	Yüzde si
Hayır	31	19,6
Az	46	29,1
Kısmen	40	25,3
Evet	41	25,9
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin olaya dayalı metinlerde eski kelimelerin olup olmadığına yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(4) Evet (3) Kısmen (2) Az (1) Hayır

Tablo 20 incelendiğinde; 158 öğrenciden 31'inin (% 19,6) 'Hayır', 46'sının (% 29,1) 'Az', 40'ının (% 25,3) 'Kısmen', 41'inin (% 25,9) 'Evet' cevabını verdiği görülmektedir. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 4 üzerinden 2,58'dir. Cevap derecesine göre bunun anlamı, olaya dayalı metinlerde eski kelimeler "kısmen" ile "az" arasındadır.

T testi yapılmış ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

12. b. 'Karşılaştığın eski kelimelerden ikisini yazabilir misin?' sorusuna örnekleme giren öğrencilerin verdikleri cevaplar:

Tablo 21

Öğrencilerin karşılaştığı eski kelimelerden ikisini yazabilme düzeyi:

	Cevap sayısı	Yüzde si
Yazmamış	98	62,0
bir tane yazmış	19	12,0
İki tane yazmış	41	25,9
Toplam	158	100,0

Öğrencilerin karşılaştığı eski kelimelerden ikisini yazabilmesine yönelik cevapları aşağıdaki şekilde puanlandırılmıştır.

(2) İki tane yazmış (1) Bir tane yazmış (0) Yazmamış

Tablo 21 incelendiğinde; 158 öğrenciden 98'inin (% 62,0) karşılaştığı eski kelimelerden ikisini 'Yazmamış', 19'unun (% 12,0) 'Bir tane yazmış', 41'inin (%25,9) 'İki tane yazmış' olduğu görülmektedir. Verilen cevaplara ait aritmetik ortalama 2 üzerinden 0,64 tür. Cevap derecesine göre bunun anlamı, öğrenciler karşılaştıkları eski kelimelerden ya birini yazabilmişler ya da hiç yazamamışlardır.

Öğrencilerin karşılaştığı eski kelimelerden ikisini yazabilmelerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi kullanılarak belirlenmiştir. Sonuçlar aşağıda Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22

Öğrencilerin karşılaştığı eski kelimelerden ikisini yazabilmelerinin cinsiyete göre farklılığı için t testi tablosu:

Cins	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	T değeri	P (anlamlılık değeri)
Kız	79	0,80	2,322	0,022
Erkek	79	0,48	2,322	

Tablo 22’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin karşılaştığı eski kelimeleri yazabilmelerine yönelik cevaplarına ait aritmetik ortalama 0,80 iken erkek öğrenciler için 0,48’dir. Bu iki aritmetik ortalama arasındaki fark $P=0,022$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre kız öğrenciler, erkek öğrencilerden daha fazla eski kelime yazabilmişlerdir.

13. Hiç unutamadığınız bir olayı kompozisyon halinde yazınız.

Tablo 23

Kompozisyon yazımında öğrencilerin kullandığı ortalama kelime ve deyim sayıları:

	Denek	Aritmetik ortalama
13a.kullandığı kelime sayısı	137	44,07
13b.kullandığı deyim sayısı	137	0,70
Denek sayısı	137	

Tablo 23 incelendiğinde, kompozisyon yazan 137 öğrencinin ortalama olarak kullandığı kelime sayısı 44,07 iken, kompozisyon yazan 137 öğrencinin ortalama olarak kullandığı deyim sayısı 0,70'dir. Yani birden azdır. 21 öğrencinin kompozisyon yazmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin kompozisyon yazımında kullandığı ortalama kelime ve deyim sayılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t testi kullanılarak belirlenmiştir. Sonuçlar aşağıda Tablo 24'de sunulmuştur.

Tablo 24

Öğrencilerin kompozisyon yazımında kullandığı ortalama kelime ve deyim sayılarının cinsiyete göre farklılığı için t testi tablosu:

	Cins	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	T testi	P(anlamlılık değeri)
13 a.kullandığı kelime sayısı	Kız	75	45,44	0,920	0,359
	Erkek	62	42,40		
13 b.kullandığı deyim sayısı	Kız	75	0,91	2,664	0,009
	Erkek	62	0,45		

Öğrencilerin kompozisyon yazımında kullandığı ortalama kelime sayısının cinsiyete göre farklılığı için t testi yapılmış ancak cinsiyete göre P değeri 0,05'den büyük olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kız ve erkek öğrencilerin kompozisyon yazmada kullandıkları kelime sayıları aynıdır.

Tablo 24'de görüldüğü gibi kız öğrencilerin kompozisyon yazımında kullandığı ortalama deyim sayılarına yönelik aritmetik ortalama 0,91 iken erkek öğrenciler için 0,45'dir. Bu iki aritmetik ortalama arasındaki fark $P=0,009$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre kız öğrenciler kompozisyonlarında, erkek öğrencilerden daha fazla deyim kullanmışlardır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME - ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Değerlendirme

Eğitimin temeli ana dili eğitimi ve öğretimi ile atılır. Doğduğu andan itibaren dinleyerek ilk eğitimi almaya başlayan çocuk, yaşı ilerleyip büyüdükçe dinlemeye öğrendiği kelimelerle konuşmaya başlar, çevresindekilerde iletişim kurar. Bütün beyin faaliyetlerinde dili kullanır; düşünür, hayal kurar, bilgi edinir.

Söz varlığının zenginliği, öğrencinin sosyal hayata etkin bir şekilde katılmasında büyük role sahiptir. Söz varlığı, öğrencilere nelerin öğretilmesi gerektiğinin çerçevesini çizer. Bundan sonra öğretilecek bilgiler, ders müfredat programları, kazanımlar, davranışlar ve hedefler daha kolay belirlenebilir. Söz varlığı araştırmalarıyla hangi kelimenin, ne kadar ve nasıl öğretileceği ortaya konulacaktır. Böylece daha çok zihin faaliyetlerinden oluşan eğitim ve öğretim sürecine nereden başlanacağı bilinecektir.

1. a. Öğrencilerin okudukları Türkçe 8 ders kitabında yer alan olaya dayalı metinlerdeki kelimelerin 1329'u isim, 474'ü eylem, 52'si de bağlaçtır. Toplam 1865 kelimeye göre; isim oranı % 71.80, eylem oranı % 25.41 ve bağlaç oranı da % 2.79'dur.

53 ikileme, 147 deyim ve 1 atasözü söz varlığının diğer unsurlarıdır.

b. Öğrencilerin kompozisyonlarındaki kelimelerin 880'i isim, 329'u eylem ve 30'u da bağlaçtır. Toplam 1239 kelimeye göre; isim oranı % 71.03, eylem oranı % 26.55 ve bağlaç oranı da % 2.42'dir.

11 ikileme, 84 deyim ve 1 atasözü söz varlığının diğer unsurlarıdır.

Türkçe’de kelimeleri kullanma sıklığında “isim, eylem, bağlaç” şeklindeki sıralanış olaya dayalı metinlerde ve öğrenci yazılarında da görülürken, kullanım oranlarının hemen hemen aynı oluşu da söz konusu genel kullanım sıklığını ayrıca desteklemektedir.

2. a. Türkçe 8 ders kitabındaki olaya dayalı metinlerde konuya bağlı olarak sık kullanılan kelimeler dışında, en çok kullanılan kelimeler şunlardır:

Bir	329
Bu	160
Olmak	136
Demek	190
De	121
Ben	101
Ne	90
Ve	70
Vermek	58
Gelmek	57
Sen	52
Görmek	49
Mi	43
Küçük	40
Kendi	36
Çok, İçin, Sonra, Etmek	33
Bakmak	32

Öğrencilerin kompozisyonlarında en çok kullanılan kelimeler de şunlardır:

Bir	341
Ben	325
Çocuk	277
Ve	258
Çok	177
Gitmek	164
Olmak	161

De	142
Gün	126
Sonra	125
Gelmek	110
Bu	98
Demek	84
Ora	74
Unutmak, İçin	53
Ev	63
Zaman	50
Etmek	48
Almak	45

“Bir, bu, olmak, demek, de, ben, ve, gelmek, çok, için, sonra, etmek” ders kitabı ve öğrenci kompozisyonlarında ortak olarak en çok kullanılan kelimelerdir. Bu kelimeler, ortak kullanılan kelimelerin %60’ını oluşturmaktadır. Bunlardan “bir, olmak, de, için” kullanım sayısı birbirine oldukça yakın dil unsurları olarak görülmektedir.

J. E. Pierce’in yaptığı bir inceleme sonuçlarını verdiği yazısında (Aktaran Aksan, 1982: 23) Türkçe’de sıklıkla kullanılan kelimeler karşılaştırıldığında, yukarıda verdiğimiz listeye benzerlik göstermektedir. Her iki listede de “ bir, bu, olmak, etmek, ve, demek, için, ben, gelmek” ortak kelimeler olarak görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin söz varlığı açısından, olaya dayalı metinlerden etkilendiği söylenebilir. Ancak, 8. sınıf öğrencilerinin söz varlığı konusunda sayıya dayalı ölçülerin belirlenmemiş olması, bilimsel bir değerlendirme yapmayı engellemektedir.

Ders kitabındaki olaya dayalı metinlerdeki yeni kelimeleri “kısmen” (Tablo 10) öğrenen öğrenciler; deyimleri tam olarak kavrayamazken (Tablo 15), atasözlerini deyimlere oranla daha fazla kavrayabilmekte (Tablo 16) ancak terimlerde (Tablo 17) aynı başarıyı gösterememektedirler. Bunun sonucunda da; öğrencilerin çoğu atasözü

örneği verebilirken, yarısı deyim örneği verebilmiş, birçoğu ise terim örneği verememiştir.

Ayrıca, 158 öğrenciden kompozisyon yazan 137 öğrencinin, kullandığı ortalama kelime sayısının yaklaşık 45 olduğu ve deyim sayısının da 1'den az olduğu görüldüğünde, sözünü ettiğimiz ölçü veya ölçülerin belirlenmesi gerekliliği daha çok önem kazanmaktadır. Çünkü ileri ülkelerde hazırlanan temel söz varlığı listeleri, bu listelere göre gösterilen başarılar “ileri” olmanın ölçütlerinden biridir. Buna göre eğitim ve öğretim kavramının söz konusu olduğu her ortamda temel söz varlığı listesi esas alınmalıdır. (Tosunoğlu, 2000) İlköğretim 8. sınıf, orta öğretimden bir önceki sınıftır. Öğrenci, 9. sınıftan itibaren edebiyat eğitimi ve öğretimine başlayacaktır. Söz varlığı, daha ağırlıklı bir şekilde öne çıkacaktır. Bu yüzden 8. sınıf öğrencisinin, söz varlığı açısından edebiyat eğitimi ve öğretimini kavrayacak seviyeye ulaşması beklenir.

Öğrenciler Türkçe dersini, yeterli derecede sevmektedirler. Olaya dayalı metinleri kısmen okuyan öğrencilerin, okuma durumlarına bağlı olarak bu metinlerdeki kelimeleri; kullanma, anlama ve değişik anlamlarını ayırt edebilme becerileri daha çok “kısmen” veya “az” olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerin büyük bir bölümü “Türkçe dersini ne kadar seviyorsunuz?” sorusuna “çok” şeklinde cevap vermiştir. (Tablo 1) Türkçe dersini sevme düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği (t testi) incelendiğinde ise kız öğrencilerin Türkçe dersini erkek öğrencilerden daha fazla sevdiği ortaya çıkmıştır. (Tablo 2) Anketin geneline bakıldığında tatilde olaya dayalı eserleri okuma (Tablo 4), deyim, atasözü, terim örneği verebilme (Tablo 18), karşılaştığı eski kelimelerden ikisini yazabilme (Tablo 22) gibi durumlarda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı ve ilgili olduğu ortaya çıkmıştır.

6.2. Öneriler

1. Öğrenci toplumda etkin olabilmesi için başkaları ile iletişim kurabilmelidir. Öğrencinin söz varlığının darlığı onu toplum dışına itebilir. Bir şey söylemek isteyip de ifade edemediğinde üzüdür. Anlatamadığında da kendini anlamayan kimseye karşı nefret duyar, insanların kendini anlamak istemediklerini düşünür. Okuduklarını ve dinlediklerini anlamakta zorluk çeken öğrenci, duygu, düşünce ve tasarılarını söz ve yazıyla etkili ve doğru bir tarzda ifade etme yeteneğinden de yoksundur. Bu durumun ortadan kaldırılması, ancak öğrencilerin zengin bir söz varlığına sahip kılınmasıyla aşılabilir.

2. Yaş grubu, eğitim seviyesi, sosyo-kültürel ortam ve çağın gereklerine göre “temel söz varlığı” belirlenmeli ve bu konuda hedefler açık ve somut olarak programlara konulmalıdır. Bu çerçevede, öğrencilere kazandırılması hedeflenen kelimeler, eğitim düzeyine göre önceden belirlenmeli, kademeli olarak metinlere yerleştirilmelidir. Konunun uzmanlarınca bir “Temel Eğitim Sözlüğü” hazırlanmalıdır. Sözlük kullanma bir alışkanlık hâline getirilmelidir.

3. Ders kitaplarında Türk dilinin zengin anlatım imkânlarını yansıtan metinlere yer verilmelidir. Metinler konunun uzmanlarınca oluşacak komisyonlara seçtirilmelidir. Gerekiyorsa amaçlara uygun metinler yazdırılmalıdır.

4. Ders kitaplarının söz varlığı iyi seçilmelidir. Ders kitaplarındaki metinlerde bulunması gereken söz varlığının sayısının alt ve üst sınırları ders kitapları yönetmeliğinde, müfredat programlarında ve program kılavuzlarında belirtilmelidir.

Özellikle ders kitapları ve diğer ders materyalleri olan dergiler, yardımcı kitaplar, başvuru kitapları temel söz varlığı dikkate alınarak hazırlanırsa bunlardan yararlanacak öğrencilerin öğrenmeleri de kolay olacaktır. Yine öğrencilerin temel söz varlıkları dikkate alınarak yazılmış hikâyeler, romanlar, dergiler, gazeteler anlama ve kavrama zihin faaliyetlerini kuvvetlendirecek, bu yolla okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracaktır.

5. Öğrencilerin edindikleri pasif kelimeler, aktif kelimelere dönüştürülmelidir. Öğrencilerin aktif söz varlıklarını artırmak için, yazmaya, dili yazarak kullanmalarına ağırlık verilmelidir. Çünkü yazma kelime kazanma ve kazanılmış kelimeyi aktif hâle getirmede etkili bir çalışmadır. Yazılı anlatım etkinliklerine ağırlık verme, beklenen sonuca ulaşmayı sağlayacaktır.

6. Öğrencilerin uygulamaktan zevk alacağı oyunlar ve etkinliklerle yeni kelimeler öğrencilere kazandırılmalıdır. Kelime öğrenme bir ders gibi değil de bir oyun gibi öğrenciye verilerek öğrenci istekli hale getirilmelidir. Öğrencilerin düzeyine uygun olarak hazırlanacak çalışma kâğıtları, grup etkinlikleri ve eğitici oyunlarla (kelime torbası, bulmacalar vb.) söz varlığını geliştirme daha eğlenceli bir hale getirilebilir. Bu şekilde öğrencilerin kaynaşması, sosyalleşmesi ve iş birliği içinde hareket etmeyi, paylaşmayı öğrenmesi de sağlanmış olur.

7. Söz varlığını geliştirmede serbest okuma saatleri bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Bunun için serbest okuma yapılan sınıfın öğrenci özellikleri dikkate alınarak söz varlığı açısından uygun kitaplar veya metinler seçilmelidir. Bu sırada öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanmaları da sağlanmış olur. Kitap okuma alışkanlığını edinen öğrencilerin söz varlıkları da kendiliğinden gelişecektir.

EKLER

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Buca - İZMİR

Enstitünüzün Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Öğretmenliği programında “*İlköğretim 8. sınıf Türkçe kitaplarındaki olaya dayalı metinlerin, öğrencilerin söz varlığını geliştirmedeki etkisi*” konulu Yüksek Lisans tezi hazırlamaktayım.

Yüksek Lisans tezimle ilgili olarak Manisa Vicdan Karaosmanoğlu İlköğretim Okulu, Murat Germen İlköğretim Okulu ve Manisa - Demirci İlçesi Atatürk İlköğretim Okulu'nun ilgili öğrencileri üzerinde anket çalışması yapmam gerekmektedir.

İzin alabilmem için gereğini saygılarımla arz ederim.

Ayşe Betül ERKUL
Vicdan Karaosmanoğlu İlköğretim Okulu
Türkçe Öğretmeni
MANİSA

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Dil Nedir?

Felsefe, mantık, sosyoloji, psikoloji, dilbilim ve göstergebilim gibi alanlarda değişik yaklaşımlarla incelenen dilin, ne olduğu ve ne olmadığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. En genel çizgileriyle dil, “bütün canlılarda görülen bir iletişim aracı”dır. Dilin temel fonksiyonu, insanların bir arada yaşamalarının sonucu olarak ortaya çıkan iletişimin gerçekleştirilmesidir. İnsan, dil aracılığıyla isteklerini bildirir, insanlarla karşılıklı ilişki kurar, kendini ifade eder ve tanıtır, olup biteni öğrenir, bilgi edinir, hayal kurar, diğer insanlara bilgi verir, görüşlerini ileri sürer, kendini ispatlamaya çalışır. Bir süreç olarak iletişimde; bilgiyi üretme, anlamlandırma, iletme ve alma söz konusudur. İletişim yoluyla etkileşme oluşurken bilgi üretilmiş olur. Buna göre dil, bilime dayalı gelişmenin de temel unsurudur.

Araştırmalar, günümüzün %50 ile %80’lik bölümünü iletişim kurmakla geçirdiğimizi göstermektedir. İletişim için ayrılan zamanın %45’ini dinleyerek, %30’unu konuşarak, %16’sını okuyarak ve %9’unu da yazarak harcıyoruz. (Nalıncı, 2000:130-131) Günlük iletişim ortamında kişisel kelime serveti ölçüsünde kazançlı çıkarız. Kültürün ve bilginin olgunlaşması ve diğer sosyal gelişmelerin oluşumu böyle bir hareketlilik içinde gerçekleşir.

Dil, iletişim aracı olmanın yanında bir düşünce aracıdır da. “ *Eskiden beri dil ile düşünce arasında ne gibi ilişki bulunduğu araştırılmıştır. Amerikan davranışçı ruh bilimini kuran Watson’a göre dil ile düşünce özdeştir. Bilişsel ruh bilimci Piaget içinse bilişsel gelişme dilden bağımsızdır ama anlatımını dilde bulur. Vigotsky açısından düşünce sözcüklerle açıklanmakla kalmaz, onlarla var olur. Ancak, Einstein yazılan ve konuşulan sözcüklerin düşünce biçimine bir etkisi olmadığını belirtmiştir.*” (Demircan, 1990: 23) Varılan sonuçlar ne olursa olsun,

Anket formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu form, “İlköğretim 8. sınıf Türkçe kitaplarındaki olaya dayalı metinlerin, öğrencilerin söz varlığını geliştirmedeki etkisi”yle ilgili veriler toplamak için hazırlanmıştır. Sizin bu konudaki görüşlerinize, vereceğiniz bilgilere gerek duyulmuştur.

Araştırmanın amacına ulaşması için; soruları dikkatlice okuyup tek bir seçeneği işaretleyerek cevaplayınız.

Cinsiyetiniz: (1) Kız (2) Erkek

Okuduğunuz TÜRKÇE 8 ders kitabının yazarı/ yazarları:

-
1. Türkçe dersini ne kadar seviyorsunuz?
 Çok Oldukça Az Hiç
 2. Ders dışında, tatilde olaya dayalı (hikâye, roman, tiyatro) eserler okuyormusun?
 Evet Kısmen Az Hayır
 3. Anne babanızın eğitim durumu nedir?
 Okumamış İlköğretim Orta öğretim Yükseköğretim
 4. Evinizde olaya dayalı metinlerden oluşan kitap / kitaplar var mı? Var
 Yok
 5. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) deki kelimeler her zaman kullandığınız kelimeler mi?
 Evet Kısmen Az Hayır
 6. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de, anlamada zorlandığınız kelimeler, sözler var mı?
 Var Kısmen Az Yok
 7. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de kullanılan kelimelerin değişik anlamlarını ayırt edebiliyor musunuz?
 Evet Kısmen Az Hayır
 8. a. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) vasıtasıyla yeni kelimeler, sözler öğrendiniz mi?
 Evet Kısmen Az Hayır
 b. Karşılaştığınız yeni kelimelerden ikisini yazabilir misiniz?

9. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro)de geçen aşağıdaki söz varlıklarını kavrayabiliyor musunuz?

- a. Deyimler () Evet () Kısmen () Az () Hayır
 b. Atasözleri () Evet () Kısmen () Az () Hayır
 c. Terimler () Evet () Kısmen () Az () Hayır

10. Deyim, atasözü, terim örneği verebilir misiniz?.....

11. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) den en çok hangisini okudunuz?

- () Hikâye () Roman () Tiyatro () Hepsi

12. a. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro)de eski kelimeler var mı?

- () Evet () Kısmen () Az () Hayır

b. Karşılaştığın eski kelimelerden ikisini yazabilir misiniz?

.....

13. Hiç unutamadığımız bir olayı kompozisyon halinde yazınız. (Bunun için kâğıdın arkasını kullanınız. Süreniz 20 dakikadır.)

Sevgili Öğrenciler, ATO

Bu form, "İlköğretim 8. sınıf Türkçe kitaplarındaki olaya dayalı metinlerin, öğrencilerin söz varlığını geliştirmedeki etkisi"yle ilgili veriler toplamak için hazırlanmıştır. Sizin bu konudaki görüşlerinize, vereceğiniz bilgilere gerek duyulmuştur.

Araştırmanın amacına ulaşması için; soruları dikkatlice okuyup tek bir seçeneği işaretleyerek cevaplayınız.

Cinsiyetiniz: () Kız

Erkek 2

Okuduğunuz TÜRKÇE 8 ders kitabının yazarı/ yazarları: ...Cengiz CİMEN, Ahmet SAHAÇOĞLU, Yunus SÜZEL

1. Türkçe dersini ne kadar seviyorsunuz?

() Çok 3 Oldukça () Az () Hiç

2. Ders dışında, tatilde olaya dayalı (hikâye, roman, tiyatro) eserler okuyor musun?

() Evet () Kısmen 2 Az () Hayır

3. Anne babanızın eğitim durumu nedir?

() Okumamış 2 İlköğretim () Orta öğretim () Yükseköğretim

4. Evinizde olaya dayalı metinlerden oluşan kitap / kitaplar var mı? () Var () Yok

5. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) deki kelimeler her zaman kullandığınız kelimeler mi?

() Evet 3 Kısmen () Az () Hayır

6. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de, anlamada zorlandığımız kelimeler, sözler var mı?

() Var () Kısmen () Az Yok 4

7. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) de kullanılan kelimelerin değişik anlamlarını ayırt edebiliyor musunuz?

Evet 4 () Kısmen () Az () Hayır

8. a. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) vasıtasıyla yeni kelimeler, sözler öğrendiniz mi?

Evet 4 () Kısmen () Az () Hayır

b. Karşılaştığınız yeni kelimelerden ikisini yazabilir misiniz? ...Artezyen, Sarnıç

9. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro)de geçen aşağıdaki söz varlıklarını kavrayabiliyor musunuz?

a. Deyimler () Evet Kısmen 3 () Az () Hayır

b. Atasözleri Evet 4 () Kısmen () Az () Hayır

c. Terimler () Evet 3 Kısmen () Az () Hayır

10. Deyim, atasözü, terim örneği verebilir misiniz? ...Kalbî, Kıcırak, Ağaç göç iten, deşil, baş iten, eşitlik, Penaltı

11. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro) den en çok hangisini okudunuz?

Hikâye 1 () Roman () Tiyatro () Hepsi

12. a. Olaya dayalı metinler (hikâye, roman, tiyatro)de eski kelimeler var mı?

() Evet () Kısmen () Az Hayır 1

b. Karşılaştığınız eski kelimelerden ikisini yazabilir misiniz?

13. Hiç unutamadığınız bir olayı kompozisyon halinde yazınız. (Bunun için kağıdın arkasını kullanınız Süreniz 20 dakikadır.)

A1
B0
C1

Yaşlı Amcaya Yardım:

O zamanlar 7 yaşındaydım. Erte öğünden geçen yaşlı bir amca gördüm. Elinde de bir sürü eşya vardı. Yaşlı amcaya yardım etmeye gittim. Erte kadar eşyaları götürdük. Ben oner bundan sonra dede dedim. O da bana torunum dedi. Bu olaydan 1 hafta sonra hayatını kaybedince çok üzüldüm. Onu çok ama çok seviyordum. O günden beri o olayı hiç unutmadım.

TÜRKÇE 8. SINIF KİTABINDAKİ OLAYA DAYALI METİNLER

İHTİYAR ÇİLİNGİR

Memduh Şevket ESENDAL

Koyunpazarı'nda bir ufacık dükkân; bir küçük ocak yanıyor, bir ufak çocuk körük çekiyor. İhtiyarlamış, küçülmüş, ak sakallı, küçük yüzlü bir adam, gözünde çifte gözlük, mini mini halkaları ateşte ısıtıp zincir bağlıyordu.

Ne hoş manzara! Gözüm ilişti, dükkânın önünde kaldım. Bir çilingir dükkânı. Ufak kilitler, eski zaman kapı halkaları, rezeler, menteşeler, hayvan zincirleri...böyle ufak tefek şeyler yapıyor. Bunlardan pek çok da yapmış, dükkânın ötesine berisine asmış.

- Kolay gelsin, usta.
- Kolaysa başına gelsin!

Bir tarafa dayanıp durdum. Adamcağız, benimle hiç meşgul olmuyor göründü. Bir tarafı açık, ufak halkalar hazırlamış, bir halka takip açık tarafını ateşe tutuyor, o hazır oluncaya kadar bir başkasını ateşten çekip ucunu dikkatle kapıyor, bir parça büküyor, onu tekrar ateşe verinceye kadar, bir önceki hazır oluyor. Böyle düzenli çalışması sonucunda gayet düzgün ve kaliteli bir zincir ortaya çıkıyordu.

Şüphesiz, eski binalarda gördüğümüz o süslü aletler, böyle dükkânlarda titiz bir çalışmayla yapılırdı.

Ben ordayken, gençten bir adam geldi. Elinde bir değnek vardı. Demirciye uzattı. Bu değneğin ucuna beş on halka geçirilecek. Bu genç adam, onunla, her sabah akşam başa giderken eşeği dürtecek.

Demirci anladı. Ses çıkarmadı. Duvardan üç beş halka aldı. Sanatını bilen bir adam sessizliğiyle değneğe taktı. Ancak, genç adam, alışılmışın aksine, değneğin yan tarafına bir halka daha taktırmak istiyordu. Çilingirle aralarında karşılıklı bir konuşma başladı, çilingir, "Olmaz." dedi, "Bunun usûlü böyledir."

Delikanlı usûlü bozmakta ısrar ediyordu.

- Canım sen tak. Neyine gerek...
- Takılmaz evladım... Ben kırk yıldır bu sanatı işlerim.
- Canım, parasıyla değil mi? Sen takıver, ötesine karışma!

İhtiyar, belki ısrar etmeyip takacaktı; ancak "parasıyla" sözüne fena hâlde içerledi, daha fazla bir şey demeyerek değneği genç adamın elinden aldı, eski taktıklarını da sökerek geri verdikten sonra:

— Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır, dedi.

Para için çalışmadığını iddia eden bu ihtiyar, şüphesiz, sanatının âşığıydı, "Filan usta gitti, bu sanatı da götürdü." diyecekler diye, bu dükkânı bekliyordu. Onun anlayışına göre filân şey filân şekilde yapılır, başka türlü sanata saygısızlık olurdu. Bunu yıllarca, belki asırlarca ustalar böyle yapmışlar. Öyle ya, onun arkasında bu yolda, bu işlerde gelmiş geçmiş ustalar vardı. Yaptıkları işlerde son derece titiz davranırlardı.

Evet, bu adam para âşıklısı değildi. O, ustaların ilkelerini sürdüren bir ustaydı. İşlediği sanatta, birikmiş emanetler bulunduğu inanıyordu. Yetkili olmayan bir adamın, parayla onu değiştirmeye ne hakkı vardı.

DENİZ YILDIZININ ÖYKÜSÜ

(Anonim)

Bir adam, okyanus sahilinde yürüyüş yaparken denize telâşla bir şeyler atan birine rastlar.

Biraz daha yaklaşınca, bu kişinin, sahile vurmuş denizyıldızlarını denize attığını fark eder ve “Niçin bu denizyıldızlarını denize atıyorsunuz?” diye sorar.

Topladıklarını hızla denize atmaya devam eden kişi, “Yaşamaları için.” Yanıtını verince, adam şaşkınlıkla, “ İyi ama burada binlerce denizyıldızı var. Hepsini atmanıza olanak yok. Sizin bunları denize atmanız neyi fark ettirecektir?” der.

Yerden bir denizyıldızı daha alıp denize atan kişi, “Bak, onun için çok şey fark etti.” karşılığını verir.

TANIDIĞIM ÇOCUKLARDAN RÜSTEM

Halide Edip ADIVAR
(Dağa Çıkan Kurt)

(Halide Edip, çeşitli gözlemlerine dayanan hikâyelerinin büyük bir kısmını, Birinci Dünya Savaşı sonlarında yazmış ve bu hikâyelerini “Dağa Çıkan Kurt” adlı kitabında toplamıştır. Aşağıdaki hikâye, bu kitaptan alınmıştır.)

Kış vardı. Dört buçukta karanlık bir gece başlıyordu. Türbe’de tramvaydan inince, elimde getirdiğim birkaç konserve tenekesini nasıl taşıyacağımı düşünüyordum. Tramvaydan inenlerin ayakları arasında iki çıplak el kadar ayak gördüm. İnce bir ses “Tercüman” diye bağıyordu. Gelip giden elektrikle karanlık arasında sarı, zayıf, küçücük bir mahlûktu. Çağırmak için elimi omzuna koyunca, küçüklüğü, bende garip bir sevgi uyandırdı.

- Paketlerimi götürür müsün çocuğum?
- Gazete satıyorum, hanım teyze.

Kandırdım. Gazetelerini bir koltuğunun altına koydu, zayıf kollarıyla tenekelere sarıldı. İki küçük konserve tenekesinin onun kolları arasında ne kadar kocaman olduğunu görünce, yardım etmek zorunda kaldım. Artık tenekeleri beraber taşıyorduk. O önde, ben arkada tenekeleri beraber taşıyorduk... Şehremânet’ini geçip rüzgârın uluduğu karanlık yokuşa dönünce, bu durumun yalnız taşımaktan daha çok zor olduğunu anladım. Fakat yürürken göğsüme dokunan bu çıplak, garip çocuk başı, soğuk taşlara zarif bir temasla dokunup giden çıplak ayaklarıyla, bende bir analık duygusu uyandırıyor.

- Adın ne?
- Rüstem.
- Nerede oturuyorsun?
- Şehzadebaşı’nda.
- Annen var mı?
- Var ya!

- Kardeşlerin?

Durdu:

- Üç tane.

- Ağabey filân?

Başını salladı:

- Hepsi küçük. Ağabey benim. Üçü de kız. Biri memede.

- Baban var mı?

- Bir yıldır kayıp. Muharebeye gitti. Hiç haber alamadık.

- Annen bir iş tutuyor mu?

- Nasıl tutsun hanım teyze, hasta yatıyor.

- Ona, size kim bakıyor?

Bu defa isyanla, ayakları soğuk taşlara kakılıp kaldı. Yokuşu süpürerek esen poyrazı yenmek için sesinde azıcık hırçın, fakat gurur ve kuvvet sezilen bir incelikle:

- Ben yok muyum, ben anneme bakamaz mıyım?

Diye haykırdı.

Ses, içimde bir şey yırttı, gözlerim ıslanıyordu. Neşeli olmakla Rüstem'in hâlini tabîi buluyor gibi görünmeğe çalışıyordum.

- Nasıl bakıyorsun, anlat bakayım, dedim.

Anlattı. Sabahları "Betimleme", "İkdam" satıyormuş. Bazen beş, hatta (Bende nasıl etki bıraktığını görmek için başını çevirdi.) yedi kuruş kazanıyormuş. Öğleden sonra paket taşıyormuş. Akşamları "Tercüman" satarmış. Her gün on üç, on beş, yirmi kuruş bile kazanıyormuş. O zaman henüz ekmek üç kuruşu geçmemişti. Bütün bunları söylerken her hâlde küçük kafasını benden çok yüksek hissediyordu. Öyle garip bir güveni, kuvveti vardı ki insan bu çocuğa bir iş gördürmeden mümkün değil bir şey veremezdi. Oysa ben, hep onun zavallı, küçük ayaklarını düşünüyordum.

- Rüstem, ayakkabıların var mı?

Tuhaf bir sesle güldü. Küçük kafasında, hayata gülmeyi öğrenmiş bir adam vardı. Ayakkabı, o kadar gerekli değildi.

- Bizim komşu bana "iğreti" bir çift ayakkabı verdi. Koşamıyorum. Hem de eskiyecek, belime saktım, akşam götüreceğim.

İğreti sözcüğünde epeyce durdu. Geri vereceği ayakkabıları görmek için eğildim, iki kocaman takunyayı silâh gibi beline sokmuştu. Benim baktığımı görünce, ince yüzünü sevimli yapan bir gülümsemeye gözlerimin içine güldü.

Kapının önüne gelmiştik. Ona kendi yaşında olan çocuklarımdan söz ettim, kendisini çağırdım. Epeyce düşündü. Vakti pek yoktu. Misafirlige gitmek âdeti değildi. Fakat bana geleceğine söz verdi. Karanlık sokağı gözleriyle ölçtü. Bellemeğe çalıştı. Sonra başını okşadım. Veda etti:

- Allahısmarladık hanım teyze!

Karanlıkta küçük ses "Tercüman" diye haykırarak kayboldu.

Ondan sonra hep Rüstem'i bekledim. Nerede "Tercüman" satan küçük gazeteci görsem yüzüne bakıyordum. Günler geçti, Rüstem görünmedi. Ekmek pahalandıkça içimde bir sızı ile Rüstem'i düşündüm. Ne yapıyordu?

BİR GEMİ

İlhan TARUS
Çocuklara Seçme Okul Piyesleri
(Sadeleştirilmiştir.)

(Olay, Karadeniz'in fındık ve çam ağaçlarıyla örtülü dağındaki terk edilmiş su değirmeninde, bir balıkçı gemisinin kaptan kamarasına benzetilmiş küçük ve ilkel odasında geçer.

Köydeki görevlerini tamamlayıp ilçeye dönmekte olan savcı, doktor ve jandarma eri yağmura yakalanınca bu odaya sığınır.)

Kaptan – Buyurun... Buyurun... Kusura bakmayın... Dağ başında bu kadar olur...

Savcı – Estağfurullah!..Gecenin bu vaktinde, bu havada, böyle rahat bir yer bulduğumuza ne mutlu. Hem...

Kaptan – (Sözünü keser.) – Emekli olmuş bir gemi bu işte! Hâlâ sürüklemeye çalışıyoruz. Ne yapalım, baba yadigârı...

Savcı – Tıpkı bir gemi kamarası. Gözlerime inanmıyorum. Burada, denizden iki yüz elli kilometre uzakta, bu dağın tepesinde...

Kaptan – E... Kader kısmet böyleymiş! Bizim gemi artık kayalara çarptı. Dağların tepesinde yüzüyor... Fazla sözün sırası değil, şimdi yolcularımızı doyurmaya bakalım.

Savcı – Zahmet etmeyin, bizim karnımız tok. Hiç rahatsız olmayın...

(Kaptan yemek getirmek için çıkar.)

Savcı (doktora, yavaşça) – Bu ne?

Doktor (Parmağını dudaklarına götürür.) – Sus! İlginç bir yere düştük galiba! (Jandarmaya) Ha Mehmet? Sen tanıyor musun, kim bu adam?

Jandarma – Vallahi bilmiyorum beyim. Kasabada kulağımıza çalınmıştı. Bir gemici gelmiş, çarşıdan öteberi almış. Abuk sabuk bir şeyler söylemişti. Sonra ortadan yok olmuş diyorlardı. Epey var. Galiba bu adam olacak.

Doktor – Ne zaman oldu bu?

Jandarma – Birkaç yıl oluyor beyim.

Doktor – Allah Allah! Ben hiç işitmedim. Neyse dur bakalım.

Savcı – Önce gemici olduğu muhakkak!

Doktor – Şu odanın hâline bak; ne de güzel yapmış!

Savcı – Vallahi şaşılacak şey bu. Adam deli meli olmasın da...

Doktor – Akıl dengesi pek de yerinde sayılmaz. Fakat korkulacak bir durum yok.

...

(Kaptan, mürdüm eriği ve koca yemiştten yapılmış reçelleri konuklara sunar.)

Doktor – Teşekkür ederiz.

Savcı – Eksik olma Kaptan Baba. Sana borcumuzu nasıl ödeyeceğiz bilmem.

Kaptan – İşte buna darıldım. Yooo... Borç morç sözü istemem. Burada kendi evinizdesiniz dedik ya!...Böyle sözlere dayanmam. Borç ne demek? Gece vakti gemime sığınan üç hemşehriye iki lokma ekmek verdim diye peşinizden mi geleceğim?

...

(Kaptan, konuklarının çocuklarıyla ilgili sorular sorar; altı çocuğunun ve balıkçı teknesinin denizde kaybolduğunu anlatır.)

Doktor (yumuşak bir sesle) – Bizi buraya talih getirdi. Hepimiz için hayırlı olacak bu rastlantı. Sana bir yardım yapabilirsek senin kadar mutlu oluruz, biz de!

Savcı – Aman doktor, ben de elimden ne gelirse yaparım. Kaptan artık bizim kardeşimiz sayılır. Eğer kabul ederse?...

Kaptan – Tövbe... Tövbe... Sizin gibi efendilere... Ne mutlu bana, ne mutlu, ama...

Doktor – Ne var?

Kaptan – Bilmem ki? Bana hiç dokunmasanız.

Doktor – Hayır, yanlış fikirlere kapılmışsın. Seni rahatsız etmek aklımızdan bile geçmez.

Kaptan – Sakın hastaneye falan...

Doktor – Yok canım, yok...

Savcı – Düşündüğün şeye bak. Hastanede işin ne senin Kaptan?

Doktor – Sen hasta falan değilsin ki!

Kaptan (Duraksar). – Yok, hani, sözün gelişi...

Doktor – Bırak canım şu sözleri, Allahını seversen... Çocuk olma, hastane hastalara mahsustur. Sen maşallah bizden daha sağlamsın. Aslan gibisin. Sana gerekli olan bir gemi!...

Savcı – Bir gemi gerek size. Bulacağız, millet sağ olsun! Böyle bir aslan, bu dağ başında sudan çıkmış balık gibi oturamaz!

Kaptan (Pencereye bakar, birdenbire yerinden kalkar.) – Hava arttı! Ben ambara ineyim biraz. (Kendisini kaybetmiş bir hâlde hızla dışarı çıkar.)

Savcı (merakla) – Ne oluyor?

Doktor – Dur, telâş etme! Her şeyi halledeceğiz. Bu adamı kurtaralım kardeşim.

Savcı – Kurtaralım doktorcuğum. Kurtaralım, ama nasıl? Çaresi ne bunun?

Doktor – Çaresi? Onu yeniden denize çıkarmak. Onu bir gemi sahibi etmek!

Savcı – Bu, güç bir iş!

Doktor – Evet, oldukça! Ama olabilir! Çalışacağız...(Elini savcının dizine koyar.) Yapacağız, öyle umuyorum.

Savcı – Yaşa doktor! Gerçek bir insansın sen! Benden de ne istersen, ne dilersem hazırım! Şimdiden bir maaşımı bu işe koyarım.

Doktor – Ben de... (Birbirlerinin elini sıkarlar.)

(Savcı, doktor ve jandarma eri, kaptanı terk edilmiş değirmeninden kurtarırlar ve eski mesleği olan balıkçılığa geri dönmesini sağlarlar.)

BABAMIN VERDİĞİ CEZA

Ercüment Ekrem TALU
(Güneş Dergisi)

Bir yaz günü idi. Galiba temmuz. Teyzemin Kanlıca'da oturan kızı, küçük oğlu Ali ile beraber bize misafir gelmişti.

Büyükler, ninemin odasına çekildiler. İki üç yaş kadar küçüğüm Ali ile ben de, soluğu doğru selâmlıkta aldık. Vapur iskelesi bitişik, deniz önümde, bana karışacak kimseler uzak. Bahçe her yaramazlığa uygun, havuzun içi kırmızı balık dolu. Bana olta verecek, yem hazırlayacak, emirlerimi dinleyecek kayıkçı uşak hep orada. Haremde ne işim var benim?

- Gel seninle denizden su çekip boşaltalım Ali!

Annesi biraz evvel tertemiz, güller gibi giydirmiş kuşatmış. Kimin umurunda? Merdiven altında iki boş ilâç şişesi, dolapta bir yumak sicim bulduk. Haydi deniz kenarına!

Aman Yarabbi! Boş şişenin suya batarken “**gluglu!**” diye verdiği ses. O ne keyifli şey! Hangi eğlencede bu tat var? Kendimizden âdeta geçmiş bir hâlde bir saat, bir buçuk saat bununla eğlendik, oyalandık.

Şişelerimiz dolup boşaldıkça, etrafımız, üstümüz başımız gerçi çamur içinde kalıyor; fakat sevincimize de son olmuyordu.

Nihayet, bu oyundan usandık. Canımız balık tutmak istedi. Dört dönüp, her yeri araştırdığımız hâlde, babacığımın özenerek yaptığı olta takımını ele geçiremedik. Kim bilir, benim şerrimden nerelere saklamışlardı?

Derken bir aralık vapur geldi, iskeleye yanaştı. Manevra esnasında dümenin bembeyaz köpürttüğü suları seyrettik. O da bitti. Vapur, çıkaracağı yolcuyu çıkarmış; binecekleri bindirmişti. Memurla beraber biz de: “Tamam!” diye bağırдық. Vapur da düdükle çalıp iskeleden ayrıldı.

O aralık gözlerimiz orada duran simitçinin tablasına ilişti. Üst üste istif edilmiş çörekler, pandispanyalar, gevrekler, şekerli şekersiz simitler, ne güzel, ne iştah verici bir manzara idi! Her ikimiz de yutkunarak elimizde olmadan bakıştık. Her ikimizin bakışmalarından da aynı istek okunuyordu.

Birimiz üşenmeyip de hareme kadar gitse, istediğimiz parayı ebette alırdı.

Ben, hiçbir vakit böyle bir isteğin gerek babam gerek ninem ve gerek dadılarım tarafından reddedildiğini hatırlamam.

Öyle iken -çocukluk sanırım- olduğumuz yerden kalkıp da, içeriye kadar gitmeye mi üşendik, ne oldu?

Simitçi, tablayı تنها iskelenin üzerinde bırakıvermiş; öteki vapur zamanına kadar orada beklemektense kahveye gitmişti. Teyzemin oğluna:

- Ali, dedim; bak, tablanın başında kimseler yok. Haydi, simit çalıp yiyelim.

Uslucacık iskeleye açılan sokak kapısının zembereğini kaldırdık. Sağa sola çabuk bir göz attık. Civarda bizi görebilecek kimse yok. Her taraf ıssız.

- Haydi Ali!

Çocuk, benim kendisini itmeme koştı, elini rast gele tablaya uzattı. Minimini avucunun alabileceği kadar, galiba dört tane yirmilik simitle geri geldi. İkimiz de heyecandan tıkanacak gibiydik.

İşlediğimiz suçun dehşeti elimizde olmadan içimize korku, yüreğimize çarpıntı veriyordu. Çaldığımız simidi, kapıyı kapadıktan sonra, orada, bahçede yiyebilirdik. Kimsecikler görmezdi.

Fakat hayır! Saklanmak ihtiyacını duyduk. Odada kanepenin altına girdik ve artık tamamıyla bilinçsiz bir hırs ve iştahla, çalınmış simitleri atıştırmaya koyulduk.

Aradan henüz iki dakika geçmiş, herhâlde simitler bitmemişti. Oda kapısı açıldı. Bizi arayan babamın sesi duyuldu:

- Nerede bu çocuklar?

Eyvahlar olsun! O anda yer yarılıp içine girmek isterdim. Şaşkınlıkla, ufacık ayağımı kanepeden dışarıya uzatmışım. Babacığım gördü:

- Kanepenin altında ne işiniz var bakayım?

Oldu mu bize olanlar! Aynı zamanda bir el kanepeyi tuttu, kaldırdı:

- O simitler nereden çıktı?

...

- Söylesene, kim verdi o simitleri size?

Bu sorunun cevabını bizim vermemize imkân var mı? İşin gerçeği durumumuzdan belli.

Fakat tuhaf şey! Ne dayak var, ne azar. Ben bu sessizliği babamda ömrüm boyunca görmedim. Yaptığım iş zararsız şey mi acaba?

Ertesi sabah, her zamanki gibi, iki kardeş babamızla kıra çıkıp bir gezinti yapmaya hazırlandık.

Kapıdan çıktık. İstinye koyuna doğru yürümeye başladık. Ben pek neşeli idim. Kırdan koşacak, oynayacak, parlak kanatlı böcekler, narin yapılı tavşanbıyıkları toplayacaktım.

Gazinin önüne gelince yüreğim “hop” etti. Bizim simitçi, tablasını sokağın ortasına koymuş, kendi de gazinoda nargile içiyordu. Ayaklarım birbirine dolaşmasına rağmen, önüme bakarak oradan geçecektim.

Babam durdu. Beni elleriyle yanına çağırdı ve cebinden çıkardığı gümüş ikiliği bana uzatarak:

- Bunu al, dedi; şu adama götür. Dün senden habersiz, tabladan aldığım dört tane simidin parasıdır, de, ver!

Götürdüm verdim. Fakat nasıl götürüp nasıl verdiğimi ben de bilmiyorum.

Bildiğim bir şey varsa, o günden sonra, benim malım olmayan eşyaya bir daha el sürmedim.

KÜFE

Mehmet Akif Ersoy (Safahat)

Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski.

Bu bir hamal küfesiymiş... Acep kimin? derken;

On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden;

Gerildi tekmeyi indirdi öyle bir küfeye:

Teker meker küfe bî-tâb düştü tâ öteye.

- Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ

Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha!

O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın

Göründü

- Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!

Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok,
Baban sekiz sene kullandı... Hem de derdi ki: “Çok
Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz...”

Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz!

Onunla besleyeceksin ananla kardeşini,

Bebek misin, daha öğrenemedin mi sen işini?

Dedim ki ben de:

- Ayol dinle annenin sözünü!
Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü:
- Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan!
Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan?
Benim içim yanıyor: dağ kadar babam gitti...
- Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi?
Adamcağız sana bak hâl diline söylerken...
Bırak hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben...
Adın nedir senin, oğlum?
- Hasan
- Hasan, dinle.
Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetinle.
Benim de yandı içim anlayınca derdinizi...
Fakat baban sana ısmarlayıp da gitti sizi.
O bunca çalışıp alınının teriyle seni
Nasıl büyüttü? Bu gün, sen de kendi kardeşini,
Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.
- Küfeyle öyle mi?
- Hayhay! Neden bu söz lâkin?
Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?
Ayıp dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.
- Ne doğru söyledi! Öp oğlum amcanın elini.
- Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini:
“ Hasan, dayım yatı mekteplerinde zâbittir;
Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir...
Koyardı mektebe... Dur söyleyeyim” demişti hani?
Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni!”
Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecekt;
Benimse vardı o gün birçok işlerim görecekt;
Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan.

AMELİYATHANE

Peyami SAFA
(Dokuzuncu Hariciye Koğuşu)

(Aşağıda okuyacağınız parça Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu adlı romanından alınmıştır. Küçük bir evde annesiyle yaşayan bir çocuk bacağından sekiz yaşından beri rahatsızdır. Bu hastalığından kurtulmak için hastanede uzun müddet tedavi görür. Roman, hasta çocuğun tuttuğu notlardan meydana gelmiştir. Aşağıdaki bölümde, roman kahramanının ameliyata alınışı anlatılmıştır.)

Gayet mühim bir günü şuurla karşılamak istiyorum. Bugün ameliyat olacağım.

Hep titreyerek nefes alıyor ve su içiyorum. Ameliyat anında korkmaktan korkuyorum.

Sabahın ışıkları odamdan içeri doldukça bütün cesaretim boşalıyor; her ses, kapı açılıp kapanmaları, tek tük çağırışlar, mırıltılar, varlığımın en hayati köklerine işleyen bir tesirle beni kendilerine bağlıyor, çekiyor, sarsıyorlar.

Gene bir sabah evvelki ziyaretler. Koğuşun uyanışı. Temizlik. Odama giren kadın. Dehlize küçük hastaların sürüklenişleri. Gene seslerin, gürültülerin, hareketlerin çoğalışı.

Gene kapımda bir adam (Bu sefer daha erken göründü.)

- Hazırlanınız, ilk ameliyat sizinki.

Sarardığımı hissediyorum.

Müthiş ağırlığı altında ruhumu deviren korkudan kurtulmak için felâketin üstüne yürümek istiyorum. İstiraptan korkmamamın tek ilacı ıstıraptır. Bu ateşi o ateş söndürür.

Hasta bakıcılar girdiler. Bir şey söylemelerine meydan bırakmadan yataktan indim, terliklerimi kolayca giydim, fakat artık yelkenli bir gemi gibi kendimi talihin rüzgârına bırakmıştım, akıp gidiyordum, odamdan ameliyathaneye nasıl geçeceğimi bilmedim.

Bembeyaz oda. Hamam gibi sıcak. Sessiz. Kaynayan suların ince fısıltıları. Kımıldayan ve kımıldamayan beyazlıklar arasında kamaşan gözler, eşyanın çizgilerini seçemiyorlar.

Uyuşturucu koku, belli ki kloroform. Herkeste, geçireceğim tecrübenin önemini hissettiren bir görev anlayışı. Operatörün küçük işaretleriyle büyük işler yapılıyor.

Masaya uzatıldım. Etrafımda beyazlıklar dalgalanıyor. Hiçbir seçkin şekil göremiyorum.

Gözümün üstüne pamuk geliyor.

Yüzümü maske ile örttüler.

- Derin nefes al!

Nefes borularım yandı ve şakaklarım gerilir gibi oldu. Çabuk uyumak, kaybolmak istiyorum. Kuvvetli nefes aldım.

Sesler, sıcak buğular arasında uzaklaşarak eriyorlar.

Kendimi son defa olarak bir an bulup kaçıyorum.

KÜÇÜK AĞA'NIN MUTLULUĞU

Tarık BUĞRA
(Küçük Ağa)

(Aşağıda okuyacağınız metin, Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa" adlı romanından alınmıştır. Romanda, İstiklâl Savaşı yıllarında, vatan ve millet sevgisini, kişisel çıkarlarından üstün tutan, İstanbullu Hoca'nın "Küçük Ağa" olarak ortaya çıkışı anlatılmaktadır.

Önceleri Kuvayı Milliye aleyhinde olan Küçük Ağa (İstanbul Hoca), hakkında "vur emri" çıkarılınca doğum yapmak üzere olan karısını da bırakarak kasabadan ayrılır. Aşağıdaki bölümde Çakırsaraylı'nın çetesine katılan Küçük Ağa'nın bir oğlunun olduğunu öğrenmesi anlatılmaktadır.)

Küçük Ağa bir gün, Çakırsaraylı'ya Akşehir'e bir adam göndermenin mümkün olup olmayacağını sordu. Evden haber almak istiyordu. Çakırsaraylı "Emret ağam" dedi ve hemen o gece Recep'le iki atlıyı yola çıkardı. Küçük Ağa, ertesi şafağı nasıl yaptığını bilemiyordu. Bütün gece bir damla uyumamış, nal seslerini beklemişti. Sabaha doğru Recep'i, o dağ başının dondurucu ayazında, kapının önünde beklemeye başladı. Üç atlının karaltısı iki yüz metre kadar aşağıdaki korudan kurtulunca, kendini tutamayıp onlara doğru koştu. Recep, şarkıların en güzelini söyler gibiydi:

- Gözün aydın ağam, oğlan olmuş!

Mehmet doğmuştu demek! Ve Mehmet'i onun kucağına uzatamamışlardı. Mehmet'i öpememişti. Yeni doğmuş bir çocuk nasıl bir şeydi acaba? Kokar derlerdi, bu kokuda insanın soyu soppu, ruhu tüter derlerdi. Bu kokuyu ciğerlerine sindirememişti. Ebenin bahşişini verememiş, o insana cennetten haber veren saadet kabarışını, gönlünde duyamamıştı. Emine'nin yanına girememişti. Emine'nin gözlerinin içine baka baka gülümsediğini görememişti. Emine gülümsememişti ki!

Ama yine de mutluydu. Gene de içi sıcak sıcak dalgalanıyor, coşuyordu. Gene de yerinde duramıyordu.

- Recep, atını verir misin bana, dedi.

Recep bunu ters anladı.

- Seni komam ağam, sabretmen gerek.

Küçük Ağa üstelik neşeleniverdi. Bir çocuk gibiydi:

- Onun için değil Recep, bir koşturayım tepeye doğru.

- Ha, o olur.

Recep atından atladı, gemi ona verdi. Hayvan körük gibi soluyor, yeri eşeliyor, bir an önce ahıra girmek için huysuzlanıyordu ve tek tük kar düşmeye başlamıştı. Küçük Ağa bir yaylanışta eğere oturdu, yumuşacık çizmeleri atın böğrünü sardı, sol eli gеме çelik gibi yapıştı:

- Haydi eyvallah, bir saate kalmaz dönerim.

Mahmuzu yiyen at, binicisinin coşkun kuvvetine uyararak ileri atıldı, tepeyi sardı. Ortalık ağarıyor, kar, kuşbaşı yağışa çeviriyordu.

Hızlı, daha hızlı, daha hızlı uçmalıydı at, koşmamalıydı, uçmalıydı. Ve at gücünün son kırıntılarını da dökerek bu çılgın arzuya uyuyordu.

Küçük Ağa'nın bir şey düşündüğü yoktu. Hiçbir şey düşünmüyor, fakat atın başını devamlı olarak Akşehir'e doğru çeviriyordu. Mesafe bir kör dumanın içinde eriyip gitmiş, sağda yükselen tepeler de kaybolmuştu. O, sanki ilk yaratılan insandı

ve Tanrı'nın kendisine vaat etmiş olduğu dünyaya doğru uçuyordu. Bütün duyguları, bütün düşünceleri ve bütün nimetleri bulmaya doğru uçuyordu. Ama şu anda gönlü ve kafası çirilçiplaktı, bomboştu.

Köye döndüğü zaman Recep'i o nasıl beklemişse onu da öyle bekliyorlardı.

Çakırsaraylı:

- Meraklandırдың bizi ağam, dedi.
- Meraklanacak ne var bunda? Sevinecek çok şey var.
- Sevindik elbette.

Ve o gün Yaka Saray, çoğu işin aslını bilmeden, bir düğün, bir bayram havası yaşadı. Kuzular çevrildi, pilâvlar döküldü, helvalar yapıldı, sazlar çalındı, türküler söylendi, içimler içti ve bu âlem gece geç vakitlere kadar sürdü.

Dışarıda kar hiç dinmeyecekmiş gibi sessiz sessiz ve lapa lapa yağıyor, Küçük Ağa ise yalnız kaldığı odasında Kur'an okuyordu. Okudu, okudu, okudu ve içinde kımlıdayıp duran şikâyet arzusunu ancak sabaha karşı dindirebildi. Arka arkaya iki uykusuz gece bile onun sağlam yapısını sarsmamıştı. O gün öğle namazına ancak uyanabildi.

KUŞ YEMİ

Reşat Nuri GÜNTEKİN
(Leylâ ile Mecnun)

Beyazıt kahvelerinden birinde bir arkadaş bekliyordum. Kahvede pek az insan vardı. İki üç kişi sönmüş sobanın yanında alçak sesle dertleşiyor; bir ihtiyar, burnunda gözlük, elinde bir gazete ile uyukluyordu. Kahvenin ortasında eski, ipek çarşafı bir kadın gözüme ilişti. Yanında altı yaşlarında bir erkek çocuk, çocuğun elinde de bir kafes vardı. Bu kadında uzun yıllar kızı ve damadıyla Anadolu'da dolaşmış temiz bir İstanbul hanımı tipi vardı.

Kahveciye yavaş bir sesle bir şeyler söylüyor; küçüğün elindeki kuş kafesini gösteriyordu.

Kahveci, gazetesinin üstünde uyuklayan ihtiyara seslendi:

- Sen kuş meraklısısın... ucuz bir saka var... alır mısın?

İhtiyar adam, kuş sesini işitince gözlerini açtı; çocuğu yanına çağırarak kafesi eline aldı; galiba meraklı bir uzmandı; dudaklarını bükerek:

- Yaramaz, dedi.

Büyük anne üzgün bir bakışla ihtiyarı süzdü:

- Satacak değildik ama... aylık çıkmadı da...

- Hepimiz o hâldeyiz... Kuşa yaramaz dedim ama yarasa da alacak para nerede?

Onlara dikkatle baktığımı gören kahveci yanımdan geçerken:

- Allah kimseyi düşürmesin... Bu ihtiyar kadının genç bir damadı vardı. Balkan'da şehit oldu, geçen yıl da kızı sizlere ömür, öldü. Torunu ile yalnız kaldı...

Gözümün önünde bir aile faciası canlanıverdi. Vaktiyle çok iyi günler gördüğü hâlimden belli olan büyük ana yavaş yavaş bütün eşyalarını satıyor, en sonra, sıra bu küçük sakaya geliyor. Ekmekçiye, bakkala borç biriktikçe birikmiştir. Bugün yarım ekmek, bir mendil kömür alacak para bulunamamıştır. Küçüğü aç bırakmamak için kuşu satmaktan başka çare yoktur.

Bu eski tel kafesin içinde başını boynuna kıştırarak neye uğrayacağını düşünüyor gibi görünen zavallı kuş para etmiyor; fakat onun kıymetini bir de bu şehidin küçük yetimine sorarsanız...

Büyük anne, torununu bu küçük dilsiz kardeşinden ayırmak için kim bilir ne vakitsiz bir hayat dersi vermiştir?

Kuş satılmadı. Büyük anne yaşlarla dolan gözlerinin ucu ile torununa bakıyor; çocuk da görünüşte üzüntülü. Fakat küçük yaramaz, nafîle, beni büyük annen gibi aldatamazsın! Kendini kederli gibi göstermeye çalışırken gözlerinin içi gülüyor; kuşunu beğenmedikleri için seviniyorsun!...Şimdi görürsün.

Kahveciyi araya koyarak büyük anne ile pazarlığa giriyorum. Kafesi istediği fiyata satın alıyorum. Büyük anne üstüne bıraktığım parayı birden bire alamıyor... Böyle alım satımlar gayet basit şeyler olduğu hâlde ona ağır geliyordu. Yalnız içinden beş kuruş alarak çocuğa veriyor, belli ki aralarında kuşun satılması işi konuşulurken bir şart koşulmuş... Büyük anne benimle aylık işini konuşuyor. Amacı söz arasında bu parayı gene çaktırmadan almaktır. Fakat söze bunun için başladığı hâlde derdini anlatmaktan gene bir zevk buluyor.

O kadar konuşuyoruz ki küçüğün uzunca bir zaman aramızdan kaybolduğunu göremiyorum... O biraz sonra elinde bir simit ve bir küçük külâhla geliyor... Simitle kendi karnını doyuracaktır.

Parasının yarısıyla da kuşuna yem almıştır. Büyük annesiyle konuşurken ona bakıyorum. Küçük avucuna bir parça yem döküyor; kafese uzanıyor; kuş belli ki onun elinden yem yemeye alışmıştır. Kafesin telleri arasından gagasını uzatıyor.

Çocuk onu tutmak, gagasına bir ayrılık öpücüğü kondurmak istiyor.

Sonra beni eteğimden çekiyor; yaşlarla dolu parlak gözleriyle yüzüme bakarak yalvarıyor:

- Bu yem sizde kalsın; ona yedirirsiniz, olmaz mı?

Külâhı aldıktan sonra geri veriyorum.

- Yavrum, bu kuşa ben bakamam; onu sana bırakayım da gene sen bak! Sonra büyüyünce arlım olmaz mı?

Büyük anne bunu doğru bulmuyor.

- Ne önem var. Büyük anne, küçüğe benim bir hediyem olsun; fakat ne olursa olsun bir daha onu satmamak şartıyla... diyorum.

ÖĞRETMENE SAYGI

Mehmet Rauf İNAN

Mustafa Necati

Mustafa Necati, eski millî eğitim bakanlarımızdandır. Öğretmene verdiği değeri anlatan aşağıdaki olayı, o yıllarda Sivas ilimizin Şarkışla ilçesine bağlı bir köyde öğretmenlik yapmakta iken rahatsızlanıp Ankara'ya tedavi olmaya gelen Cengiz Bey anlatmaktadır:

“Böbreklerimden çok rahatsızdım. Bir kağnıyla ve zorlukla Kayseri'ye, oradan da hemen, o günlerde henüz gelmiş olan trenle Ankara'ya gittim, Ulus'ta, şimdi iş hanlarının bulunduğu yerdeki Millî Eğitim Bakanlığını sorarak buldum.

Yapının arka kapısı önündeki küçük bahçede bir tahta sıraya iliştim. Sancılardan kıvranıyor, ne yapacağımı bilemiyordum.

O sırada bir araba geldi, içinden iki kişi çıktı; bunlardan biri bana sordu:

- Siz kimsiniz?
- Öğretmenim...
- Öğretmen burada oturmaz, dedi.

Ben, yasak olduğunu sanarak ayağa kalkarken, büyük acı duyuyordum.

Konuşan kişi:

- Hem de hasta bir öğretmen, dedi.

İkisi birden kolumdan tutarak beni içeriye götürdüler, bir koltuğa oturtular. Benimle ilgilenen kişi meğer Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati imiş. Çay getirttikten sonra durumumu sordu, saymanlık müdürünü çağırttı; bana para getirmesini söyledi.

- Teşekkür ederim, param var, dedim.
- Biliyorum, dedi.

Saymanlık müdürü para getirdi. O sırada demir yollarına telefon edildiğini öğrendim. Yataklıda yer ayırtmışlar. Bunlar olurken anladım ki beni İstanbul'a hastaneye gönderiyorlar. Bakan, bu sırada yazdığı bir mektubu bana verirken:

- Bunu İstanbul'da Cerrahpaşa Hastanesi başhekimine vereceksin, dedi.

Arabası ile beni istasyona gönderdi. Orada beni aldılar, yataklıda ayrılan yerime yerleştirdiler. Bir demir yolu görevlisi, ne gereksinmem olursa, kendisine bildirmemi söyledi.

Bunlar olurken, böbreklerimdeki sancı da kesilmişti. Trende, bu düşleyemeyeceğim ilgi nedeniyle ağlıyordum.

İstanbul'a varınca beni karşılayan biri; Cerrahpaşa Hastanesi'ne götürdü, başhekime tanıttı. Bakanımın mektubunu başhekime verdim. Okuduktan sonra:

- Hiç kaygılanma, ameliyatın yapılacak, kurtulacaksın, dedi.

Beni çok temiz bir yatağa yatırdılar. Ameliyatın ertesi günü, başhekim, elinde bir telle beni sormaya geldi. Anladım ki bakanımız, durumumu telgraf ile sormuş. Hastaneden çıkınca Ankara'ya geldim. Yine bakanlığın kapısı önünde beklerken, Mustafa Necati Bey geldi. Bu kez ayakta ve sağlıklı idim. Beni görünce gülümseyerek:

- Geçmiş olsun, dedi.
- Elimden tuttu. Odasına götürdü, oturttu.
- Seni artık kente alalım, tek böbreğin kalmış, dedi.
- Teşekkür ederim efendim! Sizin idealiniz köydür. Ben de köyde çalışacağım, dedim.
- Kentte de gereklisin; ya köy terinde sağlığında bir terslik olursa?
- Ne olursa olsun, köyümde çalışacağım.
- Öyleyse ufak bir rahatsızlığın olursa doğruca bana geleceksin, dedi ve beni uğurladı.

ATATÜRK VE KURTDERELİ

Kâni SARIGÖLLÜ
Atatürk İlkeleri

Çocuk Esirgeme Kurumu, 1931 yılında Ankara’da bir Türkiye Güreş Birinciliği Müsabakası düzenlemişti. Yurdun her tarafından bu yarışmalara birçok pehlivan gelmişti. Yaşlanmış ünlü pehlivanlar da yarışmaların hakemliğini yapıyorlardı. Kurtdereli Mehmet Pehlivan başhakemdi.

Bu yarışmalarda kendisine başarılı oluşunun sırrını soranlara, o, “Ben her güreşimde arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm.” Cevabını vermişti.

Atatürk, Kurtdereli tarafından Türk sporcularına verilen bu öğüdü duyunca, ona bin lira armağan etti ve şu mektubu gönderdi:

“Kurtdereli Mehmet Pehlivana,

Seni cihanda büyük ün almış bir Türk pehlivanı olarak tanıdım. Parlak başarılarının sırrını da şu sözle izah ettiğini öğrendim: ‘Ben her güreşte arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm!’ bu dediğini en az yaptıkların kadar beğendim. Onun için bu değerli sözünü Türk sporculuğuna bir meslek düsturu olarak kaydediyorum. Bununla senden ve sözlerinden ne kadar memnun olduğumu anlarsın. Çoluk çocuğun için sana ufak bir armağan gönderiyorum. O, bu mektubumla beraberdir.

Pehlivan, ömrünün sağlıklı ve uzun sürmesini dilerim.”

ANKARA’DA HACETTEPE

Mehmet ÖNDER
(Anadolu Efsaneleri)

Yaşlı Ankaralıları sorarsanız “Ankara” adının Farsça “üzüm” anlamına gelen “engûr” den geldiğini, Ankara’da çok üzüm yetiştiği için buraya “Engûri” dendiğini, bu adın zamanla “Ankara” olduğunu söylerler. Tarihçilere gelince, onlar bu adın, Hititler devrinde “Ankuva”, klasik devirlerde de “Ancyre” veya Latince gemi çapası demek olan “Ancora” dan geldiğini, bu şehrin milâttan önce 1200 yıllarında Frigya Kralı Midas tarafından kurulduğunu söylerler.

Mitolojideki Kral Midas efsanesi, bu gün Ankara’da, diğer bir şekli ile söylenir. Efsaneye göre, Kral Midas, şarap tanrısı Baküs’e yahut Diyonizos’a bir iyilikte bulunur. Bundan çok memnun olan Baküs, Kral Midas’a, kendisinden bir şey dilemesini söyler. Dünya malına tamahı olan ve altını çok seven Midas, fırsatı kaçırmaz: “Dokunduğum her şeyin altın olmasını isterim.” der. Baküs, onun tamahına gülererek: “Peki.” der. Artık, Kral Midas, neye elini sürerse, altın olur. Yerden bir taş alır, altın olur. Ekin başaklarını koparır, altın taneler avucuna dökülür. Sevinerek sarayına koşar, kapıya dokunur, tokmak altın kesilir. Uşaklarına güzel bir yemek yapmalarını emreder. Sofra, kızartmalar, meyvelerle donanır. Midas büyük bir iştahla yemeklere el atar. Hepsi altın olur. İşte o zaman hatasını anlar, pişman olur. Baküs’e yalvarır: “Kusurumu bağışla, beni bu altın felâketinden kurtar.” der. Baküs, haris kralın hâline acır. Gediz Nehri’nde yıkanmasını söyler. Midas, nehirden yıkanır ve başına gelen musibetten kurtulur.

Aradan yıllar, yüzyıllar geçmiş, Ankara Türklerin eline geçmiş, İslâmlaşmış...Devirler, insanlar değişmiş ama, efsane yaşamış. Fakat başka bir kılık, yarı bir inanç içinde bir “Hacettepe” efsanesi.

Hacettepe, Ankara'nın ortasında, yüksekçe bir tepedir. Bir zamanlar, sevgilerin buluştukları, kavuşmaları, evlenmeleri için el açıp dua ettikleri, hâcette buldukları bir yerdir.

Ankaralı ninelerin anlattığı efsane şöyle:

Bir zamanlar Ankara'nın çok tamahkâr, gözünü dünya malı bürümüş bir sultanı varmış. Her sabah bu tepeye çıkar, Tanrı'ya el açar, hâcetini söyler: “Neyi tutsam altın olsun.” Diye yalvarırmış... Bir sabah, tepede Hızır'ı karşısında buluvermiş. Hızır: “Peki”, demiş, “git sarayına, neye dokunursan altın olacak...” Sultan sevinerek gitmiş... Neye elini sürerse altın oluyormuş. Sofraya oturmuş, ekmeğe el atmış, altın olmuş. Yemeğe dokunmuş, altın olmuş. Başlamış ağlamaya... Derken, Hızır yine görünmüş: “Neye ağlıyorsun?” demiş. Sultan: “Neye dokunsam altın oluyor. Açlıktan öleceğim... Beni kurtar.” diye yalvarmış... Hızır: “Bu sana bir ders olsun. Git, hâcette bulunduğun tepede yıkan, abdest al, iki rekât namaz kıl, eski hâline dönersin...” demiş. Bunu yapar ve altın belâsından kurtulur.

Tepeye de “Hâcet Tepesi” derler.

İLK UÇAN İNSAN: HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

(Uzay Ansiklopedisi)

Bir yaz günüydü. İstanbullular sokaklara dökülmüş, heyecanla Galata Kulesi'ne doğru koşuyordu. Koşuşanlar birbirlerine hep aynı şeyleri söylüyorlardı.

- Adam uçacakmış, kuşlar gibi kanatlanıp havalanacakmış!

- Hiç insan uçabilir mi? Düşüp ölecek adamcağız!

- Yooo, öyle deme, bu denemeyi yapacak olan Hezarfen Ahmet Çelebi'dir.

Daha önce Okmeydanı'nda defalarca uçtu. Bizim çocuklar gözleriyle görmüşler. Hem, o bir deli değil, pek yiğit bir kişidir, hezarfendir.

-Kim söyledi Galata'dan atlayacağını?

- Kendisi duyurmuş. Galata Kulesi'nden havalanıp Boğaz'ı geçecek, Üsküdar'a kadar uçacakmış... Herkesi seyre çağırmış.

- Uçmak için tilsimi mi varmış?

- Hezarfen dedik ya... Her şeye akli erer, her şeyi bilir o. Evinde sabahlara kadar akıl almaz, sır ermez işlerle meşgul oluyormuş.

Bu konuşmaları yapanlar yalnız Galata Kulesi'ne doğru koşuşanlar değildi. Evlerde kadınlar, işlerinden ayrılamayan erkekler, yeniçeriler, hatta devrin padişahı IV. Murat ve nazırları bile o gün o konuyu konuşuyor, sonucu merak ediyorlardı.

Galata Kulesi'nin dibinde ve yakınlarında toplanan büyük kalabalık birden sustu: Ahmet Çelebi kanatlarını takmış olarak kulenin tepesinde görünmüş, atlamaya hazırlanıyordu. Kanatlarını vücuduna bağlayan düğümlere baktı. Rüzgârın hızına ve yönüne göre durumunu düzeltti. Dudaklarının kımıldanışından bir şeyler söylediği anlaşılıyor ama duyulmuyordu. Belki bir dua mırıldanıyordu.

Birkaç dakikayı geçmeyen bu bekleyiş seyredenler için saatler kadar uzun sürmüştü. Nihayet Ahmet Çelebi, herkesin yüreğini ağzına getiren hareketi yaptı, kendini kuleden aşağıya bıraktı.

Onun yere düşüp paramparça olmasından korkan halk, usulca süzüldüğünü ve Boğaz'a doğru uçup gittiğini görünce, bir ağızdan bağırıldılar:

- Uçuyor! Uçuyor!

Ahmet Çelebi gittikçe uzaklaşıyor, bir kuş gibi küçülüyor, ama kanatlarını açıp kapadığı belli oluyordu. Az sonra Galata sırtları geride kaldı. Boğaz'da demirli kadirgaların, yelkenlilerin ve balıkçı kayıklarının üzerinden aşarken denizciler bağırarak birbirlerine onu gösteriyorlardı:

O sırada, Sarayburnu'ndaki Sinanpaşa köşkünden bu büyük olayı seyreden Sultan IV. Murat Han da heyecan içindeydi. Ahmet Çelebi kazasız belâsız Boğaz'ı geçip Üsküdar'da, bugün Doğancılar diye anılan semte usulca inince, Sultan rahat bir nefes aldı ve yanındakilere:

- Çelebi'yi hemen yanıma getirin, dedi.

Hezarfen Ahmet Çelebi'yi bulup Sultanın huzuruna getirdiler. Sultan başarısını tebrik ederek ona bir kese altın verdi. Sonra?...

Maalesef, bilgi ve hüneri bir yandan takdirle, alkışla karşılanan Ahmet Çelebi, bir yandan da onu çekemeyenlerin hışmına uğradı. Padişah da onu bir rivayete göre korktuğu için bir rivayete göre de nüfuzlu fakat kıskanç adamların husûmetini çekmeden araştırmalarına rahatça devam etmesi için Cezayir'e sürdü. Ahmet Çelebi Cezayir'de vefat etti.

ÜÇ ELMA

Eflatun Cem GÜNEY
(En Güzel Türk Masalları)

Üç elma, gönül alma! Biri at, biri murat, biri de attan, murattan ileri evlât...

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde; cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Bir memleketin birinde bir padişah varmış. Ötekiler gibi tacın, tahtın delisi değil, o soydan gelenlerin iyisi mi dedim iyisi imiş. Memleketi öyle bir dirlik düzenliğe kavuşturmuş ki, hangi kırk haramiler, hangi kapı ardı bezirgânları! Ne devler top oynayabilir, ne cinler cirit atabilirmiş. Herkes kendi işinde, kendi aşında; kendi toprağında, kendi taşında; ekeceğini eker, dikeceğini diker; güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp gidermiş...

Öyle bir devirde böyle bir padişaha kim kurban olmaz amma, ne çıkar, felek insanı güldürmedikten geri...

Öyle ya, Allah ona devlet üstüne devlet vermiş ama gel gelelim; yerini yurdu tutacak bir evlât vermemiş. Bu yüzden yaşı, başı ilerledikçe gamı, kasaveti de artıp gece dememiş, gündüz dememiş; yeri göğü yaradana yalvarıp yakarmış ama yer demir, gök bakırmış; duası yerini bulmamış.

Günlerden bir gün, padişah yine kara kara düşünüp dururken, güngörmüş, umur görmüş biri yanına girmiş:

"Padişahım" demiş, "derdini söylemeyen derman bulamaz; ne derdin, kederin var? Yanlış bir dala taş atan mı oldu, bir komşu kapısına yan gözle bakan mı? N'oldu, ne hâl oldu sana?"

Padişah boynunu bükmüş:

“Ey benim hâlden anlar kulum,” demiş; “Allah her devleti verdi ama bir evlâdı çok gördü bana; yedi yıldır derdime derman arayıp duruyorum; ne var ki, güvendiğim dağlara kar yağıyor; tutduğum dallar kırılıp geliyor. Oturup derdime yanmaktan gayri bir derman bulamıyorum.”

Adam bunu duyunca:

“A devletlim” demiş; “akıl öğretmek gibi olmasın ya, insan bir şeyi kendine dert etmeye görsün; gayri bu dert, gün günü sökülür gelir; yüreğinize koydukça kor; dünü, günü kaybedersiniz sonra... Ne yapalım; bu dünyada her şey elimizde, avucumuzda değil ki, kader böyle imiş; belki bunda da bir hayır vardır; öyle ya, veren Allah ya verdiği geri alırsa! Ne kuru çayda koyun gütmeye benzer ne de emanetlik mintan giymeye... Ocaklardan irak, ateşten gömlek gibi, yakar, yandırır adamı!”

Padişah başını sallamış:

“Doğrusun, ağzı dualı kulum, doğrusun; Allah verecekse, hayırlısından, ömürlüsünden versin ve sen onu büyüt de kendi boyunca, sonra da götürüp kendi elinle kara topraklara ver. Böylesine acıya Eflatun olsa dayanamaz ama bunu bir kere dert edindim kendime; şimdi ikide bir, bir efkâr basıyor beni; bilmem ki n’etsem, n’eylesem?” diye sormuş.

Bu hâlden, anlayan adam da:

“Padişahım” demiş, “her şeyin bir çaresi var; bu dert sizi üstelemeden, siz bu derdi üsteleyin; efkâr dağıtacak öyle bir bahçe yaptırın, öyle bir bahçe yaptırın ki, göllerinde kuğular, köşklerinde ahular... Ne sümbüller saçını yolsun, ne menekşeler boynunu büksün; vursun davullar gümbür gümbür; çalsın sazlar nazlı nazlı; güller gün eylesin; bülbüller düğün eylesin, böylesine bir bahçe... Şimdi, günün birinde bir efkâr bastı mı; bir, iki deme; ver git bu cennet katına... İster bir havuz başına kurul; ister bir ağaç altına uzan; daha da istersen, suların sesiyle uyu; yeşilin rüyasına dal ve uyanabilirsen, kuşların türküsüyle uyan... Evvel Allah, gözün gönlün açılır; gayri ne gam kalır, ne efkâr!”

Bu söz padişahın aklına yatmış; nasıl olsa, hazineleri taşıp dökülüyor, bir bahçenin de sözü mü olur? Öyle bir bahçe yaptırmış, öyle bir bahçe yaptırmış ki, nasıl söylesem, masallardaki gibi... Salkım salkım söğüt, elvan elvan çiçek, buram buram koku, aygın baygın ses... Doğrusu görenlerin parmağı ağzında kalmış; padişah da sevinip seyran eylemiş, beğenip bayram eğlemiş ama, gelgelelim bulunduğu, umduğuna değmemiş. Hangi gün, hangi saat başının üstünde bulutlar dolaşırsa, bu bahçeye çıkmış ama, bir de varıp görmüş ki, ne görsün, o gam, o kasavet kendinden önce gelip de ağaçların altında yolunu beklemiyor mu! De yiğitse gülsün bakalım! Güller gün eylerken, padişahın yüreği kan ağlamış; bülbüller düğün eylerken, gam üstüne gam bağlamış; derdi bir iken iki, iki iken üç olmuş; bir daha dönüp bahçenin yüzüne bakar mı? Atmasına adımını atmamış ama, başında kara yeller estiği bir gün, yine bahçeye çıkmış, bu defa da bir ferahlık duymayınca, büsbütün öfkelenmiş. Gayri ne çiçek demiş, ne böcek; önüne geleni kırıp geçirmiş; nerede ise taş üstünde taş bırakmayacakmış ya, karısı eline, ayağına sarılmış yoksas... Zaten bu hatuncuğun bir ayağı bahçeden çıkmıyormuş ama, o günden geri, büsbütün kendini oraya vermiş. Toprağıyla toprak olmuş; yaprağıyla yaprak olmuş. Hele gülfidanları üstüne öyle bir titrer, öyle bir titremiş ki, bir tomurcuğunu solmuş görse, onun da beti benzi solar; bir dalını eğilmiş görse, onun da boynu bükülürmüş. Bundandır, bahçenin taşı, toprağı bu hatuncuğu ayaklarının sesinden tanırmış; çiçekler en güzel renklerini ona

gösterir; en tatlı kokularını ona saklarmış. Meyvesiz, ayvasız ağaçlar bile, bütün sırlarını ona söyler; kimi: “Ben şu derde devayım! der, kimi de: “Ben şu hastalığa şifayım!” dermiş ama, hiçbirisi onun derdine derman olamazmış. Öyle iken hatuncuk kendi talihine küsermiş ama, kıl kadar olsun onlara gücenmezmiş. Nasıl olmuşsa, bir gün yüreciğine dokunmuş da:

“A benim dalım, yaprağım; saraylar yaptırdım, altın eşikli; içinde yatmadım, yanı beşikli; ne siz muradımı verip benim yüzümü güldürdünüz, ne de ben padişahın yüzünü güldürebildim; bu olmadıktan geri ne deseniz, ne yapsanız nafile!” demiş onlara...

Bu söz üstüne, utancından koca bir ağacın dili tutulmuş amma, kuru ağacın biri, uygun bir dille:

“İnan bacı” demiş, “derdini biliyorum, dağ olsa dayanamaz; eski hâlim olsaydı, sana öyle bir elma verirdim, öyle bir elma verirdim ki, ne muradın varsa yerini alırdı ama hani bende o dal, hani dalımda o elma? Padişahın öfkelenip de, her şeyi kırıp geçirdiği gün yok mu, o gün benim de kolum, kanadım kırıldı; kuruyup döküldü yaprağım, dalım; bir filizcikten geri kalmadı yeşilim, alım... Şimdi, sabretmesini biliyorsan, üstündeki o filizleri koparıp ele güne karşı dikiver; bir gün gelir, benim vermediğimi o verir sana. ‘Adam sen de!’, deme; vereceği elma murat elmasıdır. Yarısını sen ye, yarısını padişaha yedir; dilerim Allah, umarım Allah, her ne muradın varsa verir inşallah!” demiş, padişahın karısı da dediğini etmiş; o filizciği koparıp dikileceği yere dikmiş; tamam yedi yıl, yedi ay, kendi evlâdı gibi imiş gibi titremiş üstüne; esen yelden, uçan kuştan korumuş onu...

Gel zaman git zaman, filiz büyümüş, fidan olmuş; bu fidan da serilip serpilip koskoca ağaç olmuş; derken bir bahar, çiçek çiçek bezenip, yaprak yaprak salınmaya başlamış...Bir de bakmış ki, ne baksın; ta tepesinde bir elma... Ha düştüm, ha düşüyorum, diyor. Elma da ne elma ya! Bir yanı o kadar beyaz, o kadar beyaz ki, aydan arı, günden duru...Bir yanı da, güneş mi öpmüş, ne olmuşsa, öyle kızarmış, öyle kızarmış ki aldan al, nardan kırmızı...

Daha durur mu hatuncuk, almış elmayı, bölmüş elmayı, yarısını kendi yemiş, yarısını da padişaha yedirmiş...

Şimdi sözü uzatıp da ne biz günaha girelim; ne de sizin başınızı ağrıtalım. Aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat geçmiş; artık sevinçleri son bulur mu! İkisinin de, deli divane olası gelmiş!

Dört bir yana kuşun kanadıyla haberler gide dursun, padişah:

“Kurulsun meydanlar!” demiş, kurulmuş meydanlar...”Vursun davullar!” demiş, vurmuş davullar... Tamam kırk gün kırk gece şenlik, şadımanlık etmişler; yiyip içip muratlarına ermişler; gökten üç elma daha düştü, kimin muradı varsa onun başına...

OĞUZ HAN DESTANI

Yılmaz Öztuna,
(Tarihten Yapraklar)

Günlerden bir gün Ay Han, bir erkek çocuk doğurdu. Çocuk, kara saçlı, karakaşlı, ala gözlü, kızıl ağızlı idi. Perilerden bile güzeldi. Çocuk, anasından yalnız bir defa süt emdi. Bir daha emmedi. Konuşmaya başladı. Kırk günden sonra büyüdü. Yürüdü. Oynadı. Ata bindi. Geyik avına çıktı. Günlerden sonra, gecelerden sonra, tam bir yiğit oldu, bahadır oldu.

“Oğuz Han” denen bu bahadır, bir gün Tanrı’ya yakarıyordu. Birdenbire çevresi kapkaranlık kesildi. Gökten bir ışık düştü. Bu ışık, aydan ve güneşten bile parlaktı. Oğuz Han, ışığın içinde bir kız gördü. Bu kız, çok güzeldi. Yüzünde, ışık saçan bir beni vardı. Çoban yıldızına benziyordu. Gülünce, mavi gök de gülüyor; ağlayınca, mavi gök de ağlıyordu.

Oğuz Han, bu kız görünce aklı başından gitti. Kızı sevdi, aldı. Kız, Oğuz Han’a üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine “Gün”, ikincisine “Ay”, üçüncüsüne “Yıldız” adını koydular.

Oğuz Han günlerden bir gün, ava gitti. Gölün yayında bir ağaç gördü. Ağacın kovuğunda bir kız oturuyordu. Çok güzeldi. Saçları bir ırmağın akışına, dişleri inciye, gözleri gökyüzünün mavisine benziyordu.

Oğuz Han’ın aklı başından gitti. Yüreğine od düştü. Kızı sevdi, aldı. Bu kız da Oğuz Han’a üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine “Gök”, ikincisine “Dağ”, üçüncüsüne de “Deniz” adını verdiler.

Bu çağda, sağ yönde “Altın Han” denen bir hakan vardı. Altın Han, Oğuz Han’a elçi gönderdi. Pek çok altın ve gümüş yolladı. Pek çok kız, yakut ve gümüş sundu. Oğuz Han’a saygı gösterdi. Baş eğdi. Oğuz Han, Altın Han’ın baş eğmesini kabul etti. Sonra kırk gün kuzeye yürüdü. “Buz Dağı” denen dağa geldi. Çok soğuktu. Otağını kurdu.

Tan yeri ağardı. Oğuz Han’ın otağına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan; gök tüylü, gök yeveli, büyük bir erkek kurt çıktı. Kurt, Oğuz Han’a dedi ki: “Ey Oğuz, artık ben önünde yürüyeceğim!”

Bundan sonra Oğuz Han, çadırları toplattı. Yola koyuldu. Türk ordusunun önünde gök tüylü, gök yeveli, büyük erkek kurt yürüdü.

Nice günlerden sonra gök tüylü, gök yeveli, büyük erkek kurt durdu. Oğuz Han da Türk ordusunu durdurdu. Önlerinden “İtil” denen ırmak akıyordu. Oğuz Han, burada yağı ile vuruştı. Savaş çok çetin oldu. İtil suyu, yağı kanıyla kıpkızıl aktı. Vuruşmada Oğuz Han, üstün geldi. Başarı, Türk oklarında ve kılıçlarında kaldı.

Gök tüylü, gök yeveli kurt, yine öne düştü. Oğuz Han’ı güneyin sıcak ülkelerine götürdü. Oğuz Han, burada da çok yerler aldı. Çok ağı yendi. Türk hakanlığını bu yönde de çok büyüttü. Geri döndü.

Oğuz Han’ın yanında, ak sakallı, boz saçlı, çok bilge bir kişi vardı. Anlayışlı ve doğru bir adamdı. Oğuz Han’ın danışmanıydı. Adı “Uluğ Türk” idi.

Uluğ Türk, günlerden bir gün, düşünde bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Altın yay, gün doğusundan gün batısına dek uzanıyordu. Üç gümüş ok da kuzeye doğru gidiyordu. Uluğ Türk, uykudan uyandı. Düşte gördüklerini Oğuz Han’a anlattı: “Ey Hakanım, dedi; Gök Tanrı’nın sana verdikleri, hayırlı olsun! Gök Tanrı, düşümde gördüklerimi yerine getirsin! Dilediği yeri sana versin!”

Oğuz Han, Uluğ Türk'ün sözlerini çok beğendi. Bilgeligini övdü. Öğüdünü dinledi. Oğullarını topladı. Dedi ki: "Ey oğullarım! Gönlüm av diliyor. Kocadım. Gücümü yitirdim. Gün, Ay ve Yıldız, siz doğuya varın. Gök, Dağ ve Deniz, siz batıya gidin!"

Bunun üzerine Oğuz Han'ın üç oğlu doğuya, üç oğlu batıya gitti. Gün Han, Ay Han ve Yıldız Han, bol bol avlandıktan sonra, yolda bir altın yay buldular. Yayı aldılar. Babaları Oğuz Han'a verdiler. Oğuz Han sevindi. Yayı üç parça etti ve: "Ey büyük kardeşler, dedi; yay sizin olsun!" Gök Han, Dağ Han ve Deniz Han, bol bol avlandıktan sonra, yolda üç gümüş ok buldular. Okları aldılar. Babaları Oğuz Han'a verdiler. Oğuz Han sevindi. Okları onlara pay edip "Ey küçük kardeşler" dedi, "bu oklar sizin olsun!" Oğuz Han bundan sonra Ulu Kurultay'ı topladı. Halkı da çağırdı. Büyük danışma yapıldı. Oğuz Han, yurdunu, oğullarına pay etti. Dedi ki: "Ey oğullar, çok yaşadım. Çok savaşlar gördüm. Çok ok attım. Kılıç salladım. Ata bindim. Yağılarımı ağlattım. Dostlarımı güldürdüm. Gök Tanrı'ya borcumu edâ ettim. Sizlere de yurdumu veriyorum. Yurdumuzun üzerinde bilgelik ve bahtiyarlıkla yaşayın. Gök Tanrı'nın buyruğundan çıkmayın. Esen kalın!" sonra gök renkli gözlerini kapattı.

TASMALI GÜVERCİN

BEYDEBA

Kelile ve Dimne
(Sadeleştirilmiştir.)

Kral Debşelim, filozof Beydeba'ya sordu:

- Birbirine en içten bağlı dostların karşılıklı sevgilerini nasıl paylaştıklarını, bunlardan nasıl yararlandıklarını anlamak istiyorum.

Filozof yanıtladı:

- Akıllı kimse dostluğu her şeyden üstün tutar. Bir sıkışık durumda dostluk bölüşülür. Tasmalı Güvercin ile fare bunun örneğidir.

Kral sordu:

- Bu, nasıl oldu?

Beydeba anlattı:

Dehar kenti yakınında avı bol bir yer vardı. Avcılar buraya sık sık uğrarlardı. Buradaki iri ve dalları birbirine girmiş gür ağaçlar arasında özgür kuşlar yaşardı. Bir gün çirkin yüzlü, kötü bir avcı, elinde sopası, sırtında ağı ile ormana girdi; ağını attı, üzerine yem taneleri serpti, yakın bir yerde saklandı.

Çok geçmeden önce tasmalı güvercin olduğu hâlde bir sürü güvercin alana üşüştü; tuzağı görmeden taneleri yemeye başladılar, ağın içine düştüler. Avcı, sevinç içinde gizlendiği yerden çıktı. Onu gören güvercinler kurtulabilmek için çırpındılar; fakat onların bu çabaları boşa gitti. Tasmalı Güvercin, tuzaktaki diğer güvercinlere dönerek:

- Felâkete karşı gelebilmek için aramızdaki el birliğini kaybetmeyelim... Hiçbirimiz, kendi canını arkadaşının canından üstün tutmasın. Hepimiz birlikte harekete geçerek tek kuş gibi uçalım; bu saye hep birlikte kurtulalım, dedi.

Gerçekten güvercinlerin hepsi, kendilerini toplayıp kanat birliği yaptılar; birdenbire ağda taşıyarak gökyüzüne doğru yükseldiler. Avcı, yorulacaklarını umarak yükselen kuşların tekrar döneceklerini sandı.

Tasmalı Güvercin, durumu gözden geçirerek arkadaşlarına döndü; ikinci önlemini açıkladı.

- Avcı peşimizdedir. Böyle açıkta uçarsak bizi görür, nereye konacağımızı anlar. Kapalı yerlerde uçarsak bizi izleyemez, peşimizi bırakmak zoruna kalır. Biz de benim yakın dostum farenin ülkesine kadar gideriz. O, bu ağları keser, tuzaktan kurtuluruz, dedi.

Güvercinler, Tasmalı Güvercin'in sözünü dinledi. avcı da bunları ele geçiremeyeceğini anlayıp geri döndü.

- Güvercinler bir süre sonra farenin bulunduğu yere vardılar; burada yere indiler.

Farenin her tehlikeye karşı hazırladığı yüz deliği vardı. Tasmalı Güvercin, onu adıyla çağırdı:

- Zeyrek!

Fare, deliğin içinden yanıtladı:

- Sen kimsin?

- Ben senin dostun, Tasmalı Güvercin'im.

Fare, hemen koşup geldi; Tasmalı Güvercin'in ağı içinde olduğunu görünce şaşırarak sordu:

- Nasıl oldu da bu duruma düştün?

Tasmalı Güvercin anlattı:

- Bilmiyorum musun, iyi kötü ne varsa hepsi başa gelebilir; güneş ve ay bile tutulur.

Bunun üzerine fare, Tasmalı Güvercin'i bağlayan düğümleri kemirmeye başladı. Tasmalı Güvercin buna razı olmadı:

- Önce öteki güvercinleri kurtar, sonra bana gel, dedi.

Fare bu söze aldırmadı. Tasmalı Güvercin'in dayatması üzerine:

- Sen kendine acımıyor musun? Nefsinin hakkını gözetmiyor musun, dedi.

Tasmalı Güvercin anlattı:

- Beni kurtarmakla işe başlarsan belki de yorulur, gevşersin. Belki de onları kurtarmakta yavaşlarsın. Fakat ötekilerle işe başlarsan yorulsan bile dostun olan birini ağ içinde bırakmaya razı olmazsın, dedi.

Fare:

- İşte, bu düşünce benim sana olan sevgimi artıracaktır, dedi. Büyük bir istekle bütün ağı kemirmeye başladı ve çok geçmeden bitirdi. Güvercinler sevinçle havalanarak yurtlarına döndüler.

SON KUŞLAR

Sait Faik ABASIYANIK
(Son Kuşlar, kısaltılmıştır.)

...

Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar. Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk, ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır; bunları bir ufacık ağacın altına çığırkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler; çayırılıkta bir başka ağacın gölgesine birikmiş çoluklu çocuklu kocaman adamlar, bir müddet beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık elleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlar ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi... Çocukları bu işe seferber eden de oydu, ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir adamdı. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan, üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine, kısa kısa adımlarla koşarken akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallatılığine, hesaplı fikirlerine, basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi hâlinde hesaplı yaşayan biriydi.

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi, onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıstardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa, gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar:

- Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek, kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, rüzgârsız, parça parça, oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde, o en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bir tanesi iki yüz elli gram et vermeyen sakaları, isketeleri, fluryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendinin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş civıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca; insana, barış, şiir, edebiyat, resim, müzik, mesut insanlarla dolu, anlaşmış, kavgasız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin Efendi buna mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye

kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir?

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük, sizin için kötü olacak.

BAMSI BEYREK'E AD KONULMASI

(Dede Korkut Hikâyeleri)

Bay Büre Bey bezirgânlarını yanına okudu, buyruk verdi.

- Bre bezirgânlar, yüce Tanrı bana bir oğul verdi. Varın Rumili'ne, benim oğlum için görülmedik, yahşi armağanlar getirin, benim oğlum büyüünceye kadar, dedi.

Bezirgânlar da, "Öyle olsun hanım;" deyip gece gündüz yol aldılar, İstanbul'a geldiler. Görülmedik, yahşi armağanlar aldılar. Bay Büre'nin oğlu için bir boz aygır aldılar. Bir ak tozlu sert yay aldılar. Bir de altı dilimli gürz aldılar, yol hazırlığını gördüler.

Bay Büre'nin oğlu beş yaşına girdi. At koşursa çalılımlı, çalkara kuş erdemli bir güzel, yahşi yiğit oldu. O zamanda, bir oğlan baş kesme, kan dökmese ad komazlardı. Bay Büre Bey'in oğlu atlandı, ava çıktı. Av avlarken, babasının tavlası üzerine geldi. Emrehorbaşı karşıladı, indirdi, konukladı. Yiyip içip oturlardı.

Bu yanda da bezirgânlar gelip Karadervent ağzına konmuşlardı. Onup yetmesin, Avnik Kalesi'nin kâfirleri bunları haber aldı. Bezirgânlar yatarken ansızın beş yüz kâfir bastı, yağmaladı. Bezirgânın ulusu tutuldu, küçüğü kaçarak Oğuz'a geldi. Baktı, gördü, Oğuz'un ucunda bir ala sayvan dikilmiş, bir bey oğlu, güzel yiğit kırk yiğitle, sağında, solunda otururlar. Olsa olsa Oğuz'un bir yahşi yiğididir, yürüyeyim, yardım isteyeyim, dedi. Bezirgân:

- Yiğit, yiğit, bey yiğit, sen benim ünüm anla, sözüm dinle! On altı yıl oluyor, biz Oğuz içinden gitmiştik. Görülmedik kâfir malını Oğuz beylerine getiriyorduk. Pasın'ın Karadervent ağzına yan vermiştik. Avnik Kalesi'nin beş yüz kâfiri üzerimize koyuldu, kardaşım tutsak oldu, malımızı, yiyeceğimizi, içeceğimizi yağmaladılar, geri döndüler. Kara başımı kaldırdım, sana geldim. Kara başın sadakası yiğit, bana yardım, dedi.

Bu kez oğlan su içerken içmez oldu. Bardağı elinden yere çaldı.

- Ne diyorsam alın, gelin! Zırhımla benim şahbaz atımı getirin. Hey beni seven yiğitler binsinler, dedi. Bezirgân da önlerine düştü, kılavuz oldu. Kâfir de oturmuş, bir yerde akça üleşmekte idi. Bu arada, erenler meydanının arslanı, pehlivanların kaplanı Bozoğlan çıktı, geldi. Bir iki demedi, kâfirlere kılıç çaldı. Baş kaldıran kâfirleri öldürdü, savaş eyledi. Bezirgânların malını kurtardı.

Bezirgânlar:

- Bey yiğit, bize sen erlik işledin, gel şimdi, beğendiğin maldan al, dediler.

Yiğidin gözü bir boz aygırı tuttu, bir de altı dilimli gürzü, bir de ak tozlu yayı tuttu, bu üçünü beğendi.

- Bre bezirgânlar, bu aygırı, bir de bu yayı ve bu gürzü bana verin, dedi.

Böyle deyince bezirgânlar bozuldu. Yiğit:

- Bre bezirgânlar çok mu istedim? dedi.

Bezirgânlar:

- Neye çok olsun, ama bizim bir beyimizin oğlu var. Bu üç nesneyi ona armağan götürmemiz gerek idi, dediler.

Oğlan:

- Bre beyinizin oğlu kimdir? dedi.

- Bay Büre'nin oğlu vardır, adına Bamsı derler, dediler. Bay Büre'nin oğlu olduğunu bilemediler.

Yiğit parmağını ısırdı:

- Burada minnetle almaktansa orada babamın yanında minnetsiz almak yeğdir, dedi. Atını kamçıladi, yola düştü. Bezirgânlar bakakaldı. Bozoğlan babasının evine geldi.

Bezirgânlar geldi diye babası sevindi. Çadır, otak, ala sayvan diktirdi. İpek halı seccadeler yaydı, geçti oturdu. Oğlunu sağ yanına aldı. Oğlan bezirgânlar işinden söz söylemedi, kâfirleri kovduğunu anmadı.

Birden bezirgânlar yiğidin, Bay Büre'nin sağında oturduğunu gördüler. Yüzlerini yere koyup yürüdüler, o yiğidin elini öptüler. Bunlar böyle edince Bay Büre Bey öfkeleni. Bezirgânlara:

- Bre töre bilmezler, ata dururken oğul elini mi öperler, dedi.

- Hânım, bu yiğit senin oğlun mudur? dediler.

- Evet, benim oğlumdur, dedi.

- Öyle ise incinme sultanım, ilkin onun elini öptüğümüze. Eğer senin oğlun olmasaydı bizim malımız Gürcistan'a gitmişti, hepimiz tutsak olmuştuk, dediler.

Bay Büre:

- Bre, benim oğlum baş mı kesti? Kan mı döktü? dedi.

- Evet, baş kesti, kan döktü, at üstünden adam aldı, dediler.

- Bre bu oğlana ad koyacak denli var mıdır? dedi.

- Evet sultanım, artuktur bile, dediler.

Bay Büre Bey hemen soylu Oğuz beylerini çağırdı, konukladı. Oğlunun yaptıklarını anlattı. Bütün beyler alkışladı. Sonra Dedem Korkut geldi, oğlana ad koydu. Görelim ne dedi:

Ünüm anla, sözüm dinle Bay Büre Bey,

Yüce Tanrı sana bir oğul vermiş, bağışlasın!

Ağır sancak götürdüğünde Müslümanlar arkası olsun!

Karşı yatan karlı dağlardan aşar olsa,

Ulu Tanrı senin oğluna aşıt versin!

Kanlı kanlı sulardan geçer olsa geçit versin!

Kalabalık kâfire girdiğinde!

Ulu Tanrı senin oğluna fırsat versin!

Sen oğlunu Bamsam diye okşarsın,

Bunun adı Boz Aygırlı Bamsı Beyrek olsun,

Adımı ben verdim, yaşını Allah versin!

Dedi. Soylu Oğuz beyleri el kaldırdılar, dua ettiler. Bu ad, bu yiğide kutlu olsun, dediler.

KAYNAKÇA

1. Aksan, D. (1998), Her Yönüyle Dil II /Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara
2. Aksan, D. (1982), Her Yönüyle Dil III /Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara
3. Aksarı, M.- Köksal, F. T. (1988), “Kelimeler”, Der Hessische Kulturminister, Wiesbaden
4. Aktaş, Ş.- Gündüz, O. (2001),Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı, 2. bs., Ankara, Akçağ Basım Evi
5. Akyol, H. (2001), Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi, Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
6. Akyol, H. (1997), “Kelime Öğretimi”, Milli Eğitim Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran
7. Aydın, Ö. - Temel, Z. F. (1998), “Dil Eğitimi Programının 5–6 Yaşlarındaki Korunmaya Muhtaç Çocukların Dil Gelişimine Etkisi”, Türk Dili, S. 560, s. 117–127
8. Aytaç, G. (1990), Edebiyat Yazıları I, Ankara, Gündoğan Yayınları
9. Banguoğlu, T. (1986), Türkçenin Grameri, 2. Basım, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basım Evi
10. Başkan, Ö. (1988), Bildirişim İnsan - Dil ve Ötesi, İstanbul, Altın Kitaplar
11. Baykoç, N.- Arı, M. (1989), “12–30 Aylık Türk Çocuklarında Dilin Kazanılması”, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi
12. Bilgegil, K. (1964), Türkçe Dilbilgisi, Ankara, Güzel İstanbul Matbaası
13. Bilgen, N. (1998), “Kelime Hazinesi Konusunda Bir Araştırma”, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Yayınlanmamış Araştırma Raporu, Ankara
14. Birsal, S. (1962), “Günlük Üzerine”, Türk Dili, (Günlük Özel sayısı), S. 127, Nisan, 1962
15. Boynukara, H. (2000), “Hikâye ve Hikâye Kavramları”, Hece Dergisi, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, S. 46/47, s. 40–47
16. Calp, M. (2005), Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi, Konya, Eğitim Yayınevi
17. Cemiloğlu, M. (1995), İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basımevi

18. Çelenk, S. (2005), İlkokuma-Yazma Programı ve Öğretimi, Anı Yayıncılık, Ankara
19. Çifçi, M. (1991), “Bir Grup Yüksek Öğrenim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
20. Demirel, Ö. (2002), Türkçe Öğretimi, Ankara, Pegem Yayıncılık
21. Dökmen, Ü. - Dökmen, Z. (1988), “İlkokul Kitaplarındaki Dilin ve Türkçe’yi Kullanma Becerisinin Psikolojik Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi” Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı (Tebliğ metinleri) Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara
22. Emecan, N. (1988), 1960’dan Günümüze Türkçe Bir Sözlük Denemesi, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
23. Emir, S. (1985), Kompozisyon Yazma Sanatı, 10. bs., İstanbul, Duru Ajans
24. Enginün, İ. – Kutlu, M. (1981), “Hikâye”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 4, İstanbul, Dergâh Yayınları
25. Flood, J. (2003), Handbook of Research on Teaching The English Language Arts, Mahwah: L. Erlbaum Associates
26. Göçer, A. (2001), “Türk Dili ile İlgili Sözlüklere Genel bir Bakış ve Günümüz İlköğretim Sözlükleri”, Türk Dili, S. 598, s. 388–403
27. Göğüş, B. (1978), Türkçe ve Yazın Eğitimi, Ankara, Gül Yayınevi
28. Güleriyüz, H. (2003), Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, Ankara, Pegem Yayıncılık
29. Güneş, F. (1993), Hızlı Okuma Teknikleri, Ankara, Ocak Yayınları
30. Güneş, F. (2002), Ders Kitaplarının İncelenmesi, Ankara, Ocak Yayınları
31. Harıt, Ö. (1971), Samsun ve Ankara İllerinin 6 - 7 Yaş Çocuklarında Kelime Hazinesi Araştırması, MEB, Planlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara
32. Haşim, A. (1981), Gurebahâne-i Laklakan, Frankfurt Seyahatnamesi, Haz. M. Kaplan, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları
33. Kaplan, M. (1986), Kültür ve Dil, 4. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul
34. Karakuş, İ.(2000), Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, Ankara, Sistem Ofset Yayınları
35. Kavcar, C. vd. (1997), Türkçe Öğretimi, Engin Yayınevi, Ankara

36. Kılıç, A. , Seven, S. (2002), Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara, Pegem Yayıncılık
37. Morgan, C. T., (1991), Psikolojiye Giriş (Yayın Sorumlusu: Karataş, Sirel), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları
38. MEB Ders Kitapları Yönetmeliği, Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesiyle İlgili Esas ve Usûller, Tebliğler Dergisi 03.07. 1995 / 2334
39. Nalıncı, A. N. (2000), Avrupa Birliğine Tam Üyelik Yolunda Başarının Anahtarı: Yeniden Yapılanma, Ankara, Ümit Yayınları
40. Oy, A. (1982), “Kelime”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. C. 5, İstanbul, Dergâh Yayınları
41. Özdemir, E. (1986), Sözlü ve Yazılı Anlatım Sanatı-Kompozisyon, 3. bs., İstanbul, Remzi Kitap Evi
42. Özdemir, E. (1994), Yazınsal Türler, 2. bs., Ankara, Ümit Yayıncılık
43. Özdemir, E. (2000), Eleştirel Okuma, 4. bs., Ankara, Bilgi Yayın Evi
44. Özçelik, D. A., (1988), 3-11. Sınıf (9-17 Yaş) Öğrencilerinde Görülen Biçimiyle Kavram (Söz Dağarcığı) Gelişimi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi
45. Özer, M. (2005), “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Serveti Bakımından Değerlendirilmesi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
46. Pierce, Joe E. (1963), A Statistical Study of Grammar Turkish and Sahaptin (Klikitat): International Journal of American Linguistics 29/2, 96-106
47. PISA;2003,http://www.gouvernement.lu/dossiers/education_jeunesse/pisa/, 30.11.2005
48. Püsküllü, A. (2004), Türkçe Deyimler Sözlüğü, Ankara, 5. Baskı, Arkadaş Yayınevi
49. Tansel, F. A. (1978), İyi ve Doğru Yazma Usûlleri, 2. Basım, İstanbul, Ötüken Neşriyat,
50. Tekin, H. (1980), Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ankara
51. Tekin, M. (2003), Roman Sanatı, 3. Basım, İstanbul, Ötüken Neşriyat
52. Topaloğlu, A. (1989), Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Birinci Basım, Ankara, Ötüken Neşriyat
53. Tosunoğlu, M. (2000), “Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi”, Milli Eğitim Dergisi, Ankara, s. 144
54. Türkçe Sözlük, (1992), C. 2, TDK, Milliyet Yayını

55. Ülgen, G. (2001), Kavram Geliştirme Kuramları ve Uygulamaları, Ankara, PegemA.
56. Vardar, B. (2002), Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Multilingual
57. Yapıcı, Ş.-Yapıcı, M. (2005), Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Ankara, Anı Yayıncılık
58. Yıldız, C.- Okur, A.- Arı, G.- Yılmaz, Y. (2006), Türkçe Öğretimi, Ankara, Pegem Yayıncılık
59. Yurtbaşı, M. (1996), Sınıflandırılmış Türk Atasözleri, Altıncı Baskı, Ankara
60. Yurtbaşı, M. (1996), Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü, İkinci Baskı, Ankara